

Veranderen om hetzelfde te blijven

Een onderzoek naar de succesfactoren en barrières in de interactie tussen initiatiefnemers en gemeente in krimpg gebied.

Aniek Wichers
Master thesis Socio-spatial planning
Januari 2017

university of
groningen

faculty of spatial sciences

Weusthuis EN Partners

Colofon

Titel	Veranderen om hetzelfde te blijven
Subtitel	Een onderzoek naar de succesfactoren en barrières in de interactie tussen initiatiefnemers en gemeente in krimpgebied.
Auteur	Aniek Wichers S2394731
Opleiding	Master Sociale Planologie Rijksuniversiteit Groningen Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen Landleven 1 9747 AD Groningen Scriptiebegeleiding: Dr. E.M. Trell e.m.trell@rug.nl
Afstudeerbedrijf	Weusthuis en Partners Zuiderpark 11 9724 AE Groningen Scriptiebegeleiding: Barend van der Veen Rob van Vliet
Foto voorblad	Aedis-Actiz via http://www.kenniscentrumwonzorg.nl/thema/lokale_kracht/zonder-de-gedeelde-visie-wordt-het-niets

Januari 2017, Groningen

university of
groningen

faculty of spatial sciences

Weusthuis ^{EN} Partners

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie voor de master Sociale Planologie die ik heb gevolgd aan de Rijksuniversiteit te Groningen. In 2012 ben ik begonnen met de bachelor Sociale Geografie en Planologie, waar de keuze van de master Sociale Planologie een logisch verlengstuk van was. Naast het volgen van vakken heb ik tijdens mijn master ook een interessant congres mogen organiseren van Stichting Geo Promotion en stage mogen lopen bij Weusthuis en Partners. Beide zie ik als een waardevolle aanvulling op mijn master Sociale Planologie. Helaas betekent de afronding van dit onderzoek ook het einde van mijn mooie studententijd.

En dan is het tijd voor het dankwoord. Dit onderzoek was namelijk niet tot stand gekomen zonder de hulp van een groot aantal mensen. Ten eerst wil ik mijn scriptiebegeleider dr. Ellen Trelle bedanken voor het advies en positieve feedback die zij mij heeft gegeven. Daarnaast gaat mijn dank uit naar Rob van Vliet en Barend van der Veen die mij vanuit Weusthuis en Partners super hebben begeleid en tijd voor mij vrij hebben gemaakt. Ook wil ik Anneke de Koning bedanken, die mij heeft betrokken bij alle ontwikkelingen met betrekking tot overheidsparticipatie en burgerinitiatieven binnen de gemeente Appingedam. Zonder haar was dit onderzoek niet mogelijk geweest om uit te voeren. Mijn dank gaat bovendien uit naar Jalien Oegema, die altijd klaar stond om mee te denken en te sparren. Tot slot wil ik alle respondenten bedanken die tijd vrij hebben gemaakt om mij te woord te staan en waardevolle informatie hebben geleverd voor dit onderzoek.

Ik wens u veel leesplezier toe!

Aniek Wichers

Groningen, januari 2017

Samenvatting

Er vindt momenteel een verschuiving plaats van de verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving, waarbij burgers steeds meer verantwoordelijkheden krijgen en zelf initiatieven moeten nemen om een bijdrage te leveren aan hun eigen leefomgeving. Ook in krimpgebieden worden actieve burgers steeds belangrijker, omdat gemeenten niet langer in staat zijn om de complexe problematiek voortkomend uit krimp zonder hulp van burgers aan te pakken. Hierbij moeten gemeenten een andere rol invullen, waarbij zij een aanjagende, loslatende, aanvullende en ondersteunende houding moeten aannemen. Dit is echter geen gemakkelijke opgave voor gemeenten en zij zijn dan ook zoekende hoe zij het beste kunnen omgaan met burgerinitiatieven. Om te onderzoeken op welke punten het omgaan met burgerinitiatieven goed verloopt en op welke punten dit minder goed verloopt en wat burgers zelf kunnen bijdragen aan een verbeterde leefomgeving, is de volgende vraag opgesteld:

Wat zijn de succesfactoren en de barrières in de interactie tussen initiatiefnemers en gemeenten in krimpgebieden met betrekking tot burgerinitiatieven en hoe kunnen deze initiatieven bijdragen aan het verbeteren van een door krimp beïnvloede leefomgeving?

Om deze vraag te beantwoorden is er onderzoek gedaan binnen de (krimp)gemeente Appingedam. Er is tijdens dit onderzoek gebruik gemaakt van een literatuurstudie, semigestructureerde interviews met zowel respondenten van de gemeente als initiatiefnemers, documentanalyse en participatieve observaties. Op basis van de uitkomsten van deze dataverzamelingsmethoden kan er geconcludeerd worden dat er drie categorieën onderscheiden kunnen worden waarbinnen verandering zal moeten plaatsvinden. Dit zijn 1) organisatorische veranderingen, 2) veranderingen in de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers en 3) veranderingen bij burgers.

Bij de eerste categorie gaat het om veranderingen binnen de gemeentelijke organisatie, zoals het creëren van een duidelijke interne visie zodat elke medewerker weet welke acties deze moet nemen wanneer het burgerinitiatieven betreft. Bovendien betreft het ook het zorgen dat medewerkers over de juiste competenties en kennis bevatten om met burgers om te gaan. Dit kan gerealiseerd worden door middel van de juiste educatie en training.

De tweede categorie behelst veranderingen in de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers. Hoewel het faciliteren van burgerinitiatieven en het hebben van een enthousiaste houding van de gemeente als successen worden gezien, zijn er ook in de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers veranderingen nodig. Zo moet de gemeente de dialoog met de initiatiefnemers blijven aangaan, waardoor veel onduidelikheden voor initiatiefnemers kunnen worden weggenomen. Dit kan worden gedaan door het aanstellen van een contactpersoon. Daarnaast is gebleken dat de gemeente Appingedam lichte sturing geeft aan nieuwe initiatieven, door het aanwijzen van een bepaald thema waar de burgerinitiatieven zich op moeten focussen. Bovendien heeft elk initiatief een andere mate van ondersteuning nodig. Dit zal moeten worden aangevoeld door de gemeente en zij moeten initiatieven niet gelijk loslaten.

Om burgers zelf een bijdrage te laten te leveren aan een verbetering van een door krimp beïnvloede leefomgeving, zal ook bij deze groep een verandering moeten plaatsvinden. Het is gebleken dat

burgers in staat zijn om zich in te zetten voor een verbeterde leefomgeving, zoals bij het verbeteren van de leefbaarheid, het duurzamer maken van de samenleving, het ondersteunen van de lokale economie en het aantrekken van toerisme. Zij lopen echter ook tegen barrières aan. Zo kunnen initiatiefnemers tijdgebrek ervaren, een gebrek aan expertise of een gebrek aan andere actieve burgers. Door deze barrières kan het zijn dat initiatieven moeilijk of niet van de grond komen. Het is daarom van belang om realistisch te blijven als gemeente en niet teveel verantwoordelijkheden bij de burger te leggen, omdat zij dit vanwege de barrières waar zij tegen aan lopen dit niet kunnen uitvoeren.

Keywords: Actief burgerschap, burgerinitiatieven, overheidsparticipatie, krimpgebieden, verbeterde leefomgeving

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

Figuur 1: De participatieladder van Edelenbos (2000)	p. 13
Figuur 2: De overheidsparticipatieladder van ROB (2012)	p. 20
Figuur 3: Conceptueel model	p. 26

Tabellen

Tabel 1: Soorten initiatieven (Hurenkamp et al., 2006)	p. 15
Tabel 2: ACTIE-model (Denters, 2016)	p. 22
Tabel 3: Onderzochte burgerinitiatieven	p.29
Tabel 4: Respondenten gemeente Appingedam	p. 29
Tabel 5: Overzicht van gebruikte coderingen	p. 31
Tabel 6: Sterke punten en veranderingen volgens respondenten van de gemeente Appingedam gebaseerd op het ACTIE model van Denters (2016)	p. 41
Tabel 7: Verklarende factoren voor actief burgerschap en barrières voor onderzochte initiatieven Appingedam en plus en minpunten in de wijze waarop de gemeente Appingedam initiatieven faciliteert en mobiliseert, gebaseerd op Denters (2016)	p. 56

Inhoudsopgave

Colofon	2
Voorwoord	3
Samenvatting.....	4
Lijst van figuren en tabellen	6
1. Inleiding	9
1.1. De veranderende verhouding tussen overheid en burgers	9
1.2. Wetenschappelijke relevantie.....	10
1.3. Maatschappelijke relevantie	10
1.4. Doelstelling.....	11
2. Theoretisch kader.....	12
2.1. Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving	12
2.1.1 Het ontstaan van burgerparticipatie.....	12
2.1.2. Burgerparticipatie – drie generaties	12
Deelconclusie 2.1.....	15
2.2. Actief burgerschap in krimpgebieden	16
2.2.1. Kenmerken van krimpgebieden	16
2.2.2. Actief burgerschap in krimpgebieden	16
2.2.3. Nadelen van burgerparticipatie	18
Deelconclusie 2.2.....	19
2.3. Overheidsparticipatie – de overheid als partner	19
2.3.1. Veranderingen voor de overheid	19
2.3.2. Twee beleidslijnen met betrekking tot burgerinitiatieven.....	20
2.3.3. ACTIE- model	22
2.3.4. Problemen rondom overheidsparticipatie.....	23
Deelconclusie 2.3.....	24
2.4. Conceptueel model	25
3. Methodologie	27
3.1. Inleiding.....	27
3.2. Methoden.....	27
3.3. Data analyse	31
3.4. Ethiek.....	32
3.5. Onderzoekscontext	32
4. Gemeente Appingedam en overheidsparticipatie	34

4.1. Een verschuiving naar een participatiesamenleving	34
4.2. Krimp en actieve burgers: een blik van de overheid	35
4.3. De lokale overheid als facilitator, ondersteuner en stimulator	36
4.3.1. De generieke beleidslijn	36
4.3.2. De specifieke beleidslijn	38
4.4. Organisatorische veranderingen om overheidsparticipatie tot een succes te maken	39
Deelconclusie hoofdstuk 4	41
5. Actieve burgers en hun ervaringen	43
5.1. De initiatieven	43
5.1.1. Een beschrijving van de onderzochte initiatieven	43
5.1.2. De initiatieven en hun bijdrage aan de leefomgeving	44
5.2. Burgerinitiatieven: motieven en barrières	45
5.2.1. Motieven	45
5.2.2. Barrières binnen de initiatieven	46
5.3. Interactie met de gemeente.....	49
5.3.1. Succesfactoren	49
5.3.2. Barrières in samenwerking initiatieven en gemeente	50
Deelconclusie hoofdstuk 5	55
6. Conclusie	57
6.1 Burgerparticipatie en overheidsparticipatie in krimpgebied	57
6.2 Organisatorische veranderingen	58
6.3 Veranderingen in de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers	58
6.4 Veranderingen bij burgers.....	59
7. Discussie, aanbeveling en reflectie	60
7.1. Discussie	60
7.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek	60
7.3. Reflectie op het onderzoek	61
7.4 Bijdrage aan de planning theorie	62
Literatuur.....	63
Bijlage 1: Interviewgide initiatiefnemers	69
Bijlage 2: Interviewgide gemeente.....	71

1. Inleiding

1.1. De veranderende verhouding tussen overheid en burgers

“De klassieke verzorgingsstaat verandert langzaam maar zeker in een participatiesamenleving. Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving.” (Koning Willem Alexander, 2013).

Het bovenstaande citaat is een deel uit de troonrede van Koning Willem Alexander uit 2013. Als reactie op de troonrede reageert minister-president Rutte met de volgende woorden: *“De overheid (...) handelt nog te vaak vanuit klassieke hiërarchische verhoudingen (formeel, probleemgericht, risicomijdend en controleerbaar) en voert beleid dat – onbedoeld – maatschappelijk initiatief verdringt.(...) We moeten ruimte bieden voor deze kracht en voorkomen dat de overheid eigen initiatieven en mogelijkheden van mensen in de kiem smoort “* (Rutte, 2014). In het citaat van minister-president Rutte komt naar voren dat de overheid een verschuiving van de verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving voor ogen heeft (Putters, 2014). De Rijksoverheid verklaart dat de tijd waarin de samenleving *top-down* maakbaar was voorbij is en dat burgers de samenleving *bottom-up* kunnen en willen inrichten (Uitermark, 2015). Waar bij de verzorgingsstaat burgers afhankelijk waren van de overheid, worden burgers in de participatiesamenleving zelf verantwoordelijk gesteld voor hun deelname en bijdrage aan de maatschappij en worden zij waar nodig ondersteund door de overheid om hun doelen ook daadwerkelijk te bereiken (Uitermark & Van Beek, 2010).

Ook binnen de ruimtelijke ordening is de verschuiving naar een participatiesamenleving te zien. Zo worden burgers steeds meer betrokken bij ruimtelijke opgaven, krijgen zij meer verantwoordelijkheden en stimuleert de overheid burgers om initiatieven te nemen die de leefomgeving positief beïnvloeden (De Jong, 2015). Bovaird (2007) stelt dat er niet langer sprake is van eenrichtingsverkeer tussen de overheid en burgers wat betreft ruimtelijke planning. Gemaakt overheidsbeleid wordt steeds meer gezien als een onderhandelingsresultaat van de interactie tussen overheid en verscheidene actoren en is niet langer alleen het domein van beleidsmakers. Volgens Boonstra (2015) stuurt de overheid in toenemende mate op actief burgerschap. Actief burgerschap houdt in dat burgers meedoen aan openbare beleidsprocessen door burgerparticipatie en dat zij deelnemen aan burgerinitiatieven en deze ook bevorderen (Boonstra, 2015). Bovendien zijn de ruimtelijke vraagstukken in de samenleving steeds complexer geworden, waarbij de overheid haar taken niet meer in isolatie van anderen kan uitvoeren en moet gaan samenwerken met actoren (De Jong, 2015).

Één van deze complexe ruimtelijke vraagstukken betreft krimp. Krimp kan volgens Verwest (2011: 23) worden gedefinieerd als: *“the reduction in population (number of people), in number of households, or in working population (the members of a population between ages of 20 and 65)”*. Volgens Van Dam et al., (2006) is dit echter te beperkt. Zij stellen dat de afname van het aantal huishoudens of de afname van de samenstelling van bepaalde groepen in de bevolking, zoals ontgroening, vergrijzing of verkleuring ook als demografische krimp beschouwt kunnen worden. Gevolgen van krimp zijn leegstaande woningen, daling van de werkgelegenheid in een gebied, afname van voorzieningen, de sluiting van scholen en een afnemende bereikbaarheid van de gezondheidszorg (Hospers & Reverda, 2014). Verwacht wordt dat in 2040 meer dan een derde van

alle Nederlandse gemeenten te maken hebben met een populatiedaling, wat neerkomt op 145 gemeenten (Hospers & Reverda, 2014). Om met de krimpproblematiek om te gaan wordt de lokale context van steeds groter belang. De Rijksoverheid heeft namelijk niet de middelen om de fysieke omgeving op zo een manier te beheersen dat het alle betrokkenen tevreden stelt (De Roo & Porter, 2006). Gemeenten proberen te anticiperen op de krimp door het maken van allerlei plannen en instrumenten die de ongewenste consequenties van de krimp tegen moeten gaan (Haartsen & Venhorst, 2010). Gemeenten realiseren zich echter in toenemende mate dat zij de krimpproblematiek niet alleen kunnen aanpakken en pogen dan ook om burgers te stimuleren om initiatieven te nemen in hun leefomgeving en deze zo te verbeteren (Haase et al., 2012; Lingsma & Moerkamp, 2015). Hierbij trachten gemeenten zich bescheiden op te stellen en burgers zo veel mogelijk de ruimte te geven om initiatieven op te starten, waarbij zij pogen een aanjagende, loslatende, aanvullende en ondersteunde rol in te nemen (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011). Dit is echter geen gemakkelijke opgave voor lokale bestuurders en beleidsmakers, die vanuit historisch perspectief gewend zijn om namens en voor de samenleving beslissingen te nemen. Daardoor zijn veel gemeenten nog zoekende in hoe zij het beste kunnen omgaan met maatschappelijke initiatieven (Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011). Zij zullen daarom een weg moeten vinden in het omgaan met burgerinitiatieven om in te kunnen spelen op de complexe krimpproblematiek. Lingsma en Moerkamp (2015) stellen namelijk dat juist in krimpgebieden gemeenten hun best moeten doen om burgers die een initiatief willen nemen niet af te schrikken.

1.2. Wetenschappelijke relevantie

In recente literatuur wordt er veel aandacht besteed aan de aard van burgerinitiatieven, degenen die participeren en hun achtergrond (Bakker et al., 2011; Boonstra & Boelens, 2011; De Jong, 2015; Hurenkamp & Rooduin, 2009; Kilic, 2008; Tonkens & De Wilde, 2013; Van Houwelingen et al, 2014), echter blijft de interactie tussen de overheid en initiatiefnemers in de meeste gevallen onderbelicht. Bovendien is er nog weinig onderzoek gedaan naar burgerinitiatieven in krimpgebieden en hoe deze initiatieven een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de leefomgeving. In deze thesis zal daarom worden onderzocht hoe de interactie tussen gemeenten en burgers in krimpgebieden verloopt. Bovendien zal er worden belicht op welke manieren burgers zelf een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van een door krimp beïnvloede leefomgeving.

1.3. Maatschappelijke relevantie

De Eemsdelta in het Noordoosten van Groningen is één van de regio's in Nederland die te maken heeft met krimp. De verwachting is dat deze trend de komende jaren gaat doorzetten (De Jong & Van Duin, 2009). Vooral de kleinere dorpen met weinig voorzieningen hebben te maken met de afname van huishoudens. Daarnaast is er sprake van een verandering in de samenstelling van de bevolking, het aantal jongeren neemt af (ontgroening) en er komen meer ouderen (vergrijzing). Zowel de afname van het aantal huishoudens als de verandering in bevolkingssamenstelling hebben gevolgen voor de leefkwaliteit, zo worden veel voorzieningen niet genoeg gebruikt waardoor deze dreigen te verdwijnen en ontstaat er leegstand op de woningmarkt (Pau, 2007). Om de leefkwaliteit van deze regio hoog te houden zijn verschillende partijen met elkaar gaan samenwerken, zoals de verschillende gemeenten in de Eemsdelta, de provincie Groningen, zorg- en onderwijsinstellingen, woningcorporaties en andere maatschappelijke organisaties. Met elkaar is er gewerkt aan een Woon- en Leefbaarheidplan (WLP) voor de Eemsdelta en in 2012 is deze gepubliceerd (Eemsdelta leeft, 2016). Sinds de publicatie van het WLP hebben er verschillende maatschappelijke veranderingen plaatsgevonden, zoals veranderingen in de zorg, een veranderd werkterrein voor

woningcorporaties en de steeds groter wordende aardbevingproblematiek (Woon- en Leefbaarheidplan 2017-2021, 2016). Mede daardoor is de leefbaarheid in de Eemsdelta steeds verder onder druk komen te staan. Door deze veranderingen is het WLP toe aan een actualisatie (Woon- en Leefbaarheidplan 2017-2021, 2016). In het eerste WLP was de rol voor de inwoners klein, terwijl nu de actieve burger in de Eemsdelta een steeds grotere rol wordt toebedeeld. Er is door de samenwerkende partijen geconcludeerd dat de leefbaarheid in de regio alleen kan worden verbeterd als bewoners het initiatief nemen voor hun buurt of dorp en deze initiatieven in samenwerking met de gemeente of andere organisaties uitvoeren (Woon- en Leefbaarheidplan 2017-2021, 2016). De gemeenten nemen echter nog een zoekende houding aan hoe zij hier op een goede manier mee om kunnen gaan. Voor zowel de gemeentes in de Eemsdelta als voor de burgers is deze verandering in het WLP een grote uitdaging. Hoe gaan zij daarmee om? Hoe worden burgerinitiatieven gefaciliteerd, ondersteund en geactiveerd? Wat vinden burgers van deze manieren van faciliteren, ondersteunen en activeren? Welke succesfactoren en barrières komen hier uit voort? En op welke manier kunnen zij zelf een bijdrage leveren aan het verbeteren van hun leefomgeving?

1.4. Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in succesfactoren en barrières in de interactie tussen gemeenten en burgerinitiatieven in een omgeving die te maken heeft met krimp. Hierbij zal worden gekeken hoe gemeenten burgerinitiatieven faciliteren, ondersteunen en activeren en wat hun verwachtingen zijn ten opzichte van de burgers. Bovendien zal inzicht worden verkregen in wat burgers vinden van de manieren waarop gemeenten faciliteren, ondersteunen en activeren. Tevens zal worden onderzocht welke bijdrage burgerinitiatieven kunnen leveren aan een leefomgeving die door krimp is beïnvloed. Door deze facetten te beschrijven kan dit onderzoek dienen als advies waar gemeenten in de toekomst rekening mee kunnen houden.

Naar aanleiding van de probleemstelling en de doelstelling is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Wat zijn de succesfactoren en de barrières in de interactie tussen initiatiefnemers en gemeenten in krimpgebieden met betrekking tot burgerinitiatieven en hoe kunnen deze initiatieven bijdragen aan het verbeteren van een door krimp beïnvloede leefomgeving?

Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld, waarbij de eerste drie vragen betrekking hebben op de theorie. Vraag vier tot en met vijf zullen beantwoord worden in de resultaten.

Deelvragen

1. Wat wordt er verstaan onder burgerparticipatie?
2. Hoe kunnen burgerinitiatieven een rol spelen bij het verminderen van de problematiek die krimp met zich meebrengt?
3. Welke acties moet de overheid ondernemen zodat burgerinitiatieven ontstaan of worden bevorderd?
4. Hoe faciliteert, ondersteunt en activeert de gemeente Appingedam burgerinitiatieven en welke veranderingen moeten hier plaatsvinden?
5. Hoe dragen initiatieven in de gemeente Appingedam bij aan een verbeterde leefomgeving en tegen welke barrières lopen zij aan?

2. Theoretisch kader

2.1. Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

2.1.1 Het ontstaan van burgerparticipatie

Burgerparticipatie is geen nieuw fenomeen binnen de Nederlandse ruimtelijke ordening. Al vanaf 1960 ligt de nadruk op het betrekken van burgers en de samenwerking tussen overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties (Boonstra & Boelens, 2011; Van Houwelingen et al., 2014). Aan het eind van de jaren zeventig lag de verantwoordelijkheid en het initiatief vooral bij de overheid. Als gevolg van de economische crisis in 1981 en de daaruit voortkomende hoge werkloosheid stegen de uitgaven om de verzorgingsstaat in stand te houden enorm. De noodzaak ontstond om te korten op overheidsuitgaven en meer aan de burger over te laten (Veldheer et al., 2012). Ook binnen de ruimtelijke ordening kwam er rond 1980 een steeds grotere terughoudendheid tegenover de *top-down* aanpak van het Nederlandse planningssysteem. Tevens ontstond er een groeiend bewustzijn van de noodzaak om ruimtelijke ordening te verankeren in de doelstellingen en controverses die te horen waren vanuit de samenleving (Boelens, 2010). Bovendien werd de burger steeds mondiger doordat het door technologische ontwikkelingen mogelijk werd om steeds meer informatie in te winnen over verschillende onderwerpen. Hierdoor wenste zij meer invloed op het beleid van de overheid (Van Houwelingen et al., 2014). Dit leidde er toe dat zowel de verzorgingsstaat als de democratie onder druk kwam te staan. Rond de jaren tachtig ontstond dan ook de eerste verschuiving in het denken over burgerschap. De focus werd in toenemende mate gelegd op actief burgerschap in plaats van passief burgerschap (Van de Wijdeven et al., 2013).

Binnen de literatuur wordt er met verschillende definities van burgerparticipatie gewerkt. Burgerparticipatie kan gedefinieerd worden als: *“een manier van beleidsvoering waarbij burgers (al dan niet georganiseerd in maatschappelijke organisaties) direct of indirect bij het lokale beleid betrokken worden om door middel van samenwerking tot de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid te komen”* (Dinjens 2010: 6). Als aanvulling hierop stelt Van de Peppel (2001) dat burgers die betrokken zijn ook daadwerkelijk invloedsmogelijkheden moeten hebben. Als randvoorwaarde stelt hij dat er sprake moet zijn van een dialoog, machts gelijkheid en gelijkwaardigheid tussen de deelnemende partijen. De betrokkenheid van burgers en de invloed die zij op beleid kunnen uitoefenen komt in deze definities duidelijk naar voren. Echter nemen deze twee definities de steeds grotere wordende aandacht voor de stimulatie van maatschappelijke initiatieven en de transitie naar een participatiesamenleving niet mee, terwijl dit ook kan worden gezien als een vorm van burgerparticipatie (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2013). De definitie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2014:147) die burgerparticipatie beschrijft als *“een vorm van initiatief waarbij burgers (al dan niet georganiseerd) in de gelegenheid zijn, of gesteld worden, om invloed uit te oefenen in het publieke domein door zelf te doen of door mee te praten met de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid”* omvat daarentegen wel deze vormen van burgerparticipatie en kan daarom als een brede definitie worden gezien.

2.1.2. Burgerparticipatie – drie generaties

Binnen burgerparticipatie kunnen drie verschillende generaties onderscheiden worden, namelijk de eerste, tweede en derde generatie van burgerparticipatie (Boonstra, 2015; Van de Wijdeven et al., 2013; Van Zuylen et al., 2010). Deze generaties vervangen elkaar niet, maar moeten worden gezien als drie generaties die naast elkaar bestaan en waar door de jaren heen steeds een nieuwe generatie

is bijgekomen (Van de Wijdeven et al., 2013). De eerste generatie betreft inspraakprocedures, wat rond de jaren zeventig van de vorige eeuw geïntroduceerd werd. Hierbij kreeg de steeds mondiger wordende burger de kans om te reageren op het gemaakte beleid van de overheid (Kilic, 2008; Platform 31, 2012). De invoering van de Wet op de Ruimtelijke Ordening in 1965 gaf burgers de mogelijkheid om bezwaar in te dienen tegen streek-, structuur- en bestemmingsplannen van de overheid. Om deze bezwaren in banen te leiden werden er inspraakbijeenkomsten georganiseerd. Hier kregen de burgers de gelegenheid om hun opvattingen en meningen te delen met de overheid, zodat zij hier rekening mee konden houden bij het vaststellen van beleid (Van den Heuvel & De Vries, 1995). Er ontstond echter in de loop der jaren kritiek op de inspraakprocedure. Het kwam regelmatig voor dat er een reeks inspraakbijeenkomsten werden georganiseerd waarbij het verantwoordelijke bestuursorgaan luisterde naar de ideeën en klachten van de insprekers, maar hier vervolgens weinig mee deed (Edelenbos, 2000).

Als reactie hierop kwam vanaf 1990 de tweede generatie burgerparticipatie in beeld, namelijk interactieve beleidsvorming en coproductie (Van de Wijdeven et al., 2013). Volgens Edelenbos (2000) kan interactieve beleidsvorming in de lijn van de inspraaktraditie worden gezien als de volgende poging om burgers invloed te geven bij het beleidsproces. Hij stelt echter wel dat er verschillen zijn tussen inspraak en interactieve beleidsvorming. Zo was er bij inspraak sprake van behoefte vanuit burgers om invloed te hebben, terwijl het initiatief bij interactieve beleidsvorming vooral bij de overheid ligt. Het grote verschil tussen beide generaties is dat er bij inspraak pas na de beleidsprocedure gelegenheid is tot participatie, terwijl bij interactieve beleidsvorming meedenken en meebeslissen vanaf een eerder moment mogelijk is. Edelenbos en Klijn (2005) definiëren interactieve beleidsvorming dan ook als een manier van beleidsvorming waarbij de overheid, burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en andere belanghebbenden in een vroeg stadium van het beleidsproces worden betrokken. De overheid blijft echter bij deze generatie wel bepalen over welke onderwerpen burgers mogen meedenken en welke rol ze toebedeelt krijgen (Van de Wijdeven et al., 2013). Om de mate waarin burgers invloed hebben in het interactieve beleidsvormingsproces te bepalen is er door Arnstein (1971) een participatieladder ontwikkeld. Arnstein stelt dat wanneer er meer geparticipeerd wordt door burgers in het beleidsproces dat de mogelijkheid om invloed te hebben op het eindproduct zal toenemen. Ze stelt dat *“The typology (...) is arranged in a ladder pattern with each rung corresponding to the extent of citizens' power in determining the plan and/or program”* (Arnstein, 1971: 216). Er zijn verschillende variaties gemaakt op deze ladder, zo ook door Edelenbos (2000: 43-44). Deze ladder kent vijf gradaties van interactiviteit, namelijk: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en meebeslissen (zie figuur 1). Edelenbos en Klijn (2005) beargumenteren dat de gradaties op zo een manier zijn ingericht dat wanneer de input en betrokkenheid van burgers wordt vergroot, de invloed en de rol van de overheid wordt verkleind. Bij de lagere mate van interactie (raadplegen en adviseren) wordt de burger gezien als een aandrager van ideeën. Een hogere mate van interactie treedt op wanneer de burgers helpen met het bepalen van de agenda en samenwerken in het produceren van probleemdefinities en oplossingen, echter ligt de uiteindelijke beslissing nog wel bij de overheid (coproductie). De hoogste gradatie van interactie wordt

Figuur 1: De participatieladder van Edelenbos (2000).

verkregen doordat burgers beslissen over plannen die in samenwerking zijn gemaakt (meebeslissen).

Sinds het begin van deze eeuw is er in toenemende mate aandacht voor de derde generatie burgerparticipatie, namelijk burgerinitiatieven (Van de Wijdeven et al., 2013). Deze initiatieven zijn wezenlijk verschillend met de eerder genoemde generaties van burgerparticipatie. Burgerinitiatieven spelen zich niet af in het gemeentehuis of op georganiseerde inspraakavonden, maar juist in de wijk of in een buurthuis. De overheid vraagt niet aan burgers om mee te denken over beleid, maar burgers kunnen zelf een initiatief opzetten voor dat wat zij belangrijk vinden. Zij hebben zelf de regie in handen en kunnen zelf bepalen hoe, wat en wanneer zij in actie willen komen (Bakker et al., 2011). Bovendien zijn burgerinitiatieven geen nieuw verschijnsel, noch is er sprake van een plotselinge opleving van burgerinitiatieven. In het verleden werden ze alleen anders aangeduid, bijvoorbeeld met de term particulier initiatief (Hoogeboom, 2011). Er wordt echter door de overheid en beleidsmakers steeds meer belangstelling getoond in dit fenomeen, waardoor dit hoger op de politieke agenda is komen te staan (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011). Volgens Oude Vrielink et al. (2013) proberen gemeenten de laatste jaren burgers te verleiden tot het opzetten van initiatieven in hun leefomgeving. Zij proberen burgers te activeren met slogans zoals: 'Het is jouw buurt, wat ga je doen?' of 'Het is jouw wijk, dus jij mag het zeggen.' Burgerinitiatieven worden door Oude Vrielink en Verhoeven (2011) gedefinieerd als: *"Burgers die uit eigen beweging een kwestie oppakken die zij van belang achten binnen het publieke domein in plaats van te wachten tot of te verwachten dat anderen hier het voortouw in nemen"* (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011: 378). Als aanvulling hierop kan de definitie van Mijde en Daru (2005) worden gebruikt: *"Een burgerinitiatief is een vorm van zelforganisatie van burgers, gericht op de verbetering van de eigen levenssituatie en/of de samenleving waarbij een aantal mensen betrokken is in een al dan niet tijdelijke initiatiefgroep, actiegroep of projectgroep. Burgerinitiatieven worden gerund door vrijwilligers, zijn hoogstens semiprofessioneel, kleinschalig en niet of weinig geïnstitutionaliseerd."* (Mijde & Daru, 2005:11). Voorbeelden van burgerinitiatieven zijn het organiseren van een buurtbarbecue, het oprichten van een ruilwinkel in een leegstaand pand van een woningcorporatie of het opzetten van een huiskamerproject in een buurthuis waar bewoners van een wijk naar toe kunnen gaan om spelletjes met elkaar te spelen (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011). Hurenkamp et al., (2006) onderscheiden vier typen burgerinitiatieven, namelijk: lichte initiatieven, netwerkende initiatieven, coöperatieve initiatieven en federatieve initiatieven. Deze typen initiatieven omschrijven zij als volgt:

- *Lichte initiatieven:* Dit zijn initiatieven die zowel weinig contact onderhouden met elkaar als met de buitenwereld. Vooral burgers die wel een warm hart hebben voor bepaalde activiteiten zijn hier bij betrokken, echter hebben deze initiatieven niet de hoogste urgentie. Voorbeelden van dit soort initiatieven zijn: wandelclubjes, websites en andere kleine sportclubs;
- *Netwerkende initiatieven:* Dit zijn initiatieven waar er binnen het initiatief weinig onderling contact is, maar waar wel veel contact is of wordt samengewerkt met de overheid of andere instanties. De onderlinge binding is hier niet groot, maar er wordt wel een brug geslagen tussen het initiatief en andere organisaties. Dit zijn vaak initiatieven die gericht zijn op de buurt, zoals bewonerscomités of buurtpreventieteams; veelal om de leefbaarheid te verbeteren;
- *Coöperatieve initiatieven:* Dit zijn initiatieven waar er onderling veel contact wordt onderhouden, maar weinig contact met de buiten wereld zoekt. Deelnemers aan zo een

initiatief richten zich vooral op hun eigen achterban en de stand van het initiatief. Hierbij kan gedacht worden aan buurtcomités of huiskamerprojecten.

- *Federatieve initiatieven*: Dit zijn initiatieven waar er zowel veel onderling contact is als contact met de buitenwereld. Het gaat hier vaak om hechte initiatieven die tevens goed zijn ingebed in hun omgeving. Ze hebben vaak contact met een of meerder andere organisaties die veelal op de achtergrond er voor zorgen dat het initiatief draaiende blijft. Over het algemeen zijn deze initiatieven groter dan de andere drie categorieën. Bij dit soort initiatieven kan gedacht worden aan kunstenaarscollectieven of lokale hulpgroepen voor allochtonen (Hurenkamp et al., 2006).

Deze initiatieven worden dus ingedeeld op basis van de mate van intern en extern contact, zoals ook te zien is in figuur 2. Deze indeling is geschikt wanneer er wordt gekeken naar welke initiatieven veel gebruik maken van externe netwerken zoals gemeenten en andere instanties of juist veel onderling veel regelen, zonder contact te hebben met externen. Bovendien kan door gebruik van deze indeling inzicht worden gekregen in welke doelen een initiatief nastreeft, welke ondersteuning een initiatief nodig heeft en of een initiatief meer robuuste of vluchtige vorm aanneemt (Verhoeven, 2010a).

	Veel extern contact (verweven)	Weinig extern contact (zwevend)
Veel intern contact (hecht)	<i>Federatieve initiatieven</i>	<i>Coöperatieve initiatieven</i>
Weinig intern contact (los)	<i>Netwerkende initiatieven</i>	<i>Lichte initiatieven</i>

Tabel 1: Soorten initiatieven (Hurenkamp et al., 2006)

Zoals eerder aangegeven, vervangen deze drie generaties burgerparticipatie elkaar niet en kunnen ze naast elkaar blijven bestaan (Van de Wijdeven et al., 2013). Bovendien is er geen hiërarchie tussen de verschillende generaties. Er kan dus niet worden gesproken over ‘de beste’ vorm. Welke vorm van burgerparticipatie gekozen zal worden is situatiespecifiek. Echter verschuift in de huidige samenleving de aandacht in toenemende mate naar de autonome kracht van de samenleving. Burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties moeten zelf initiatief gaan tonen, waardoor er steeds meer sprake is van de derde generatie burgerparticipatie (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2014).

Deelconclusie 2.1.

Burgerparticipatie is geen nieuw fenomeen binnen de ruimtelijke ordening en de Nederlandse samenleving. Al sinds de jaren '60 is er een verschuiving gaande waarbij overheid, ondernemers, maatschappelijke organisaties en burgers steeds vaker samenwerken. In plaats dat de overheid bepaald welk beleid er gemaakt wordt, worden burgers steeds vaker bij de ontwikkeling, uitvoering of evaluatie van beleid betrokken. Tevens nemen burgers ook steeds vaker zelf initiatieven om invloed uit te oefenen op het publieke domein. Binnen burgerparticipatie zijn drie generaties te onderscheiden die naast elkaar bestaan. De eerste generatie betreft inspraakprocedures, de tweede generatie betreft interactieve beleidsvorming en coproductie en de derde generatie van burgerparticipatie is gericht op burgerinitiatieven. Vooral deze laatste generatie wordt tegenwoordig door de overheid en beleidsmakers als belangrijk gezien waardoor dit steeds hoger op de politieke agenda komt.

2.2. Actief burgerschap in krimpggebieden

2.2.1. Kenmerken van krimpggebieden

Zoals eerder genoemd is krimp de afname van de populatie (aantal mensen), huishoudens en beroepsbevolking (mensen tussen de 20 en 65 jaar) (Verwest, 2011), maar ook de afname van samenstellend deel van de bevolking, zoals ontgroening, vergrijzing en verkleuring (Van Dam et al, 2006). Volgens Wiechman (2012) zijn er twee ontwikkelingen die kunnen leiden tot krimp, namelijk uitmigratie van personen in een gebied of een negatieve natuurlijke aanwas. Vaak vinden deze ontwikkelingen tegelijkertijd plaats. Door deze ontwikkelingen verandert de samenstelling van de krimp regio's. Zo is er een afname van het aantal jongeren tot 19 jaar (ontgroening), een stijging van het aantal mensen boven de 65 jaar (vergrijzing), een afname van het aantal hoger opgeleiden en een toename van het aantal laagopgeleiden (Verwest, 2011). In krimpggebieden kan dus een segregatie van bepaalde bevolkingsgroepen optreden (Van Dam et al., 2006).

Bovendien kan krimp worden geassocieerd met negatieve vervalspiralen (Haartsen & Venhorst, 2010); Leidelmeijer & Maret, 2011). Leidelmeijer en Marlet (2011) omschrijven vier van deze vervalspiralen. Ten eerste leidt het wegtrekken van mensen vaak tot leegstaande vervallen huizen, waardoor de waarde van het onroerend goed daalt. Hierdoor zijn mensen minder bereid hierin te investeren en daardoor zullen minder mensen zich hierin willen vestigen en er een verdere prijsdaling ontstaat. Ten tweede zal er minder werkgelegenheid komen in krimpggebieden, omdat een deel van de beroepsbevolking wegtrekt. Het is dan voor bedrijven moeilijker om gekwalificeerd personeel te vinden, waardoor bedrijven zich elders gaan vestigen en de werkgelegenheid steeds verder daalt wat er toe kan leiden dat er meer mensen wegtrekken. Ten derde heeft krimp tot gevolg dat er minder draagvlak voor voorzieningen is, waardoor deze verdwijnen en mensen verhuizen naar een andere plaats waar er nog wel voorzieningen zijn, met als gevolg dat er nog minder draagvlak voor de voorzieningen is. Als laatste omschrijven Leidelmeijer en Marlet (2011) dat krimp kan resulteren in leegstand, waardoor er leefbaarheidproblemen ontstaan doordat er steeds minder gebrek aan toezicht is. Hierdoor wordt de kans op verloedering en onveiligheid steeds groter en wordt het onaantrekkelijk voor mensen om in deze omgeving te blijven (Leidelmeijer & Marlet, 2011). Al deze vervalspiralen leiden ertoe dat het steeds onaantrekkelijker wordt om in krimpggebieden te blijven wonen of te gaan wonen, waardoor de krimp juist alleen maar wordt vergroot.

2.2.2. Actief burgerschap in krimpggebieden

Het omgaan met de problematiek die krimp met zich meebrengt is een proces waarbij veel actoren betrokken zijn, zoals gemeenten, woningcorporaties, scholen, bedrijven, lokale organisaties en vooral burgers (Haase et al., 2012). Volgens Hospers (2012) zal er in krimpggebieden een geleidelijke machtsverschuiving plaatsvinden van de gemeente naar burgers. Hij geeft een tweetal redenen voor deze transitie. Ten eerste zorgt krimp voor een extra financiële last op de lokale overheden. Als gevolg van demografische krimp en economische achteruitgang zal er minder winst worden gemaakt, terwijl de kosten van de vergrijzing en sociale achteruitgang hoger zullen zijn. Ten tweede kan krimp worden gezien als een complex vraagstuk waarbij niet alle krimpgerelateerde problemen opgelost kunnen worden door het uitgeven van meer overheidsgeld. Uiteindelijk is het, aldus Hospers (2012), de intrinsieke motivatie en energie van mensen die het verschil kunnen maken. Als aanvulling hierop stelt Wiechman (2012) dat lokale overheden burgers nog meer moeten betrekken dan in het verleden al gebeurde. In tegenstelling tot in groeiende gebieden moeten ontwikkelingen in

krimpde regio's plaatsvinden op bestaande terreinen en gebouwen. Dit betekent dat gemeenten steeds vaker te maken krijgen met huiseigenaren, bewoners en gebruikers. Het plannen van een krimpend gebied is dan ook moeilijker dan voor een groeiende stad.

De krimpproblematiek is nauw verwant aan burgers. Zij zijn huiseigenaren, gebruikers van de straat en klanten van winkels en diensten. Krimp biedt een kans voor overheden om hun burgers te *empoweren* en hun betrokkenheid bij lokale aangelegenheden te versterken (Haase et al., 2012). Burgers kunnen worden gezien als ervaringsdeskundigen die beschikken over 'alledaagse en lokale kennis' (Burby, 2003). Zij kennen hun omgeving, weten wat er leeft en wat de potentie van de omgeving is (Oostra & Meijer, 2015). Bovendien hebben burgers vaak een andere kijk op problemen dan de lokale overheid en wanneer burgers worden betrokken kunnen deze percepties worden meegenomen (Edelenbos & Klijn, 2005). Burgers zijn namelijk goed in staat om te komen met creatieve oplossingen voor problemen met betrekking tot hun krimpende leefomgeving (Haase et al., 2012). Hierdoor kan het proces om de leefomgeving aan te pakken innovatiever en met bredere kaders worden vormgegeven (Bayley & French, 2008). Ook bezitten burgers over informatie, vaardigheden en ervaring wat gebruikt kan worden om de kwaliteit van de leefomgeving te verhogen (Edelenbos & Klijn, 2005). Een hoge kwaliteit van de leefomgeving kan worden gedefinieerd als: *"One that conveys a sense of well-being and satisfaction to its population through characteristics that may be physical (housing style and condition, landscaping, available facilities), social (friendliness of neighbors, ethnic, racial, or economic composition), or symbolic (sense of identity, prestige values)"* (Lansing & Marans, 1969: 1). Wanneer er wordt gesproken over een verbeterde kwaliteit van de leefomgeving zal in één of meerdere van deze categorieën verbetering zijn opgetreden, waardoor de kwaliteit van de leefomgeving zal verhogen. Een voorbeeld van het probleemoplossend vermogen en verbetering van de leefomgevings als reactie op de krimp van burgers is te vinden in Duitsland, waar burgers een 'Bürgerbus' hebben opgezet als reactie op het verdwijnende openbaar vervoer in hun dorp. Het doel hiervan is om doormiddel van een netwerk van vrijwilligers mensen die slecht ter been zijn te vervoeren naar een dicht bijzijnde stad om boodschappen te doen, te zwemmen of een ziekenhuis te bezoeken. Ook in Nederland zijn er burgerinitiatieven te vinden die de kwaliteit van leven in hun omgeving verbeteren. Zo hebben actieve burgers in Warder 700.000 euro opgehaald om het buurtcentrum te redden en hebben bewoners van Moerstraten eigenhandig een buurtcentrum gebouwd (Hospers, 2012).

Tevens kunnen burgers gaan protesteren wanneer zij het niet eens zijn met de ideeën van de gemeente (Edelenbos & Klijn, 2005). Dit was te zien in de stad Bytom in Polen, waar de krimpproblematiek een grote invloed heeft op de leefomgeving. Burgers waren het niet eens met de manier waarop de lokale overheid de krimpproblematiek hier aanpakte en begonnen hier tegen te protesteren. Als resultaat van deze protesten werd de burgermeester van deze stad afgezet en kwamen de punten van de inwoners van Bytom zowel op de lokale politieke agenda als op nationale politieke agenda. Hierdoor kwam er meer bewustzijn en aandacht voor de ideeën en initiatieven van de inwoners van de stad (Haase & Rink, 2012). Zoals uit het vorige voorbeeld blijkt kunnen burgers macht uitoefenen op de ontwikkeling van ruimtelijk beleid door middel van juridische procedures en tactieken en kunnen als gevolg hiervan een belemmerende factor zijn voor de beleidsontwikkeling (Healey, 1997). Wanneer burgers vroegtijdig worden betrokken bij de ontwikkeling van beleid en zij de kans en gelegenheid krijgen om deel te nemen in het proces, wordt de acceptatie van het definitieve beleid vergroot (ROB, 2004). Hierdoor wordt het risico op verzet tegen het beleid in een

later stadium verkleind (Healey, 1997). Hoewel het vroegtijdig betrekken van burgers in het begin stadium veel tijd kan kosten, kan het er later voor zorgen dat beleid snel kan worden geïmplementeerd doordat er in een eerder stadium draagvlak is gecreëerd voor dit beleid (Gerrits & Edelenbos, 2004).

2.2.3. Nadelen van burgerparticipatie

Hoewel het betrekken van burgers veel potentie heeft, is het belangrijk om realistisch te blijven. Met name in krimpende regio's zijn er een aantal barrières die overwonnen moeten worden voordat burgers echt het voortouw kunnen nemen. Hierbij moet in het achterhoofd worden gehouden dat er aan burgers wordt gevraagd om deel te nemen in hun gemeenschap en zich in te zetten voor hun leefomgeving, terwijl tegelijkertijd de omgeving verslechtert en de tarieven voor het gebruik van voorzieningen steeds hoger worden (Hospers, 2012).

Bovendien is één van de risico's dat de groep actieve burgers niet representatief zijn voor de gehele bevolking (Bakker et al., 2001; Gerrits & Edelenbos, 2004; Innes & Booher, 2004; Irvin & Stansbury, 2004). Er wordt gesteld dat participanten over het algemeen uit een groep 'elite' bestaat waarin voornamelijk hoog opgeleide mannelijke deelnemers in de leeftijd van rond de 40 jaar zitten. Deze groep representeert niet per definitie de inwoners van een bepaald gebied (Gerrits & Edelenbos, 2004). Juist in krimpgebieden kan dit problematisch zijn voor actief burgerschap, omdat deze bevolkingsgroep vaak wegtrekt uit deze gebieden, waardoor er bevolkingssegregatie kan optreden (Van Dam et al., 2006). Als aanvulling hierop constateren Nienhuis et al. (2011) dat er drie groepen burgers zijn: actieve burgers (zij participeren), twijfelaars (nu niet actief, maar sluiten dit niet uit voor de toekomst) en burgers die aan de zijlijn staan (participeren niet en ook niet in de toekomst). Uit hun onderzoek blijkt dat vooral burgers die zich betrokken voelen bij hun omgeving actief zijn en zich inzetten voor projecten die de kwaliteit van de leefomgeving en openbare veiligheid verbeteren. Hoe minder een individu zich richt op de gemeenschap, hoe minder deze bereid is om te participeren in buurtprojecten. Nienhuis et al. (2011) stellen dat er specifieke groepen burgers zijn die er bewust voor kiezen om niet te participeren in hun leefomgeving (burgers die aan de zijlijn staan). Hierdoor zullen alleen de actieve burgers bij samenwerkingsprocessen de wijk vertegenwoordigen, terwijl zij onrepresentatief zijn voor de rest van de gemeenschap. Hurenkamp et al. (2006) stellen daarentegen dat de derde generatie burgerparticipatie een oplossing kan bieden voor het niet-representatieve karakter van burgerparticipatie. Doordat burgerinitiatieven over het algemeen een kleinschalig karakter hebben, zou dit ruimte geven aan de 'gewone' burger en doen niet alleen dezelfde bekende mensen mee. Uit het onderzoek van Tonkens en Verhoeven (2011) blijkt dat initiatiefnemers afwijken van het eerder geschetste beeld dat voornamelijk hoog opgeleide mannen boven de 40 jaar participeren. Ze constateren dat er meer laag opgeleiden, jongeren, allochtonen en vrouwen betrokken zijn bij burgerinitiatieven. Ook het onderzoek van Bakker et al. (2011) toont dit aan. Beide onderzoeken merken echter op dat er binnen deze groep een actieve voorhoede is, waarbij vooral burgers die sterk bij hun leefomgeving betrokken zijn oververtegenwoordigd zijn. Dit is in overeenkomst met de uitkomsten van het onderzoek van Nienhuis et al. (2011).

Een ander probleem ligt bij de verschillende verwachtingen die de overheid en burgers kunnen hebben. Ambtenaren en burgers spreken vaak een andere taal, burgers vanuit hun dagelijks leven en ambtenaren vanuit de systeemwereld. Dit kan leiden tot verwarringen, misverstanden en irritaties (Hospers, 2012). Een verschil in deze verwachtingen kan gevonden worden in wie wordt uitgenodigd

om te participeren en wie niet. Bovendien bepaalt de overheid in welke mate burgers invloed hebben en op welk niveau van de participatieladder dit is. Hierdoor zullen burgers in sommige processen wel worden betrokken en bij andere niet, wat onduidelijkheid en irritaties kan veroorzaken (Boonstra & Boelens, 2010). Tevens neemt de overheid het definitieve besluit over het beleid met betrekking tot de krimpproblematiek. Wanneer zij hoge verwachtingen hebben gewekt onder de participanten en deze denken dat hun beslissingen ook uitgevoerd zullen worden, kan er wrok ontstaan wanneer blijkt dat de ideeën van de betrokken burgers worden genegeerd of slechts in beraad worden genomen (Irvin & Stansbury, 2004).

Deelconclusie 2.2.

Krimpgebieden hebben vaak te maken met de achteruitgang van de kwaliteit van de leefomgeving, als gevolg van dalende vastgoedprijzen, wegtrekken van voorzieningen, minder werkgelegenheid en onveiligheid. Door deze ontwikkelingen wordt het onaantrekkelijker om in een krimp gebied te wonen, waardoor dit de krimp versterkt. Hoewel overheden in een krimpgebied trachten deze problematiek te verminderen, blijkt dit een complex vraagstuk waarbij de overheid niet alle krimpgerelateerde problematiek zelf kan oplossen. Zij hebben hierbij de hulp nodig van burgers, want zij zijn de bewoners en gebruikers van het gebied. Burgers beschikken over informatie, ervaring en vaardigheden wat gebruikt kan worden om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Tevens zijn burgers in staat om met creatieve oplossingen te komen voor de ingewikkelde problematiek die krimp met zich mee brengt. Ook kunnen burgers protesten organiseren wanneer zij zich niet kunnen vinden in de manier waarop de lokale overheid krimpproblematiek tracht te bestrijden. Door burgers hierbij te betrekken zal het voelen als een gedeeld proces waardoor de kans op protest verkleind zal worden. Hoewel er veel potentie zit in het betrekken van burgers bij hun leefomgeving, zal de leefomgeving als gevolg van krimp verslechteren. Aan burgers wordt gevraagd om zich voor deze leefomgeving in te zetten, terwijl deze tegelijkertijd verslechterd en de tarieven voor het gebruik van de voorzieningen steeds hoger worden. Hier zal rekening mee moeten worden gehouden wanneer lokale overheden van burgers een bijdrage vragen voor hun leefomgeving. Ook zal rekening gehouden moeten worden met de bevolkingssegregatie die kan optreden in krimpgebieden en de groep die bekend staat als burgers die vaak participeren (hoogopgeleide mannen boven de veertig jaar) wegtrekken, waardoor dit het ontstaan van actief burgerschap kan belemmeren. Echter geldt dit vooral voor de eerste twee generaties van burgerparticipatie en is dit minder het geval bij burgerinitiatieven. Een ander facet waar rekening mee gehouden moet worden is dat de lokale overheid uiteindelijk de beslissingen neemt over welk beleid met betrekking tot de krimpproblematiek tot uitvoering wordt gebracht. Wanneer hier burgers andere verwachtingen van hebben kan er een gevoel van wrok en irritatie ontstaan onder de burgers.

2.3. Overheidsparticipatie – de overheid als partner

2.3.1. Veranderingen voor de overheid

Het alleen verkondigen dat het burgers betrokken moeten zijn bij hun leefomgeving in krimpgebieden is niet genoeg. Het moet hand in hand gaan met maatregelen die burgers ook daadwerkelijk in staat stellen om de macht te nemen. Zolang de betrokkenheid van burgers uitsluitend wordt opgevat als een noodoplossing om de plaats van de verdwijnende overheid over te nemen, zal er geen actief maatschappelijk middenveld ontwikkelen. Daarom zullen lokale overheden bereid moeten zijn om taken, middelen en verantwoordelijkheden te delegeren aan burgers (Hospers, 2012). Één van de manieren waarop zij dit doen is door middel van participatie-

instrumenten wanneer zij met een nieuw beleidsplan komen, of ze vragen de medewerking van burgers om hier over mee te denken. Burgers doen op deze manier mee, maar het komt ook regelmatig voor dat burgers protesteren of dwars liggen. Bovendien komen burgers steeds vaker met ongevraagde initiatieven die soms het beleid versterken, maar andere keren daarvan afwijken. Voor beleidsmakers is het niet altijd even gemakkelijk om hier goed op te reageren, want het ontregelt hun normale beleid. Ze weten echter dat *bottom-up* initiatieven een positieve ontwikkeling kunnen zijn, omdat dit kan leiden tot meer draagvlak en inbreng van kennis en praktijkervaring. In dit spanningsveld tussen het enerzijds uitvoeren van gemaakt overheidsbeleid en anderzijds burgerinitiatieven ondersteunen ligt een grote uitdaging voor de overheid (WRR, 2012). In vergelijking met de eerste twee generaties van burgerparticipatie zijn burgerinitiatieven anders, omdat het inhoudelijke zwaartepunt bij de burgers ligt in plaats van bij de overheid. Dit vereist voor de overheid een ingrijpende omschakeling in het denken over burgerparticipatie. Bij inspraak en interactieve beleidsvorming hebben gemeenten de mogelijkheid om het participatieproces van het begin tot het einde in te richten en deze in te passen in de eigen doelstellingen. Bij burgerinitiatieven is het echter de bedoeling dat de overheid zich zoveel mogelijk afzijdig houdt (Verhoeven & Tonkens, 2011). Bovendien moet volgens Verhoeven en Tonkens (2011) er buiten de kaders van bureaucratische regels, functies, taken en procedures worden getreden en zal de overheid meer klantgericht moeten worden. Er kan worden gesteld dat de overheid zich vooral ‘burgergericht’ zal moeten opstellen, want de overheid staat niet meer centraal bij burgerinitiatieven. Als aanvulling hierop geven Van Ankeren et al. (2010) aan dat de overheid ook een uitnodigende, activerende en actieve houding moet aannemen tegenover de actieve burger. Bovendien zullen ambtenaren en bestuurders zich moeten richten op het wegnemen van bureaucratische barrières, het geven van ruimte aan burgers en hen niet overvragen. Tevens moeten zij in gedachte houden dat elk initiatief om een verschillende houding en handelswijze vraagt, waarbij zij zich ‘aanvullend’ moeten opstellen in plaats van ‘invullend’ (Oude Vrielink et al., 2013). Volgens de Rijksoverheid (2013) kan er dus gesproken worden van overheidsparticipatie, waarbij de rol van de overheid beperkt is, maar zij wel voorwaarden kan scheppen en kan stimuleren. Door het ROB (2012) is de overheidsparticipatieladder (zie figuur 2) geïntroduceerd, zodat deze gemeenten kan helpen bij het kiezen van een passende rol. De vijf treden van deze ladder betreffen: loslaten, faciliteren, stimuleren, regisseren en reguleren.

Figuur 2: De overheidsparticipatieladder van ROB (2012)

Het is situatie- en onderwerpafhankelijk welke rol de gemeente ziet weggelegd voor zichzelf.

2.3.2. Twee beleidslijnen met betrekking tot burgerinitiatieven

Hoewel de term burgerinitiatieven anders doet vermoeden, is de overheid in de praktijk toch op de een of andere manier betrokken (Bakker et al., 2011). Uit het onderzoek van Hurenkamp en Rooduin (2009) blijkt dat ondanks dat de overheid oproept dat burgers dingen zelf moeten doen en eigen verantwoordelijkheden moeten nemen, er zelden sprake is van een volledig eigen initiatief. Van de Wijdeven en Hendriks (2013) constateren dat initiatiefnemers in veel gevallen overleggen met de gemeente, instellingen in de wijk of professionals. Tonkens (2009) stelt dat burgers niet spontaan actief worden zonder enige connectie met instituties. Deze connectie werkt twee kanten op, actieve

burgers hebben namelijk aan de ene kant iets nodig van de overheid of andere instituties. Aan de andere kant probeert de overheid burgers te activeren waardoor deze connectie ontstaat. Verhoeven (2010a) stelt dat deze verwevenheid het juist zo complex maakt om burgers ruimte te geven. Een overheid die burgers probeert te activeren zal een andere rol aan moeten nemen dan een overheid die probeert in te spelen op initiatieven. De rollen van de 'inspelende overheid' en de 'activerende overheid' kunnen volgens Oude Vrielink et al. (2013) in twee beleidslijnen worden opgesplitst, namelijk een generieke beleidslijn en een specifieke beleidslijn. Bij de generieke beleidslijn geeft de overheid burgers de ruimte om actief te zijn en vertrouwt zij op hun creativiteit en initiatieven. Binnen deze beleidslijn is de burger aan zet en faciliteert de overheid. Bij de specifieke beleidslijn daarentegen trachten overheden om burgers te activeren om actief te worden. Hierbij neemt de overheid een tussenpositie in, waarbij zij burgers proberen te verleiden tot het nemen van initiatieven. Hiervoor wordt vaak specifiek beleid op gevoerd (Van de Wijdeven et al., 2013)

Binnen de generieke beleidslijn waarbij de overheid vertrouwt op *bottom-up* initiatieven komen ambtenaren, bestuurders en professionals in toenemende mate in aanraking met actieve burgers die iets van hen willen. Ze worden dan ook aangemoedigd om hier mee te leren omgaan. Het inspelen op initiatieven is complex, omdat er een enorme diversiteit aan burgerinitiatieven bestaan (Oude Vrielink et al., 2013). De nadruk ligt hierbij op de verschuiving van rollen tussen de overheid en burgers, waarbij de overheid zich dienend moet opstellen en burgers moet ondersteunen en faciliteren (Van de Wijdeven et al., 2013). Er kunnen drie soorten relaties worden onderscheiden tussen instituties en initiatieven waarbij ze op elkaar inspelen; 'aanvullende', 'hulpbehoevende' en 'corrigerende' relaties (Verhoeven, 2010a). Volgens Verhoeven (2010a) komen 'hulpbehoevende relaties' het meest voor. Hierbij gaat het om burgers die oplossingen zoeken voor maatschappelijke problemen en deze in de praktijk willen brengen, waarbij ze hulp kunnen gebruiken van de overheid of andere maatschappelijke organisaties. Hurenkamp et al. (2006) geven aan dat burgers vooral behoefte hebben aan het open staan van de overheid tegenover een initiatief, subsidie, betrokkenheid en een luisterend oor. Daarnaast kunnen 'aanvullende relaties' onderscheiden worden, waarbij de initiatieven zich vooral richten op publieke voorzieningen. Hierbij gaat het over het algemeen over het verlenen van vergunningen, verlenen van expertise en snel handelen wanneer er een initiatief wordt ingediend (Verhoeven, 2010a). Als laatste onderscheidt Verhoeven (2010a) corrigerende relaties tussen burgers en instituties, waarbij burgers initiatieven nemen om in te spelen op negatieve gevolgen van beleid. Hierbij kunnen er door burgers alternatieve plannen worden aangedragen voor het negatief ervaren beleid. Bovendien kunnen er initiatieven ontstaan van burgers die door middel van protesten druk uit willen oefenen op plannen en beleid van de overheid. Via deze protesten proberen burgers de overheid te corrigeren.

Daarnaast probeert de overheid te sturen op actief burgerschap, zij kan echter burgers daar niet toe dwingen (Tonkens & De Wilde, 2013). Daarom probeert de overheid sinds enkele jaren niet-actieve burgers te stimuleren. Hierbij is er sprake van een overheid die burgers doormiddel van uitnodigen en verbinden probeert te activeren, zonder initiatieven over te nemen (Tonkens, 2009). Ambtenaren en professionals worden vaak ingezet om niet-actieve bewoners van een wijk te attenderen op de mogelijkheid tot het opzetten van een initiatief. Volgens Verhoeven (2010a) probeert de overheid burgers te activeren om mee te doen in hun wijk vanuit de gedachte dat burgers in de toekomst ook eerder een actieve houding aan zullen nemen, wanneer ze eenmaal actief zijn. Hierbij zien gemeente

het bevorderen van burgerinitiatieven niet als een doel, maar als middel om de betrokkenheid van buurtbewoners te vergroten, om sociaal kapitaal te versterken, de leefbaarheid te verbeteren of om sociale cohesie te versterken. Dit kan volgens Oude Vrielink et al. (2013) de specifieke beleidslijn worden genoemd, omdat er vaak specifiek beleid wordt gemaakt over de wijze waarop burgers geactiveerd worden. Wanneer deze wordt vergeleken met de generieke beleidslijn ziet de overheid hier een grotere rol voor zichzelf weggelegd, namelijk als aanjager en begeleider die bewoners stimuleert, maar waarbij zij de burgers wel het voortouw laat nemen.

Beide beleidslijnen vereisen een andere aanpak van de overheid. Zo betekent het ‘aanvullend’ opstellen bij de generieke beleidslijn dat burgers zoveel mogelijk zelf moeten doen bij een initiatief en hier eigen verantwoordelijkheid voor moeten nemen. Bij de specifieke beleidslijn daarentegen moet de overheid juist zorgen dat burgers actief worden om problemen binnen de gemeenschap aan te pakken en de sociale cohesie te versterken. Er is dus sprake van een paradox tussen beide beleidslijnen, waardoor het voor de overheid extra complex wordt om met burgerinitiatieven om te gaan (Oude Vrielink et al., 2013).

2.3.3. ACTIE- model

Het ACTIE-model van Denters (2016) kan gebruikt worden om invulling te geven aan de generieke en specifieke beleidslijnen van Oude Vrielink et al. (2013). Het ACTIE-model geeft inzicht in de manier waarom sommige personen meer geneigd zijn om te participeren in initiatieven dan anderen. Bovendien beschrijft dit model wat gemeenten kunnen doen om in te spelen op de verklarende factoren die ervoor zorgen dat mensen juist wel of juist niet participeren. Hierdoor kunnen overheden dit model gebruiken om hun generieke en specifieke beleidslijnen vorm te geven.

In tabel 2 is dit model te vinden. De eerste kolom beschrijft de factoren die relevant zijn voor actief burgerschap. In de tweede kolom zijn de factoren te vinden die verklaren waarom burgers participeren. De derde kolom geeft weer wat gemeenten kunnen doen om burgerinitiatieven te mobiliseren en faciliteren.

Factor	Verklarende factor actief burgerschap	Mobiliseren en faciliteren gemeenten
Ambities en Doelen	Motieven van participanten Waarom participeren zij? - Sociale motieven - Doelgerichte motieven - Persoonlijke motieven	Benadrukken wat voor voordelen participeren heeft, vieren van snelle resultaten.
Contacten	Het sociaal kapitaal van burgers.	Het leggen van contacten en banden met relevante mensen. Sociaal kapitaal opbouwen.
Talenten en Tijd	Menselijk kapitaal (kennis), financieel kapitaal (inkomen) en de beschikbaarheid van tijd.	Informatie, advies, training en financiële middelen bieden. Hierdoor wordt participeren gemakkelijker en minder tijdrovend.
Institutionalisering	De beschikbaarheid van toegankelijke participatieve kanalen en procedures.	Veranderen formele procedures, organisatorische <i>commitment</i> creëren, zodat er geen organisatorisch

		weerstand komt
Empathie en Verwachtingen	(a) Verwachtingen dat initiatieven serieus worden genomen en dat deze succesvol kunnen zijn. (b) politici en professionals moeten empathisch en responsief reageren.	Organisatorische cultuur veranderen: stimuleren van empathie, flexibiliteit, responsiviteit en behulpzaamheid onder ambtenaren.

Tabel 2: ACTIE-model (Denters, 2016)

De A, C, T in dit model staan voor individuele motieven en middelen. De I en E in dit model hebben betrekking op de impact die het politieke systeem kan hebben op actief burgerschap. Zoals de bovenstaande tabel aangeeft, zijn er verschillende manieren waarop gemeenten burgerinitiatieven kunnen ondersteunen. Ten eerste door mensen te motiveren een burgerinitiatief te starten (A). Denters et al. (2013) onderscheiden drie soorten motieven waarom burgers actief worden: 1) sociale motieven, 2) doelgerichte motieven en 3) persoonlijke motieven. Bij het eerste motief zetten burgers zich in voor anderen met andere burgers, bij het tweede motief zetten zij zich in voor de kwaliteit van de leefomgeving en bij het derde motief komt eigen belang kijken, zoals het opdoen van nieuwe contacten. Wanneer gemeenten mensen willen activeren zullen zij met deze drie soorten motieven waarom burgers actief worden rekening moeten houden. Bovendien speelt het verstrekken van middelen aan mensen die actief zijn in een burgerinitiatief mee (C en T). Volgens Denters (2016) zijn veel van deze pogingen fysieke daden, zoals het aanbieden van financiële middelen door middel van subsidie of burgerinitiatieven gratis gebruik laten maken van faciliteiten of apparatuur. Dit kunnen ook taaluitingen zijn waarbij mensen worden gemotiveerd of overtuigd om actief te worden, of het bieden van informatie en advies. Uit onderzoek van Tonkens en Verhoeven (2011) blijkt dat burgerinitiatieven ook problemen ervaren met de systeemwereld van de overheid. In het ACTIE-model duiden de letters I en E hierop. Onder de factor I vallen de formele structuren, procedures en regels die de interactie van burgerinitiatieven reguleren met mensen van de overheid. Hier wordt vaak door initiatiefnemers benoemd dat procedures te lang zijn, er onnodige regels zijn, er een gebrek aan coördinatie is binnen en tussen organisaties en er onhandige openingstijden zijn waarop zij deze organisaties kunnen bereiken (Denters, 2016). Bovendien noemt Denters (2016) dat initiatiefnemers te maken krijgen met de lage bereidheid van ambtenaren om initiatieven mogelijk te maken en ze te helpen hun doelen te bereiken (letter E). Dit heeft soms te maken met het gebrek aan empathie en het niet voldoen aan verwachtingen van een luisterend oor, het begrijpen van de behoeften van initiatieven, oprechte interesse, beloften nakomen, flexibiliteit om met regels en organisatorische routines om te gaan. Gemeenten zullen dus zich zowel moeten richten op faciliteren (A,C,T), het veranderen van institutionele regelingen en politieke cultuur (I, E) (Denters, 2016).

2.3.4. Problemen rondom overheidsparticipatie

Hoewel de verschuivende rol van de overheid een positieve invloed kan hebben op burgerinitiatieven, zijn er ook problemen met overheidsparticipatie. Ten eerste blijkt dat het voor veel gemeenten lastig is om gemaakt beleid los te laten. Uitermark en Van Beek (2010) beargumenteren dat ondanks dat de overheid burgerinitiatieven stimuleert en hierbij de bal bij de burger legt, zij nog steeds graag de regie in eigen handen houden. Zij stellen dat burgerinitiatieven over het algemeen afhankelijk zijn van overheidssubsidie, waarbij de overheid de subsidie in kan trekken als het initiatief niet overeenkomt met het actuele beleid. Hierdoor zullen alleen initiatieven die stroken met het beleid een kans krijgen om zich te ontwikkelen. Ook Van Ankeren et al. (2010) zien dat burgerinitiatieven soms niet uitgevoerd kunnen worden omdat de gemeente aangeeft dat

het toch niet past binnen het beleid. Enerzijds geeft de overheid wel aan dat burgers initiatieven moeten nemen, maar anderzijds willen gemeenten wel graag dat er aan opgestelde voorwaarden wordt gehouden; hierdoor kan de gemeente een verkeerd signaal afgeven. Dit kan initiatiefnemers demotiveren en teleurstelling in de hand werken.

Bovendien vinden veel gemeenten het moeilijk hun manier van werken aan te passen. Boonstra en Boelens (2010) concluderen dat lokale overheden zich vaak bemoeien met burgerinitiatieven. Gemeenten hebben de neiging om een initiatief te vormen hoe zij dat graag willen in plaats van het helemaal over te laten aan de gemeenschap. Zij vinden het moeilijk om oude routines los te laten en stellen randvoorwaarden en kaders aan een initiatief, waardoor zij het initiatief sturen en voor een deel overnemen. Dit komt mede voort uit financiën, regelgeving en instrumentarium waar gemeenten zich aan moeten houden en waardoor ze zich moeilijker aan kunnen passen aan burgerinitiatieven. Tevens stellen Oude Vrielink et al.(2013) dat ambtenaren over het algemeen twijfelen aan de vaardigheden van burgers die nodig zijn om een initiatief te leiden en aan het vermogen van burgers om na te kunnen denken over een lange termijn perspectief. De meeste ambtenaren pleiten er dan ook voor dat de overheid het monopolie op politieke keuzes houdt en dat burgerinitiatieven slechts een aanvulling of ondersteuning hierop zijn. Volgens Van Ankeren et al. (2010) krijgen burgers op deze manier niet echt zeggenschap, waardoor het nemen van initiatieven wordt ontmoedigd.

Als laatste heeft de overheid de neiging om zich vooral te richten op actieve burgers die 'doen'. Hierdoor ligt de focus op 'goede burgers' die 'goede' initiatieven van de grond krijgen en zich vooral niet te kritisch opstellen tegenover gemaakt beleid. Burgerinitiatieven die zich wel richten op de verandering van gemaakt beleid of hier tegen protesteren hebben het vaak moeilijker (Oude Vrielink et al., 2013). Volgens Verhoeven (2010b) belemmeren deze initiatieven de besluitvorming en de uitvoering van beleid en daarom houdt de overheid deze kritische burgers liever buiten de deur. Deze burgers moeten dan ook extra hun best doen om met hun initiatief invloed uit te oefenen op het beleid. Oude Vrielink et al. (2013) constateren dat 'goede' initiatieven vrij spel krijgen, terwijl kritische burgerinitiatieven worden uitgesloten, omdat zij als een risicofactor worden beschouwd. Zij stellen echter dat kritische initiatieven niet anti democratisch zijn, maar een vorm van politieke beïnvloeding waarbij het leervermogen van de politiek en de overheid wordt versterkt. Het buitensluiten van kritische vormen van burgerinitiatieven doet afbreuk aan het democratische gehalte van het politieke systeem (Oude Vrielink et al., 2013).

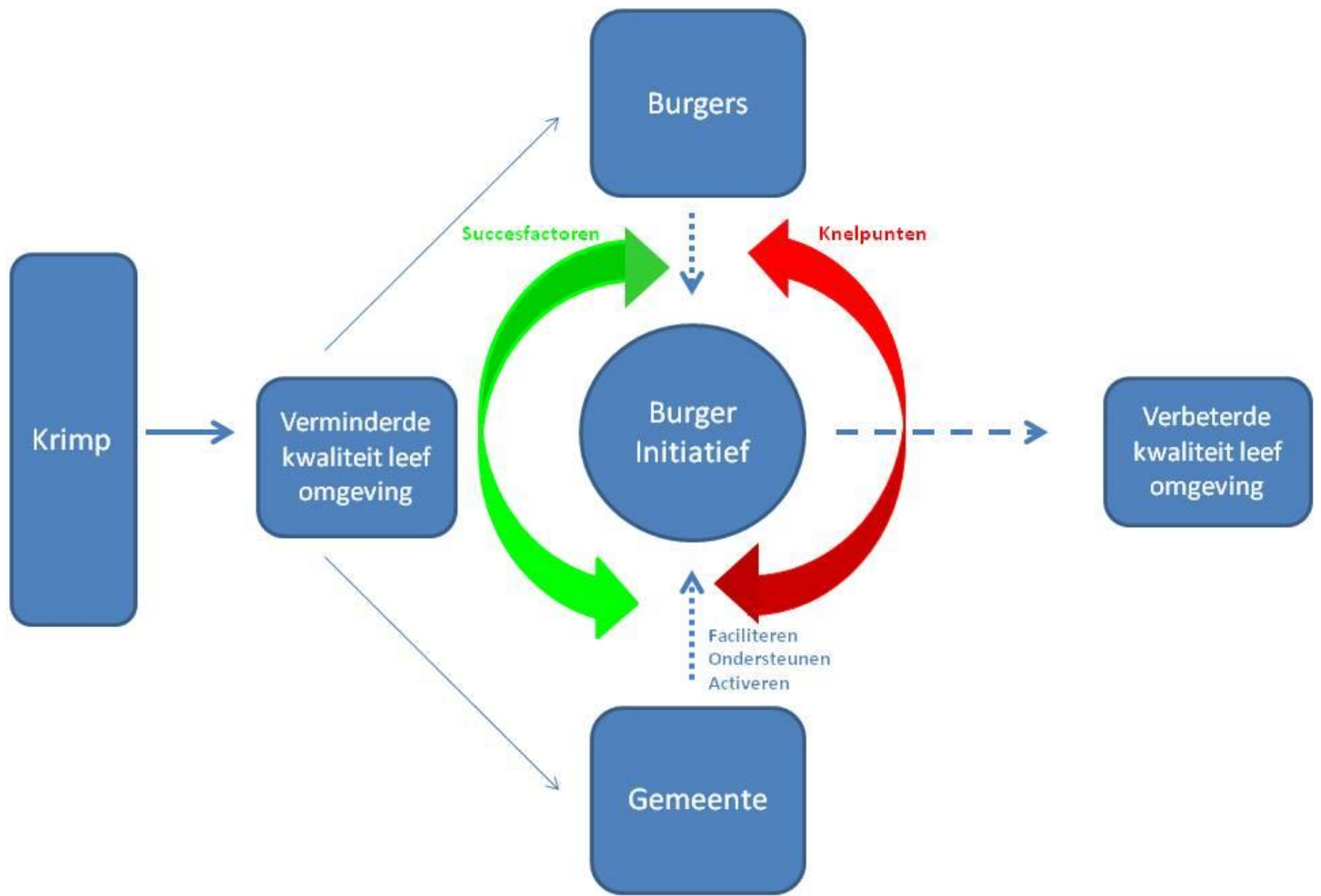
Deelconclusie 2.3.

Wanneer burgers zelf bij moeten gaan dragen aan de kwaliteit van de leefomgeving in krimpgebieden, moeten burgers daar ook toe in staat worden gesteld. Daarom zal er binnen lokale overheden een omschakeling gemaakt moeten worden naar overheidsparticipatie waarbij de lokale overheden bereid zijn om taken, middelen en verantwoordelijkheden te delegeren aan burgers, waarbij zij zich zoveel mogelijk afzijdig houden. Tevens zullen lokale overheden een uitnodigende, activerende, faciliterende en actieve houding moeten aannemen. Dit kan gedaan worden door het toepassen van de generieke beleidslijn en de specifieke beleidslijn. Hierbij richt de generieke beleidslijn zich op het ondersteunen van initiatieven door het aangaan van aanvullende, hulpbehoevende en corrigerende relaties. De specifieke beleidslijn focust zich op het stimuleren van niet actieve burgers, door middel van uitnodigen en verbinden. Bovendien geeft het ACTIE-model

inzichten waarom burgers actief worden en wat gemeenten kunnen doen om actieve burgers te faciliteren en te mobiliseren. Echter moeten gemeenten rekening houden met verschillende problemen die kunnen komen kijken bij overheidsparticipatie. Het blijkt bijvoorbeeld dat het lastig is voor gemeenten om gemaakt beleid uit handen te geven, waardoor burgerinitiatieven die niet in de lijn zijn van dit beleid zich minder gemakkelijk kunnen ontwikkelen. Tevens vinden veel gemeenten het lastig om burgerinitiatieven los te laten en hebben de neiging om zich er mee te bemoeien. Ten slotte worden kritische burgers vaak geweerd, terwijl initiatieven die stroken met het beleid worden gezien als goede initiatieven. Binnen gemeenten zullen hier nog veranderingen in plaats moeten vinden.

2.4. Conceptueel model

In figuur 3 wordt de theoretische basis van dit onderzoek gevisualiseerd in het conceptueel model. Het theoretisch kader geeft weer dat er een relatie is tussen krimp en een vermindering van de kwaliteit van de leefomgeving. Dit is zowel van invloed op de inwoners van het krimpgebied, als op de gemeente van dat desbetreffende gebied. Zoals uit het theoretisch kader blijkt zal dit komen doordat er extra financiële druk komt te staan op de lokale overheid, waardoor de gemeente niet alles meer kan bekostigen. Tevens draait het om complexe materie, waarbij de gemeente de problematiek niet alleen kan oplossen door het uitgeven van overheidsgeld. De gemeente kan het niet alleen en zal proberen samen met de burger de problematiek aan te pakken. Tevens zullen burgers in krimpgebieden vanuit hun intrinsieke motivatie geactiveerd kunnen worden om actief te worden en al dan niet een initiatief op te richten dat zich richt op het behouden van een prettige leefomgeving of het verbeteren van de leefomgeving. Tevens blijkt uit het theoretisch kader dat de overheid vaak betrokken is bij burgerinitiatieven, waardoor er interactie ontstaat tussen de burger en de gemeente. Uit de theorieën blijkt dat gemeenten de interactie met burgerinitiatieven op verschillende manieren vorm kunnen geven, door ze te faciliteren, ondersteunen en te activeren. In de interactie die er tussen gemeenten en initiatiefnemers ontstaat kunnen succesfactoren en barrières worden gevonden. Succesfactoren kunnen onder andere worden gevonden in het uitvoeren van de generieke en specifieke beleidslijn. Er kunnen echter ook barrières worden gevonden doordat gemeenten het bijvoorbeeld lastig vinden om gemaakt beleid of het initiatief los te laten. Bovendien kan een burgerinitiatief al dan niet bijdragen aan een verbeterde kwaliteit van de leefomgeving.

Figuur 3: Conceptueel model

3. Methodologie

Dit hoofdstuk zal inzicht geven in de manier waarop dit onderzoek is vormgegeven en welke onderzoekstrategie en -methoden er zijn gebruikt om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag en deelvragen.

3.1. Inleiding

Binnen het doen van onderzoek kunnen twee manieren van data collectie en analyse worden onderscheiden, namelijk een kwantitatieve benadering en kwalitatieve benadering (Blumberg et al, 2011; Clifford et al., 2010). Kwantitatief onderzoek wordt gekenmerkt door het gebruik van concepten, wiskundige modellen en statistische technieken om bepaalde fenomenen te begrijpen (Clifford et al., 2010). Kwalitatief onderzoek daarentegen richt zich op het verkennen van betekenissen, emoties, intenties en waarden doormiddel van het bestuderen van een klein aantal *in-depth* cases (O’Leary, 2010). Volgens Boeije (2006) richt de vraagstelling binnen kwalitatief onderzoek zich ten eerste op de manier waarop mensen betekenis geven aan hun omgeving en welk gedrag hieruit voortkomt. Ten tweede worden er onderzoeksmethoden gebruikt die het perspectief van de onderzochte mensen kunnen belichten. Als laatste is het doel van kwalitatief onderzoek om het fenomeen te beschrijven en waar mogelijk te verklaren (Boeije, 2006). Daarnaast maken Baarda et al. (2005) onderscheid tussen beschrijvend, explorerend en toetsend onderzoek. Zij definiëren beschrijvend onderzoek als het beschrijven of benoemen van de aard of kenmerken van de onderzoeksverschijnselen. Het gaat niet om frequentie of de omvang van het fenomeen, maar om de kwaliteiten. Hierbij worden ervaringen, gevoelens en belevingen van een persoon of groep geïnventariseerd en beschreven. Door de bovengenoemde omschrijving van verschillende soorten onderzoek te koppelen de hoofdvraag van het onderzoek, blijkt dat deze van kwalitatieve aard is. Immers wordt er in deze thesis onderzoek gedaan naar de ervaringen die initiatiefnemers en gemeenten hebben in de interactie tussen beide partijen. Het doel van dit onderzoek is niet om nieuwe theorieën of begrippen te ontwikkelen of bestaande theorieën te toetsen. Gezien de vraagstelling is dit onderzoek van een beschrijvende aard. Er wordt namelijk beschreven hoe burgerinitiatieven kunnen bijdragen aan krimpproblematiek, hoe overheden burgerinitiatieven stimuleren en faciliteren en wat burgers verwachten van de overheid. De te beantwoorden hoofdvraag wordt hieronder nog een keer herhaald:

Wat zijn de succesfactoren en de barrières in de interactie tussen initiatiefnemers en gemeenten in krimpgebieden met betrekking tot burgerinitiatieven en hoe kunnen deze initiatieven bijdragen aan het verbeteren van een door krimp beïnvloede leefomgeving?

De resultaten die voortkomen uit kwalitatief onderzoek krijgen te maken met toevalligheden, contextafhankelijkheid en intersubjectiviteit (Baarda et al., 2005; O’Leary, 2010; Yin, 2014). De onderzoeker moet hier rekening mee houden en dit zoveel mogelijk zien te voorkomen. Dit zal gedaan worden door de onderzoeksmethoden die worden gebruikt voor dit onderzoek zo duidelijk mogelijk te beschrijven (Baarda et al., 2005). Bovendien zal de rest van dit hoofdstuk worden uitgelegd welke methoden zijn gekozen en wat voor invloed dit kan hebben op de resultaten.

3.2. Methodes

Volgens Yin (2005) zijn veel gebruikte databronnen documenten, interviews, archiefstukken, fysieke artefacten, directe observatie en participatieve observaties. Het doel van het gebruik van meerdere

onderzoeksmethoden is dat er de diepte in kan worden gegaan (Verschuren & Doorewaard, 2010). Bovendien kan het gebruik van verschillende dataverzamelmethodeën een onderzoek waardevol maken, dit wordt ook wel datatriangulatie genoemd (Baarda et al., 2005). Het gebruik van verschillende dataverzamelmethodeën zorgt ervoor dat conclusies of bevindingen overtuigender en meer accuraat zijn. Bovendien kan het een vollediger beeld van de situatie geven (Baarda et al., 2005; Yin, 2014). In de volgende paragrafen zullen de dataverzamelmethodeën die voor dit onderzoek zijn gebruikt worden toegelicht.

Literatuurstudie

Voor het beantwoorden van deelvragen een, twee en drie is gebruik gemaakt van wetenschappelijke literatuur. Deze literatuur is gebruikt om kennis te verkrijgen over de onderwerpen burgerparticipatie, burgerinitiatieven, krimpgebieden en overheidsparticipatie. Aan de hand van verschillende wetenschappelijke literatuur zijn verschillende theorieën en theoretische concepten vergeleken en is hieruit een theoretisch kader ontwikkeld (Verschuren & Doorewaard, 2010). In het ontwikkelde theoretisch kader wordt vervolgens antwoord gegeven op de eerste drie deelvragen. De gebruikte literatuur is veelal gevonden door het gebruik van verschillende zoekmachines, zoals Smartcat en Google Scholar. Tevens is er gebruik gemaakt van onderzoeksrapporten die geschreven zijn door de overheids- of onderzoeksinstanties. Deze werden gevonden via de websites van deze instellingen. Om te beoordelen of de literatuur relevant was voor het onderzoek heeft de onderzoeker het *abstract* van artikelen gelezen. Wanneer de artikelen relevant bleken werden deze opgeslagen op de computer van de onderzoeker en gesorteerd per onderwerp, zodat de onderzoeker gemakkelijk de artikelen weer kon raadplegen (Hart, 2001).

Interviews

Interviews worden gebruikt om erachter te komen wat mensen voelen, denken en weten over bepaalde onderwerpen, gebeurtenissen of personen (Baarda et al., 2005). Bij interviews kan er onderscheid worden gemaakt tussen gestructureerde interviews, semigestructureerde interviews en ongestructureerde interviews (O'Leary, 2010). Voor dit onderzoek is gekozen om gebruik te maken van semigestructureerde interviews. Dit type interviews begint met specifiek opgestelde vragen, maar geven de interviewer de ruimte om later het natuurlijke verloop van het gesprek te volgen (Blumberg et al., 2011; O'Leary, 2010). Deze manier van interviewen heeft als voordeel dat de onderzoeker de data verzameld die hij of zij op voorhand in gedachte heeft, maar ook interessante en onverwachte gegevens naar voren komen. Bovendien heeft de onderzoeker op deze manier houvast, wat vooral gunstig is voor beginnende onderzoekers (O'Leary, 2010). Door deze manier van interviewen te gebruiken voor dit onderzoek kan zowel beoogde informatie worden ingewonnen als door worden gevraagd op interessante opmerkingen van een respondent. Bij een semigestructureerd interview wordt een interviewgids opgesteld met hoofd- en subthema's, die gebaseerd is op literatuurstudie en onderzoeksvragen. Deze onderwerpen moeten op een voor de respondent logisch volgorde worden benaderd (Baarda et al., 2005). De interviewgids die is gebruikt voor de afgenomen interviews is te vinden in bijlage 1.

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen de context van de gemeente Appingedam. Voor dit onderzoek zijn verschillende initiatieven binnen de gemeente geselecteerd. Deze zijn geselecteerd naar aanleiding van bijeenkomsten die de onderzoeker bijgewoond heeft, waarbij zowel burgerinitiatieven als de gemeente Appingedam aanwezig waren. Op deze manier kon er door de onderzoeker worden

vastgesteld dat de initiatieven voldeden aan de voorwaarden van een burgerinitiatief zoals beschreven door Müdje en Daru (2005). Hierbij is gekeken of de burgerinitiatieven worden gerund door vrijwilligers, kleinschalig zijn en zich inzetten voor verbetering van de eigen levenssituatie of die van de gehele samenleving. Bovendien kon er op deze manier ook worden vastgesteld dat de burgerinitiatieven in contact staan met de gemeente Appingedam. Er is gekozen om binnen de verschillende initiatieven de trekker van het initiatief te interviewen. Dit met als reden dat deze persoon over de meest relevante achtergrondinformatie beschikt en het meest in contact staat met de gemeente. Tevens zijn deze personen allemaal inwoners van de gemeente Appingedam. Bij het initiatief citizen funding zijn er twee duidelijke trekkers en daarom is er voor gekozen om beide trekkers te interviewen. Binnen het initiatief WijdeWijk Opwierde waren twee personen van dit initiatief aanwezig, waardoor beide personen hebben de vragen beantwoord. In tabel 3 is een overzicht te vinden van de initiatieven. Uit privacy overwegingen heeft de onderzoeker ervoor gekozen om geen namen te noemen van de initiatiefnemers, maar naar deze te verwijzen als initiatiefnemer A, initiatiefnemer B etc. In hoofdstuk vijf worden de initiatieven verder uitgewerkt.

Initiatief	Geïnterviewde	Fase initiatief
Citizen funding	Initiatiefnemer A Initiatiefnemer B	Definitiefase
Damster stadcoöperatie	Initiatiefnemer C	Definitie-/ontwerpfase
Jachthavenontwikkeling (cultuur, recreatie, toerisme)	Initiatiefnemer D	Definitiefase
WijdeWijk Opwierde	Initiatiefnemer E Initiatiefnemer F	Realisatiefase
Burgerkracht en burgerparticipatie	Initiatiefnemer G	Definitiefase

Tabel 3: onderzochte initiatieven

Binnen de gemeente is er voor gekozen om mensen die zich bezig houden met burgerparticipatie/burgerinitiatieven te interviewen. Dit omdat zij het meest van deze onderwerpen af weten, omdat dit bij hun takenomschrijving hoort. Bovendien zijn er respondenten gezocht in de verschillende lagen van de gemeente, namelijk binnen het bestuurlijk apparaat, het ambtelijk apparaat en de gemeenteraad. Dit met als reden dat er op deze manier zoveel mogelijk perspectieven meegenomen kunnen worden binnen het onderzoek met betrekking tot burgerinitiatieven en overheidsparticipatie. In tabel 4 is een overzicht te vinden van de geïnterviewde respondenten binnen de gemeente Appingedam. Om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen is er voor gekozen om te refereren naar de functies die de respondenten bekleden.

Functie	Gemeentelijk apparaat
Bestuurder A Bestuurder B Bestuurder C	Bestuurlijk apparaat
Ambtenaar A Ambtenaar B Ambtenaar C	Ambtelijk apparaat
Gemeenteraadslid A	Gemeenteraad

Tabel 4: Respondenten gemeente Appingedam

Documentenanalyse

In het kader van het onderzoeksproject kan een onderzoeker documenten raadplegen. Dit kunnen allerlei verschillende soorten documenten zijn, zoals onderzoeksrapporten, correspondentie tussen overheidsinstanties of adviesrapporten (Verschuren & Doorewaard, 2010). Deze documenten kunnen worden gebruikt als achtergrondinformatie voor cases (O'Leary, 2010). Bovendien kunnen documenten worden gebruikt als aanvulling op de dataverzameling of het illustreren van bevindingen (Baarda et al., 2005). Voor dit onderzoek zijn verschillende documenten gebruikt. Ter voorbereiding op de interviews is er door middel van documenten over de initiatieven meer achtergrondinformatie verkregen, waardoor de context van de initiatieven beter begrepen kunnen worden tijdens de interviews. Bovendien zijn er ter voorbereiding op de interviews met de gemeente verschillende documenten doorgenomen, waardoor er gerichte vragen tijdens interviews gesteld kunnen worden. De documenten zijn gestuurd door medewerkers van de gemeente en zijn niet vrij toegankelijk. De volgende documenten zijn hiervoor gebruikt:

- Gemeente Appingedam (2016). *Impressie Damsterburgertop*. Geraadpleegd op 15-12-2016 via http://www.appingedam.nl/internet/burgertop_42728/item/impresies-van-de-burgertopdag-op-zaterdag-11-juni-2016_51506.html.
- Gemeente Appingedam (2016). *Uitnodiging vervolg burgertop op 11 juni*.
- Gemeente Appingedam (2016) *Impressie Burgertopdag 11 juni*
- Aanmeldformulier burgertop
- Duursma, S. & Maarsingh, H. (2016). *Advies integrale dienstverlening Appingedam*. CMO Stamm.
- Gemeente Appingedam (2016). *Collegevoorstel CMO-Stamm advies integrale dienstverlening*.

Participatieve observatie

Het doen van participatieve observaties is gebruikt ter aanvulling van de interviews. Door het doen van observaties kan de onderzoeker een meer holistisch beeld verkrijgen van de onderzoekssituatie (Yin, 2014). In dit onderzoek staat de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers centraal. Door bijeenkomsten bij te wonen waar zowel de gemeente Appingedam als initiatiefnemers bij aanwezig zijn, kan de onderzoeker deze interactie zelf waarnemen. De observatie vindt plaats in de natuurlijke context, waardoor er waarnemingen kunnen worden gedaan die waarschijnlijk niet waren ontdekt wanneer alleen interviews waren afgenomen (Baarda et al., 2005). Tevens kan er een kloof zijn tussen wat mensen zeggen en wat mensen ook daadwerkelijk doen. Deze kloof kan door middel van observaties worden opgemerkt (O'Leary, 2010). Wanneer een onderzoeker deel uitmaakt van de onderzoekssituatie terwijl hij of zij aan het observeren is, is er sprake van participatieve observatie (Baarda et al., 2005). In het geval van participatieve observatie is de onderzoeker onderdeel van datgene wat er wordt geobserveerd (O'Leary, 2010). Bij dit onderzoek is er sprake van participatieve observatie, doordat de onderzoeker deel uitmaakt van de bijeenkomsten waar de gemeente Appingedam en initiatiefnemers bij elkaar komen. Bovendien heeft de onderzoeker verschillende vergaderingen over burgerinitiatieven en overheidsparticipatie binnen de gemeente bijgewoond. Wanneer een onderzoeker actief participeert in datgene wat geobserveerd wordt, ontstaat de kans dat de observaties minder beschrijvend worden (Blumberg et al., 2011). Daarom is er door de onderzoeker tijdens deze bijeenkomsten geprobeerd zich passief en afwachtend op te stellen en zich zo min mogelijk met de gesprekken te bemoeien (Baarda et al., 2005). Een ander nadeel van participatieve observatie is dat mensen zich anders gaan gedragen wanneer zij weten dat ze worden

geobserveerd (O’Leary, 2010). Tijdens deze bijeenkomsten komt niet tot nauwelijks gevoelige informatie aanbod wat persoonlijke belangen kan schaden. De onderzoeker verwacht dan ook dat de aanwezigen bij deze bijeenkomsten natuurlijk gedrag zullen vertonen. Tevens speelt de interpretatie van de onderzoeker een rol (Baarda et al., 2005). Om het interpreteren van de observaties zo objectief mogelijk te houden zijn de observaties zo snel mogelijk na de gedane observatie verwerkt in een verslag en uitgewerkt. Hierdoor zullen er minder details verloren gaan en wordt de kans op subjectiviteit en vertekening verkleind (Baarda et al., 2005). De observaties zijn gedaan tijdens verschillende bijeenkomsten van de gemeente Appingedam. Zo heeft de onderzoeker een bijeenkomst bijgewoond waar zowel ambtenaren en gemeenteraadsleden aanwezig waren als de trekkers van de initiatieven op maandag 3 oktober van 18.00-19.15. Tevens heeft de onderzoeker een vervolgbijeenkomst van de burgertop bijgewoond waarbij verschillende initiatieven de mogelijkheid kregen om hun ideeën te presenteren aan de andere initiatieven, geïnteresseerden en de gemeente. Deze bijeenkomst vond plaats op zaterdag 29 oktober van 9.30- 12.30. Ook is de onderzoeker aanwezig geweest tijdens twee vergadering van de gemeente die betrekking hadden op burgerinitiatieven en overheidsparticipatie. Een van deze vergaderingen was met de welzijnsorganisatie van Appingedam (ASWA) op dinsdag 1 november van 8.30-9.30. De andere vergadering was een intern overleg met het adviesteam overheidsparticipatie en burgerkracht op woensdag 2 november van 10-11.

3.3. Data analyse

De interviews die zijn gehouden met verschillende respondenten zijn met toestemming van de respondent opgenomen. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid om deze interviews woordelijk uit te schrijven. Er is getracht de interviews zo snel mogelijk uit te werken, zodat het gesprek nog vers in het geheugen van de onderzoeker ligt en hierdoor opmerkingen en aantekeningen die tijdens het interview werden gemaakt beter te begrijpen zijn dan wanneer het interview later wordt uitgewerkt (Baarda et al., 2005). Dit proces wordt ook voor de gemaakte observaties en documenten uitgevoerd. Nadat dit is afgerond zullen codes worden aangebracht op de getranscribeerde documenten. Het coderen is een manier van evalueren en organiseren van data zodat betekenissen van een tekst begrepen kunnen worden. Tevens kan de onderzoeker door het coderen nieuwe connecties maken (Cope, 2010). Het construeren van de codes is gedaan door de verschillende getranscribeerde documenten door te lezen, belangrijke stukken te markeren en deze te voorzien van een code (Cope, 2010). De codes zijn ontwikkeld op basis van het theoretisch kader, de onderzoeksvragen en het conceptueel model (deductief) en op basis van informatie die voortkwam uit de interviews (inductief). Door het structureren van de codes kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden. De codes worden aangebracht in het kwalitatieve data verwerkingsprogramma ATLAS.ti. De codes die gebruikt zijn om de data te verwerken zijn te vinden in tabel 5:

Gebruikte codes dataverzameling			
Motieven	Krimpproblematiek	Beleid	Loslaten
Organisatorische verandering	Actief burgerschap en krimp	Transitie naar participatie samenleving	Verandering werkwijze gemeente
Communicatie	Verwachtingen	Barrières	Competenties
Faciliteren	Activeren	Succesfactoren	Ondersteunen

Tabel 5: overzicht van gebruikte coderingen

3.4. Ethiek

Doordat dit onderzoek gebruik maakt van interviews en observaties moet er rekening gehouden worden met ethiek. Het gaat hierbij erom dat het onderzoek moreel en verantwoordelijk wordt uitgevoerd (Blumberg et al., 2011). In dit onderzoek is dit gedaan door de respondent voorafgaand aan het interview een duidelijk beeld te geven van wat het onderzoek inhoudt en wat het doel hiervan is (Blumberg et al., 2011). Ook bij het doen van participatieve observaties is het doel van het onderzoek uiteengezet. Daarnaast werd er voorafgaand aan het interview duidelijk benadrukt dat de informatie die wordt besproken uitsluitend voor onderzoeksdoeleinden is en dat de informatie anoniem zal worden verwerkt (Baarda et al., 2005). Tevens werd toestemming aan de respondenten gevraagd of de interviews opgenomen mochten worden met opname apparatuur. Aan het einde van de interviews werd gevraagd of de respondenten belangstelling hebben in het eind resultaat van het onderzoek, zodat zij kunnen zien waar ze aan bijgedragen hebben. Voor het gebruiken van documenten is toestemming gevraagd aan de gemeente Appingedam. Het gaat hierbij vooral om publieke documenten, waardoor het geen probleem was om deze te gebruiken.

3.5. Onderzoekscontext

De gemeente Appingedam is een gemeente in het Noordoosten van Groningen. In 1811 is de gemeente uitgebreid waardoor er verschillende dorpen zich bij de stad en gemeente Appingedam voegden (Gemeente Appingedam, 2014a). Dit zijn de dorpen Marsum, Tjamsweer, Jukwerd, Solwerd en Opwierde. De dorpen Opwierde en Solwerd zijn in de loop der tijd bij Appingedam aangegroeid, waardoor deze dorpen nu kunnen worden gezien als wijk van de stad Appingedam (Gemeente Appingedam, 2014a). Appingedam is onderdeel van de Eemsdelta regio (Gemeenten Appingedam, Eemsmond, Delfzijl en Loppersum). De Eemsdelta wordt geconfronteerd met een krimpende bevolking. De gemeente Appingedam heeft sinds 2002 te maken met krimp (Van Vliet & Dijkstra, 2009). In 2002 had de gemeente nog 12.455 inwoners en in 2016 waren dit er nog 11.957 (CBS, 2016a). De prognose voor gemeente Appingedam is dat de gemeente in 2040 nog 11.400 inwoners heeft (CBS, 2016b). Bovendien zijn de gevolgen die krimp met zich mee brengen te zien in de gemeente. Zo is er sprake van vergrijzing, in 2010 waren er 2.433 inwoners ouder dan 65 jaar binnen de gemeente Appingedam, in 2016 zijn dit er 2.825. Bovendien waren er in 2002 nog 4.252 inwoners jonger dan 30 jaar oud, nu zijn dit er 3.660. Hieruit kan worden opgemaakt dat er ook ontgroening binnen de gemeente Appingedam optreedt (CBS, 2016a). De invloed van krimp is ook op de arbeidsmarkt terug te vinden. In 2011 waren er 4.440 banen in de gemeente Appingedam, in 2015 waren dit er nog 4.250 (LISA, 2016).

Om de gevolgen van de krimp aan te pakken heeft de gemeente Appingedam samen met de overige gemeenten uit de Eemsdelta en 31 andere partijen zich verenigd in een samenwerkingsverband. Dit samenwerkingsverband richt zich erop dat de kwaliteit van de leefomgeving van bewoners van de Eemsdelta zo hoog mogelijk blijft, ondanks dat de krimp de kwaliteit van wonen, werken, school en zorg aantast. Bovendien proberen deze partijen de woningvoorraad en voorzieningen op peil te houden. Uit deze samenwerking is in 2012 het Woon- en Leefbaarheidsplan (WLP) voortgekomen (Gemeente Appingedam, 2014b). Anno 2016 is dit plan toe aan actualisatie. Binnen het geactualiseerde WLP krijgen burgers een steeds grotere rol. De burger moet het initiatief nemen om de leefbaarheid in hun omgeving te verbeteren in samenwerking met gemeenten of andere (maatschappelijke) organisaties (Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2021, 2016). Ook binnen de gemeente Appingedam groeit het besef dat de overheid het niet meer alleen kan. In het collegeprogramma van de gemeente Appingedam 2014-2018 is het volgende citaat te vinden waaruit

dit blijkt: *“We moeten veranderen om hetzelfde te blijven,(...) als gevolg van de krimp, de veranderende samenleving, de aardbevingsgevolgen, kortom de veranderende maatschappelijke en inhoudelijke context. Dit vraagt niet alleen inhoudelijke antwoorden, maar de samenleving zal ook meer zelfredzaamheid moeten inzetten. De overheidsrol verandert van ‘zorgen voor’ naar ‘zorgen dat’.(...) Een ontwikkeling aan de kant van de overheid en burger samen dus.”* (Collegeprogramma gemeente Appingedam, 2014: p6). Één van de acties die de gemeente ondernomen heeft om in te spelen op deze ontwikkeling is het organiseren van een burgertop op 20 februari 2016. Voor deze burgertop zijn duizend inwoners van Appingedam geselecteerd door middel van loting. Tijdens deze dag kregen de ruim tweehonderd aanwezige burgers de mogelijkheid om mee te denken over de toekomst van de stad en over de invulling van burgerkracht (Gemeente Appingedam, 2016e). Bovendien zijn er tijdens de burgertop verschillende thema’s benoemd waar burger zich graag meer voor wilden inzetten. Dit heeft geleid tot het ontstaan van verschillende themagroepen, die zich richten op de thema’s burgerkracht, energie, communicatie, zorg en wonen en cultuur, recreatie en toerisme. Binnen deze themagroepen zijn burgers actief om binnen het thema een initiatief op te zetten.

4. Gemeente Appingedam en overheidsparticipatie

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de manier waarop de gemeente Appingedam tegenover overheidsparticipatie en burgerinitiatieven staat en op welke manier de gemeente Appingedam overheidsparticipatie vormgeeft. Dit wordt gedaan door te belichten hoe de gemeente Appingedam tegenover een verschuiving naar een participatiesamenleving staat. Tevens wordt belicht welke rol de gemeente Appingedam voor burgers weggelegd ziet bij de krimpproblematiek. Daarna wordt inzicht gegeven in de manier waarop de gemeente Appingedam burgerinitiatieven faciliteert, ondersteunt en activeert. Hierbij zal ook worden ingegaan op welke (organisatorische) veranderingen er volgens de respondenten van de gemeente Appingedam plaats moeten vinden om overheidsparticipatie zo optimaal mogelijk vorm te geven. Hierdoor wordt deels deelvraag vier en deels deelvraag vijf beantwoord. De resultaten zijn voortgekomen uit de interviews die met verschillende medewerkers van de gemeente Appingedam zijn gehouden, zoals te vinden in tabel 4 van hoofdstuk drie.

4.1. Een verschuiving naar een participatiesamenleving

De verschuiving naar een samenleving waar burgers steeds meer initiatieven nemen betekent voor lokale overheden dat zij een andere rol moeten aannemen. Zo zullen ze buiten opgestelde kaders moeten treden en zich meer burgergericht moeten opstellen (Verhoeven & Tonkens, 2011; Tonkens, 2011). Dit is anders dan de werkwijze die de gemeenten in de afgelopen decennia gewend zijn en dit betekent dan ook dat zij een verandering door moeten maken. Aan de respondenten van de gemeente Appingedam is gevraagd wat zij vinden van de verschuiving naar de participatiesamenleving, zodat er een beeld kan worden verkregen van hun houding tegenover deze verschuiving. Bestuurder A antwoordt dat de verschuiving naar de participatiesamenleving goed is. Deze bestuurder signaleert dat burgers steeds vaker een consumerende houding aannemen en dat zij verwachten dat de overheid alle taken met betrekking tot de leefomgeving op zich neemt. Achteraf beoordelen zij of dit goed was of niet. Bestuurder A zegt hierover: *“Vooral in die kritische modus, van dit kan beter en dat. Dus die eigen kracht wat meer benutten vind ik een hele goede ontwikkeling”*. Ambtenaar A ziet het ook als een positieve ontwikkeling, omdat volgens haar burgers steeds mondiger zijn geworden en dat er categorieën burgers zijn die minder behoefte hebben aan een betuttelende overheid. Wel ziet ze dat er ook een categorie burgers is die deze verschuiving lastig vindt en die zegt: *daar ben ik niet voor, daar is de overheid voor*. Hieruit blijkt volgens haar dat het niet alleen een lastige transformatie is voor de overheid, maar ook voor de burger. Ambtenaar C betreft de verschuiving naar een participatiesamenleving op haar rol als burger:

“Het geeft mij een dubbel gevoel: aan de ene kant een goed gevoel van ga er maar met zijn allen naar kijken, wat willen jullie allemaal, waardoor heel veel draagvlak gecreëerd kan worden, maar aan de andere kant denk ik ook wel als ik kijk naar mijzelf, ik werk fulltime en daarnaast doe ik ook privé wat dingen. Ik zit er zelf niet op te wachten om in mijn dorp allerlei initiatieven te gaan doen, ik vind het fijn dat andere mensen het doen, maar ik zie vooralsnog geen tijd voor mijzelf. Ik vind het aan de ene kant wel een beetje opgelegd, maar aan de andere kant denk ik ook van ja, wat is het mooi als je werkelijk met een buurt of een wijk iets leuks kunt organiseren, dat je iets kunt realiseren ook. Wat je graag wilt samen” (Ambtenaar C).

Uit het vorige citaat komt de paradox naar voren tussen het enerzijds actief willen in zetten voor de leefomgeving, maar anderzijds geen beschikbare tijd hebben om dit te doen. Dus hoewel burgers

volgens Burby (2003) kunnen worden gezien als ervaringsdeskundigen van hun omgeving, moet er rekening worden gehouden dat het beschikken over genoeg tijd een belangrijke factor is waardoor burgers al dan niet actief worden in burgerinitiatieven. Dit is overeenkomstig met het ACTIE-model van Denters (2016).

Wel benadrukken de respondenten van de gemeente Appingedam dat de verschuiving naar de participatiesamenleving een proces is dat tijd nodig heeft:

“Het is gigantische omslag, dat je niet zomaar gerealiseerd hebt, het moet vanuit burgers zelf komen. Dus je kan wel zeggen tegen burgers, jullie moeten zelf maar bedenken hoe het verder moet en wat je wilt met de gemeente, maar dat zijn ze natuurlijk totaal niet gewend”
(Ambtenaar B).

De respondenten van de gemeente Appingedam staan dus over het algemeen positief tegenover de verschuiving naar een participatiesamenleving, waar er steeds meer verantwoordelijkheden aan burgers wordt overgelaten. Wel blijven zij realistisch door aan te geven dat het zowel voor de burger als voor de overheid om verandering vraagt.

4.2. Krimp en actieve burgers: een blik van de overheid

Omdat de gemeente Appingedam kampt met krimp is er gevraagd hoe de respondenten van de gemeente denken dat actieve burgers bij kunnen dragen aan een verbetering van de leefomgeving. Bestuurder A geeft aan dat de gemeente Appingedam in een kwetsbaar gebied ligt, waarbij aardbevingen en krimp de leefomgeving beïnvloeden. Hierdoor is leefbaarheid een belangrijk onderwerp binnen de gemeente Appingedam. Deze bestuurder stelt dat er wel voorzieningen kunnen missen wanneer er wordt gekeken naar de kwaliteit van leven in de gemeente. Burgers moeten zich echter wel positief blijven voelen in hun omgeving. Daar moeten volgens bestuurder A burgers zelf ook een stuk in bijdragen door betrokkenheid in hun leefomgeving te tonen. Om de stad in de oorspronkelijke situatie te behouden, zullen burgers zich ook moeten gaan inzetten voor hun stad en de leefomgeving. De gemeente is namelijk niet in staat om de gevolgen die krimp met zich mee brengt afzonderlijk aan te pakken, vanwege een gebrek aan (financiële) middelen. Zowel burgers, als de gemeente Appingedam zullen zich samen in moeten zetten voor het behouden van een gunstig leefklimaat in de gemeente. Bestuurder A zegt hierover: *“We moeten veranderen om hetzelfde te blijven”*. Gemeenteraadslid A ziet de krimp juist als een kans voor burgers: *“Burgers die hier willen blijven die gaan bezig met hun eigen leefomgeving. En ik denk als je erover na denkt, is het een uitgelezen kans om in een krimpgedebied en een vergrijzend gebied toch een mooie leefomgeving te houden”*. Bovendien wordt genoemd dat sommige initiatieven startups teweeg kunnen brengen, wat bevorderlijk is voor de werkgelegenheid in de gemeente Appingedam. Ook kunnen volgens ambtenaar A burgers bijdragen aan het aantrekkelijk houden van het leefklimaat in Appingedam, zodat het ook voor jongeren en jonge gezinnen een geschikte leefomgeving is om te blijven wonen, waardoor er minder ontgroening optreedt. Zij noemt hierbij voorbeelden van mogelijke initiatieven die burgers kunnen nemen, zoals het creëren van uitgaansgelegenheden of zorgen voor voldoende speelvoorzieningen voor kinderen.

De gemeente Appingedam ziet ook een rol weggelegd voor burgers door mee te denken met versterkingsopgaven/sloopprocessen binnen de gemeente. Er wordt getracht om op deze onderwerpen de dialoog aan te gaan en in goede samenspraak de planvorming te verstevigen. Dit is gebeurd bij de verkleining van het centrum van Appingedam en bij de herstructurering van de wijk

Opwierde. De gemeente Appingedam ziet een belangrijke rol voor burgers weggelegd bij het aanpakken van de krimpproblematiek. Net zoals Hospers (2012) benoemt, geeft de gemeente Appingedam aan dat vanwege de complexiteit van de krimpproblematiek en een gebrek aan middelen zij de kar niet alleen kunnen trekken. Burgers zullen zelf een bijdrage moeten leveren aan hun leefomgeving, willen zij in een gunstig leefklimaat blijven wonen.

Krimp kan resulteren in bevolkingssegregatie, als gevolg van ontgroening, vergrijzing, de afname van het aantal hoogopgeleiden en een toename van het aantal laagopgeleiden (Verwest, 2011). Bij burgerparticipatie bestaat het beeld dat een bepaalde groep van de bevolking participeert, namelijk hoog opgeleide mannelijke deelnemers van rond de 40 jaar (Gerrits & Edelenbos, 2004). Doordat in krimpgebieden er verhoudingsgewijs meer ouderen en laagopgeleiden zijn zou dit het aantal actieve burgers die participeren kunnen beïnvloeden. Daarom is aan de respondenten gevraagd of zij dit ook als gevaar zien. De respondenten zien echter geen bedreiging in de verandering van de bevolkingssamenstelling voor actief burgerschap, want zij stellen dat de groep actieve burgers binnen Appingedam varieert van jong tot oud en van hoogopgeleiden tot laagopgeleiden. Dit is overeenkomstig met de onderzoeken van Tonkens en Verhoeven (2011) en Bakker et al. (2011), waaruit blijkt dat bij de derde generatie burgerparticipatie initiatiefnemers afwijken van het eerder geschetste beeld. Ondanks dat er eventueel bevolkingssegregatie kan optreden als gevolg van krimp binnen de gemeente Appingedam, zal dit niet tot nauwelijks van invloed zijn op de groep actieve burgers. Hierdoor zal de representativiteit van de groep actieve burgers ook niet tot nauwelijks in het geding komen.

4.3. De lokale overheid als facilitator, ondersteuner en stimulator

Volgens Van Ankeren et al. (2010) zijn faciliteren, ondersteunen en stimuleren sleutelwoorden bij de wijze waarop de overheid inspeelt op burgerinitiatieven. Aan de respondenten van de gemeente Appingedam is gevraagd hoe zij faciliteren, ondersteunen en stimuleren, zodat hier inzicht in kan worden verkregen. Daarnaast zijn de veranderingen belicht die volgens de respondenten van de gemeente Appingedam nog moeten plaatsvinden om overheidsparticipatie zo optimaal te laten verlopen. Hierdoor kan er een beeld worden geschetst van welke succesfactoren en barrières de respondenten van de gemeente Appingedam ervaren op het gebied van overheidsparticipatie.

4.3.1. De generieke beleidslijn

Faciliteren

De gemeente Appingedam biedt verschillende mogelijkheden aan actieve burgers om hun initiatieven te faciliteren. Zo biedt de gemeente Appingedam secretariële ondersteuning. Initiatieven mogen dan gebruik maken van een ambtenaar die de secretariële kant van het initiatief op zich neemt. Volgens een bestuurder van de gemeente Appingedam kan door secretariële ondersteuning aan te bieden er structuur binnen het initiatief worden aangebracht. Vanuit de gemeente is er professie aanwezig en de initiatieven kunnen hiervan gebruik maken. In het geval van het aanbieden van secretariële ondersteuning is er sprake van een aanvullende relatie tussen gemeente en burger (Verhoeven, 2010a). De gemeente Appingedam heeft ook een lunchexcursie georganiseerd. Met een aantal mensen van de afdeling beleid zijn zij de stad Appingedam ingegaan om een bezoek te brengen aan burgerinitiatieven en te kijken wat daar is gebeurd. Tevens is er ook gevraagd aan burgers hoe zij het contact met de gemeente ervaren hebben. Op deze manier laat de gemeente zien dat ze geïnteresseerd is en biedt zij een luisterend oor aan de initiatieven. Hierbij kan gesproken worden van een hulpbehoevende relatie tussen burger en gemeente (Verhoeven, 2010a). In deze lijn

past ook het aanbieden van vergaderruimte met koffie en thee en het organiseren van bijeenkomsten waar actieve burgers en andere geïnteresseerden samen kunnen komen. Tijdens deze bijeenkomsten is ook de gemeente aanwezig om te luisteren naar en een mee te denken met de initiatieven.

Tevens stelt de gemeente Appingedam geld ter beschikking om de burgerinitiatieven verder te helpen hun initiatief te realiseren. Dit kan worden gezien als een hulpbehoevende relatie tussen de burger en gemeente. Ze hebben voor zowel het jaar 2016 als het jaar 2017 €25.000 ter beschikking gesteld. Uit de interviews blijkt echter er geen duidelijkheid bestaat onder zowel de bestuurders, ambtenaren als gemeenteraadsleden wat burgers moeten doen om dit budget te kunnen verkrijgen. Volgens ambtenaar A werkt het momenteel als volgt:

“Er komt een burger bijvoorbeeld met een idee om een feest te organiseren voor vrijwilligers, voor mantelzorgers die hij in het zonnetje wil zetten. Dat komt bij de wethouder terecht, die zegt: hartstikke leuk idee, je krijgt daar een bepaald subsidiebedrag voor, dat wordt niet getoetst aan iets, er wordt gelijk ter plekke op gereageerd en gehonoreerd of niet gehonoreerd, dat is dus eigenlijk heel direct één op één” (Ambtenaar A).

Ook wordt er genoemd dat een aanvraag voor budget bij de raad kan komen te liggen. De griffier bespreekt vervolgens met een paar mensen over het initiatief en als deze mensen het initiatief leuk vinden kan het gehonoreerd worden: *“Dat is dan de maatstaf: is het een leuk idee” (ambtenaar B).* De respondenten geven dan ook aan dat het goed zou zijn dat er een kader ontwikkeld wordt binnen de gemeente Appingedam waaraan budgetaanvragen van burgerinitiatieven getoetst kunnen worden: *“Maar is het uit te leggen? Ik denk dat het wel handig is om het wel uit te kunnen leggen wanneer een bepaald idee wel wordt gehonoreerd en wanneer dit niet gehonoreerd wordt” (ambtenaar A).* De respondenten verschillen echter van mening hoe dit gedaan moet worden, zo benoemen de geïnterviewde ambtenaren dat er een kader vastgesteld moet worden waaraan burgerinitiatieven getoetst kunnen worden, terwijl bestuurder C vindt dat het eigenlijk niet in kaders vastgesteld moeten worden, maar dat er meer naar de context moeten worden gekeken. Hieruit kan worden opgemerkt dat er binnen de gemeente Appingedam geen interne overeenkomst bestaat over de manier waarop de gemeente budget toewijst aan burgerinitiatieven. Zolang dit onduidelijk is binnen de gemeente, zal het ook voor burgers onduidelijk zijn hoe zij budget kunnen verkrijgen.

Ondersteunen

Naast dat de gemeente Appingedam faciliteert in financiële middelen, vergaderruimte en een luisterend oor, tracht de gemeente burgerinitiatieven zo goed mogelijk te ondersteunen. Ambtenaar B geeft aan dat zij altijd ruim de tijd neemt voor burgers die contact met haar opnemen wanneer zij vragen hebben over een initiatief. Zij probeert de vragen van burgers zo snel mogelijk te beantwoorden en enthousiast te reageren. Tevens tracht zij burgers een handvat aan te bieden, door verschillende vragen te stellen, zoals waar komt het idee vandaan, wat is het doel van het initiatief en wat zij precies willen bereiken. Op deze manier probeert ze initiatieven verder te helpen, maar ook uitnodigend over te komen. Uit de interviews blijkt ook dat de geïnterviewden burgers proberen te helpen met het aanvragen van subsidies, of het aanwijzen van geldpotjes waar zij gebruik van kunnen maken. Zo geeft ambtenaar B het volgende voorbeeld:

“Ik probeer het niet nodeloos ingewikkeld te maken, dus als een burger belt over hoe je subsidie aan moet vragen, dan moet je formulier zus en zo van de website halen, dat is al een hele tour om dat formulier überhaupt te vinden. (...) Dan maak ik gewoon een

gespreksnotitie, want als gemeente ben je gewoon verplicht om alles schriftelijk te archiveren, dus zo'n telefoontje, daar moet je een verslagje van maken en dan doe je dat in het archief, dan voorkom je dat iemand voor een paar honderd euro papier moet aanleveren. Dat moet niet nodig zijn vind ik" (Ambtenaar B).

Ook ambtenaar A geeft aan actieve burgers te ondersteunen door af en toe met burgers om de tafel te gaan zitten en hun vragen te beantwoorden. De expertise en kennis die zij binnen de gemeente Appingedam heeft, gebruikt zij om burgers verder te helpen met hun initiatief. Tevens deelt zij het netwerk dat zij binnen de gemeente Appingedam heeft met de burgers, door namen door te geven van relevante personen en organisaties. Bestuurder A geeft als toevoeging dat bij het ondersteunen van burgerinitiatieven er per initiatief gekeken moet worden in hoeverre een initiatief ook daadwerkelijk ondersteuning nodig heeft. Volgens de bestuurder heeft het ene initiatief meer handvaten nodig dan een ander en moet de gemeente Appingedam ook oog hebben voor deze verscheidenheid aan initiatieven. De gemeente Appingedam tracht dus een uitnodigende en burgergerichte houding aan te nemen (Tonkens, 2011). Bovendien proberen zij burgerinitiatieven aan te vullen en te ondersteunen, door middel van het leveren van kennis en expertise. Hierbij beoordelen zij per initiatief welke mate van ondersteuning het nodig heeft.

De respondenten geven echter wel aan dat zij de initiatieven zo veel mogelijk los proberen te laten en alleen waar nodig is te ondersteunen en te faciliteren. Ambtenaar C zegt het volgende hierover:

"Ik vind wel dat we het heel erg duidelijk moeten maken aan de initiatiefnemers dat het burgerinitiatieven zijn, en dat we ze op een gegeven moment los moeten laten. In het begin van het traject heb ik telkens gezegd, je laat je kind ook niet zomaar in het zwembad vallen, dus we moeten ze eerst even vasthouden, maar ergens moet wel dat moment komen dat ze niet meer steeds maar gaan kijken van gemeente hoe nu verder? Ik heb het gevoel dat bij sommige groepen er nog wel heel erg de drang is om aangehecht te blijven" (Ambtenaar C).

Ambtenaar B zegt dat ze bezig zijn met een traject om de gemeente uiteindelijk overbodig te maken en dat burgers zichzelf weten te redden en het zelf kunnen gaan regelen. Hieruit blijkt dat gemeente Appingedam bezig is een verschuiving te maken op de overheidsparticipatieladder van het ROB (2012). In plaats van stimuleren en faciliteren, is het streven om op de lange termijn vooral burgers en burgerinitiatieven los te laten.

4.3.2. De specifieke beleidslijn

Stimuleren

Onder de specifieke beleidslijn valt het stimuleren en activeren van niet actieve burgers. Aan de respondenten van de gemeente Appingedam is gevraagd hoe zij binnen hun gemeente niet actieve burgers proberen te stimuleren om actief te worden. Als voornaamste activeringsmiddel zien de respondenten de burgertop die zij begin 2016 georganiseerd hebben. Het idee hierachter was om samen met burgers na te denken over de toekomst van de stad en de gemeente Appingedam. Hierbij stond centraal wat inwoners belangrijk vinden voor de stad Appingedam en hoe betrokkenheid georganiseerd kan worden voor de stad. Echter wordt er door de respondenten gesteld dat naast het organiseren van de burgertop er weinig anders wordt gedaan om burgers te stimuleren om actief te worden. Wel dragen een paar respondenten ideeën aan over wat er nog gedaan kan worden om burgers te stimuleren. Zo geeft ambtenaar A aan dat ambtenaren eigenlijk meer de straat op moeten en achter het bureau vandaan moeten komen en burgers op moeten zoeken. Op deze manier kan er

aan burgers verteld worden wat de mogelijkheden zijn om actief te worden. Ook geeft zij aan dat er meer over actief burgerschap en de burgertop gecommuniceerd kan worden via de media, zodat het een uitwaai-effect heeft. Ambtenaar C geeft aan het belangrijk te vinden dat er meer actieve burgers komen:

“Dat je burgers een podium geeft, maar waar iedereen welkom is. We hebben voor de burgertop 1000 mensen geselecteerd. Er zijn 200 uiteindelijk gekomen, maar dat is dus maar een kleine groep. En we moeten nu wel zorgen, dat vind ik wel iets wat nu nog moet gebeuren, het aanhaken van de rest van Appingedam” (Ambtenaar C).

Volgens haar komt er een stukje marketing bij kijken, waarbij actief burgerschap op de goede manier moet worden ‘verkocht’. Wanneer het verkocht wordt als een kans waarbij veel voordelen komen kijken, zullen er volgens haar meer mensen actief worden dan dat momenteel het geval is. Dit komt overeen met de A van het ACTIE model van Denters (2016) waarbij burgers sneller actief zullen worden wanneer zij gewezen worden op de voordelen van actief burgerschap. Er kan worden gesteld dat de gemeente Appingedam de eerste stappen heeft genomen naar het stimuleren van burgers om zelf initiatieven te nemen door het organiseren van de burgertop. Er liggen echter nog veel kansen voor de gemeente Appingedam om burgers ook op andere wijzen te activeren, door bijvoorbeeld actief burgerschap te promoten via *social media* of meer aandacht te creëren voor actief burgerschap door de stad in te gaan en bezoeken te brengen aan burgers.

4.4. Organisatorische veranderingen om overheidsparticipatie tot een succes te maken

Uit de interviews zijn verschillende punten gekomen waaruit blijkt dat er organisatorische veranderingen moeten plaatsvinden om overheidsparticipatie te laten slagen binnen de gemeente Appingedam. Door het inzichtelijk maken van deze punten wordt het duidelijk aan welke organisatorische aspecten de gemeente Appingedam aandacht moet besteden om overheidsparticipatie tot een succes te maken.

Visie en interne communicatie

Uit de interviews met de respondenten van de gemeente Appingedam blijkt dat er geen beleid is ten opzichte van burgerinitiatieven en hoe hier mee om te gaan. Dit hoeft niet per se een belemmering te zijn, omdat gemaakt beleid ook burgerinitiatieven kan belemmeren, omdat de gemeente graag wil dat er aan bepaalde voorwaarden wordt gehouden (Van Ankeren et al., 2010). De respondenten geven aan dat dit ook een van de redenen is waarom er nog geen beleid is gemaakt: *“Als je burgerinitiatieven van te voren in notities en beleid gaat inkaderen, dan doe je dus eigenlijk precies wat je niet moet doen”* (ambtenaar B). Ook anderen geven aan dat er niet te veel moet worden ingekaderd met beleid, omdat anders de vrijheid van de initiatieven beperkt kan worden. Bestuurder A en gemeenteraadslid A zien burgerinitiatieven en overheidsparticipatie als een avontuur, waarbij de ervaring de agenda van de toekomst zal zijn. Het idee hierachter is dat er dan zal worden gekeken naar aandachtspunten en kennisdeling, om daar op voort te bouwen. De ambtenaren die dagelijks in contact staan met burgers geven echter aan dat zij wel het houvast missen van een duidelijke visie, beleid of een kader op gebied van overheidsparticipatie/burgerinitiatieven:

“Nou ik denk dat we het daar met elkaar over moeten hebben, we hebben het er nog niet zo exclusief met elkaar over gehad. (...) Het is niet zo dat iedereen in de organisatie weet hoe wij daar mee om gaan en wat onze normen en waarden zijn op dit punt. Soms is het wel handig dat je dat weet. Dat je een beetje weet waar ik me aan kan houden” (Ambtenaar A).

Bestuurder C is daarentegen juist voorstander van context denken en zou dit graag zien in plaats van beleidsregels of een kader. Bij deze manier van overheidsparticipatie zou er geen beleid worden

gemaakt, maar is het afhankelijk van de manier waarop de aanvraag zich verhoudt met de context en daar wordt de aanvraag van budget dan op beoordeeld. Zoals eerder genoemd geldt dit ook op het gebied van financiering van de burgerinitiatieven. Momenteel is het nog niet duidelijk hoe een initiatief budget kan verkrijgen, terwijl ook op dit gebied door verschillende respondenten wordt aangegeven dit wel prettig te vinden. Hierbij wordt ook opgemerkt dat het een soort meetlat moet zijn waaraan de burgerinitiatieven moeten voldoen, maar dat het tegelijkertijd ook niet helemaal dichtgetimmerd en te ingewikkeld moet zijn. Hieruit valt op te maken dat er binnen de gemeente Appingedam verschillend wordt gedacht over de manier waarop er al dan niet beleid moet worden gemaakt ten opzichte van burgerinitiatieven en overheidsparticipatie. Echter worden deze gedachtegangen niet intern met elkaar gecommuniceerd, waardoor er momenteel geen eenduidige visie is op het onderwerp overheidsparticipatie en burgerinitiatieven, terwijl hier binnen de gemeente Appingedam wel behoefte aan lijkt te zijn. Wanneer er wel een duidelijke visie zou worden gecreëerd zou dit volgens Denters (2016) kunnen bijdragen aan de institutionalisering van de gemeente Appingedam. Hierdoor wordt er organisatorisch *commitment* gecreëerd, waardoor er geen organisatorische weerstand optreedt.

Verandering mindset gemeente

De respondenten geven aan dat het niet voor elke medewerker van de gemeente even gemakkelijk is om met actieve burgers om te gaan. De ene medewerker kan dit goed aanvoelen, terwijl anderen in zijn of haar oude rol blijven zitten en het blijven doen zoals ze het altijd deden. Gemeenteraadslid A geeft aan dat het soms lastig is voor beleidsambtenaren om iets uit handen te geven, omdat ze het idee hebben dat dat ten koste kan gaan van hun gemaakte beleid. Hieruit blijkt dat ze het lastig vinden om oude routines los te laten (Boonstra & Boelens, 2010). Tevens geeft bestuurder A aan dat het belangrijk wordt om als gemeentelijke organisatie zo simpel en transparant mogelijk te worden, zodat het duidelijk wordt welke rol een burger op bepaalde onderdelen kan spelen. Daar komt een bepaalde gevoeligheid bij kijken van beleidsambtenaren op gebied van wat belangrijk is en hoe er mee om wordt gegaan. Het traject van die voelsprietten creëren is op gang, maar moet nog verder ontwikkeld worden. Om de veranderingen binnen de gemeentelijke organisatie te bereiken zal er volgens ambtenaar B een trainingsprogramma aangeboden moeten worden voor iedereen die met burgers in aanraking komt. Op deze manier kunnen de ambtenaren oefenen en het contact met burgers in de vingers krijgen. Zo krijgen de ambtenaren een idee hoe zij het beste kunnen handelen wanneer zij in aanraking komen met een burger. Deze training zou dan vaker herhaald kunnen worden, zodat ambtenaren er steeds meer ervaring mee op kunnen doen. Volgens deze ambtenaar is het ook belangrijk om over bepaalde competenties te beschikken wanneer een ambtenaar in contact staat met burgers. Zij noemt het hebben van empathisch vermogen, het uitnodigend zijn naar burgers toe en niet gelijk een mening klaar hebben staan als belangrijke eigenschappen. Tevens is aandachtig luisteren, het beheersen van gesprekstechnieken en meedenken belangrijk wanneer het gaat om het contact hebben met burgers. Als aanvulling hierop noemt ambtenaar C dat het belangrijk is om bruggen te kunnen slaan en een brede blik te hebben. Nog niet elke medewerker van de gemeente Appingedam beschikt over deze competenties. Tijdens de trainingen zou ook aan het verder ontwikkelen van deze competenties meer aandacht besteed kunnen worden. Op deze manier kunnen de letters T en E van het ACTIE model van Denters (2016), namelijk talenten en empathie binnen de gemeente Appingedam worden verbeterd.

Samenwerken

Binnen de gemeente Appingedam zijn er veel verschillende organisaties die allemaal op de een of andere manier betrokken zijn bij actieve burgers. Zo is er de welzijnsorganisatie Algemene Stichting Welzijn Appingedam (ASWA), die zich ook richt op het stimuleren van burgers om actief te worden en het faciliteren van actieve burgers. Zowel de gemeente Appingedam als de ASWA houden zich hier dus mee bezig, maar communiceren niet tot nauwelijks met elkaar over de manieren waarop zij dit doen. Hierdoor zijn zij vaak bezig met dezelfde taken, zoals de straat op gaan en burgers proberen te betrekken bij hun leefomgeving en het faciliteren van vergaderruimte. De ASWA heeft een eigen gebouw, waar zij beschikken over ruimte waar vergaderingen gehouden kunnen worden, hier zou de gemeente Appingedam bijvoorbeeld gebruik van kunnen maken wanneer zij initiatieven willen faciliteren in vergaderruimte. Wanneer de organisaties samen zouden gaan werken dan zou dit voor beide organisaties positief uit kunnen pakken, omdat er ervaring, kennis en faciliteiten met elkaar gedeeld kan worden en van beide organisaties de sterke kanten gebruikt kan worden om burgerinitiatieven te faciliteren en te stimuleren. Deze samenwerking kan ook met andere organisaties en instellingen die met actief burgerschap in aanraking komen worden opgezet, zoals met woningcorporaties.

Deelconclusie hoofdstuk 4

De gemeente Appingedam verwacht van haar burgers dat zij actief zijn in hun leefomgeving. Niet alleen omdat dit steeds belangrijker wordt binnen de participatiesamenleving, maar ook omdat de gemeente Appingedam kampt met de gevolgen van krimp. Als gevolg van de krimpproblematiek komt er een extra grote druk op de gemeente te liggen, doordat zij moeten inspelen op de veranderingen in de samenleving die krimp met zich mee brengt. Dit is voor hen een complex proces, waarbij zij medewerking van andere partijen goed kunnen gebruiken. De gemeente ziet dan ook een rol voor burgers weggelegd om actief te zijn binnen de gemeente en deel uit te maken van een verbetering van een door krimp bedreigde leefomgeving. De gemeente Appingedam staat nog in de kinderschoenen wat betreft overheidsparticipatie en burgerinitiatieven, terwijl zij dit wel als belangrijk thema ziet, mede doordat het de gemeente Appingedam kampt met krimpproblematiek. Zij zullen een paar belangrijke organisatorische veranderingen moeten doorvoeren voordat zij het proces van overheidsparticipatie optimaal kunnen invullen.

Hieronder is aan de hand van het ACTIE model van Denters (2016) aangegeven wat de gemeente Appingedam al doet qua faciliteren en activeren en wat zij nog zal moeten veranderen binnen de gemeentelijke organisatie wat betreft de respondenten van de gemeente.

Factor	Pluspunten en minpunten in mobiliseren en faciliteren volgens de gemeente Appingedam
Ambities en Doelen	+ Organiseren burgertop - Actief burgerschap aanbieden als kans voor burgers - Proactief stimuleren van actief burgerschap in de buurt
Contacten	- Het samenwerken met organisaties, instellingen die in aanraking komen met actieve burgers
Talenten en Tijd	+ Financiële ondersteuning bieden + Informeren + Verlenen expertise + Aanbieden vergaderruimte
Institutionalisering	- Creëren van een intern gedeelde visie - Verbetering interne communicatie betreft overheidsparticipatie en

	Burgerinitiatieven
Empathie en Verwachtingen	- Competenties van medewerkers binnen de gemeente veranderen door middel van training.

Tabel 6: sterke punten en veranderingen volgens respondenten van de gemeente Appingedam gebaseerd op het ACTIE model van Denters (2016)

5. Actieve burgers en hun ervaringen

Dit hoofdstuk geeft inzicht in hoe burgerinitiatieven in Appingedam een bijdrage leveren aan hun leefomgeving. Daarnaast zullen zowel de ervaringen die initiatiefnemers hebben opgedaan met het nemen van een initiatief als ervaringen die zij hebben opgedaan in de interactie tussen de gemeente en hen worden beschreven. Eerst zal worden belicht wat het doel van de verschillende initiatieven is en hoe de initiatieven kunnen bijdragen aan hun leefomgeving. Daarna worden de motieven van de burgers die betrokken zijn bij een initiatief uitgelicht. Vervolgens zal worden beschreven tegen welke barrières het initiatief aanloopt. Ten slotte wordt uitgelicht welke barrières en succesfactoren de initiatiefnemers zien in de interactie met de gemeente Appingedam. Dit alles zal resulteren in het beantwoorden van deels deelvraag vier en deelvraag vijf. De resultaten zijn voortgekomen uit de interviews met de verschillende trekkers van burgerinitiatieven, zoals te vinden is in tabel 5 van hoofdstuk drie.

5.1. De initiatieven

5.1.1. Een beschrijving van de onderzochte initiatieven

De onderzochte initiatieven in Appingedam richten zich allemaal op een verschillend thema. Het eerste initiatief heet *citizen funding* (initiatief 1). Het idee hierachter is het opzetten van een online platform waar in eerste instantie de gemeente projecten op kan plaatsen om deze te toetsen bij burgers. Wanneer burgers het eens zijn met een bepaald project kunnen zij hieraan punten (*funding*) geven. Op deze manier kan de gemeente zien of er draagvlak is voor projecten en welke projecten er wel en niet uitgevoerd moeten worden. De tweede fase zou zijn dat ook burgers zelf wensen en projecten op dit platform kunnen zetten, zodat ook burgers een idee kunnen krijgen of hun initiatief wel of niet leeft onder de andere bevolking. Het platform is er momenteel nog niet, maar als het aan de initiatiefnemers ligt komt deze er zo snel mogelijk. Bovendien houden deze initiatiefnemers zich ook bezig met het oprichten van een communicatieplatform waar initiatieven en de gemeente met elkaar in contact kunnen komen. Dit initiatief wordt uitgevoerd door twee personen en is eind 2015 ontstaan.

Het tweede initiatief betreft de Damster stadcoöperatie (initiatief 2). Dit initiatief richt zich in eerste instantie op duurzame energie, zoals de gezamenlijke inkoop van energiebesparende producten of het aanleggen van een zonnedak. Op de lange termijn wil het zich ook inzetten voor duurzame ontwikkeling in het algemeen, waarbij kan worden gedacht aan het schoon houden van buurten en het op duurzame wijze verbouwen van voedsel. De coöperatie kan hier dan als overkoepelend orgaan fungeren waarin dit georganiseerd en gefaciliteerd wordt. Dit initiatief is voortgekomen uit de door de gemeente Appingedam georganiseerde burgertop in februari 2016. Momenteel zijn er zes mensen vast betrokken bij het initiatief, waarbij er nog vier mensen een blijk van interesse in de deelname aan het initiatief hebben getoond.

WijdeWijk Opwierde is het derde initiatief (initiatief 3) dat onderzocht is. Dit initiatief is in 2014 ontstaan met het idee dat de wijk Opwierde veel interessante bewoners heeft en dat het leuk zou zijn om verhalen met elkaar te delen. Hier is Talk of the Town uit voortgekomen, waar verschillende sprekers hun verhaal konden doen aan andere wijkbewoners. Hier zijn toen meerdere mensen bij aangehaakt en uiteindelijk is WijdeWijk Opwierde opgericht. Bij dit initiatief zijn elf burgers uit de wijk Opwierde betrokken die vinden dat ze met elkaar leuk en gezellig kunnen wonen, maar dat dit

ook beter zou kunnen. Ze hebben onder andere activiteiten als een burendag, sprekersavonden en een opruimdag georganiseerd. Bovendien is er bij dit initiatief zijdelings ook de buurtpreventie WhatsApp betrokken. Dit is een WhatsAppgroep waar verschillende burgers uit straten in zitten om elkaar te kunnen waarschuwen als er wat verdachts gebeurt op straat. Er zijn hier vervolgens tien verschillende WhatsAppgroepen met 102 deelnemers uit ontstaan. Het idee hierachter is om de veiligheid in de buurt te verhogen.

Het vierde initiatief (initiatief 4) richt zich op de promotie van de jachthaven en is ontstaan naar aanleiding van de burgertop in 2016. Appingedam heeft een jachthaven, echter is deze niet erg bekend bij toeristen. Het initiatief probeert de jachthaven dan ook aantrekkelijker te maken en te promoten, zodat er meer toeristen naar toe zullen trekken. Ten eerste richten zij zich op het veiliger maken van de jachthaven, door het plaatsen van een Automatische Externe Defibrillator en veiligheidstrappen. Bovendien willen ze de jachthaven beter promoten door middel van het verbeteren van de website, het verspreiden van flyers in zowel Nederland als Duitsland en het plaatsen van bewegwijzeringborden langs de vaart bij Appingedam. Tevens proberen ze samen te werken met de lokale ondernemers, zodat mensen die de jachthaven bezoeken kunnen profiteren van kortingen of ontbijt kunnen ontvangen op hun boot door de lokale bakker. Dit initiatief is voortgekomen uit de burgertop die georganiseerd is in februari 2016 door de gemeente Appingedam en bestaat uit vier personen.

Het laatste initiatief (initiatief 5) dat onderzocht is richt zich op burgerkracht. Ook dit initiatief is voortgekomen uit de burgertop en er zijn ongeveer tien personen bij betrokken. Dit initiatief komt echter langzaam op gang, waardoor er niet echt een idee is hoe dit zich vorm gaat geven. Het achterliggende idee bij dit initiatief is dat burgerkracht belangrijk is voor de samenleving en dat er een soort overkoepelend gremium gevormd zou kunnen worden, zoals een dorpsraad die initiatieven kan binnen halen en samen kan werken met de gemeente.

5.1.2. De initiatieven en hun bijdrage aan de leefomgeving

Zoals hierboven aangegeven richten de initiatieven zich op allerlei onderwerpen binnen de samenleving van Appingedam, zoals communicatie, duurzaamheid, leefbaarheid, de lokale economie, toerisme, veiligheid en burgerkracht. Zoals eerder aangegeven is actief burgerschap in krimpgebied extra belangrijk, omdat gemeenten te maken krijgen met complexe problematiek, waarbij zij niet in staat zijn dit zonder medewerking van andere partijen op te lossen (Hospers, 2012). Tijdens de interviews is gevraagd welke rol het betreffende initiatief kan spelen in het oplossen van krimp-problematiek of het bijdragen aan een verbetering van de leefomgeving. Zo geeft initiatief 2 (Damster stadscoöperatie) aan dat zij zich niet alleen willen focussen op duurzame ontwikkeling met betrekking tot energie, maar ook op andere duurzame ontwikkelingen, zoals:

“Vergrijzing met langer thuis wonen kan daar [duurzame ontwikkelingen] ook wat in zijn, wij komen u helpen met de energierekening lager te maken, u heeft misschien ook belang bij een slaapkamer beneden. Dan kunnen we kijken of we daar met elkaar wat voor kunnen regelen, daarbij is zorg toch ook wel een onderwerp in duurzame ontwikkeling. Dat je zorg samen kunt regelen of wat dan ook” (Initiatiefnemer C, Damster stadcoöperatie).

Hiermee zou de Damster stadscoöperatie kunnen inspelen op het gegeven dat er in Appingedam steeds meer ouderen wonen. Initiatief 1 (citizen funding) probeert met het initiatief bij te dragen aan de lokale economie en de bedrijvigheid dat nog in Appingedam zit. Door de realisatie van het platform voor *citizen funding* uit te besteden aan lokale ondernemers proberen zij deze te betrekken

bij het initiatief en te zorgen voor werkgelegenheid voor deze ondernemers. Ook initiatief 4 (jachthavenontwikkeling) richt zich op het stimuleren van de lokale economie door het aantrekken van meer toeristen. Als voorbeeld geeft initiatief 4 (jachthavenontwikkeling): *“We kunnen met ondernemers rond de tafel gaan om eens te denken over een kortingscouponnetje of zoiets. De bakker kan broodjes leveren, dat is toch een kleine omzet, maar alle kleine beetjes helpen en dat soort dingen”*. Initiatief 3 (WijdeWijk) geeft aan zich vooral op het versterken van de leefbaarheid van de wijk te richten en dat ze op die manier op een positieve manier kunnen bijdragen aan verbetering van de leefomgeving.

Initiatiefnemer F (WijdeWijk) geeft aan dat de krimp ook een trigger is om actief te worden:

“Ik denk als ik dan ook kijk, wij hebben hier een koopwoning. Kijk, de huurders kunnen hun huur opzeggen en kunnen elders gaan wonen. Wij als kopers zitten hier vast, zo ook een ander commissielid die verderop in dit blok woont, hebben voor de tweede keer al een aantal jaar hun huis te koop en er is niet één op de opendag langs geweest, dan zul je toch als woningbezitter de handen in elkaar moeten gaan slaan om die wijk toch op orde te houden. Als je hier blijft zitten zou je toch met elkaar het leefbaar moeten houden. Dat dringt ook nog niet door. Wij zijn ons daar heel erg van bewust, wij raken dit niet kwijt. Dus dan zul je er wat van moeten maken” (Initiatiefnemer F, WijdeWijk).

Hieruit blijkt dat onder de bewoners van de gemeente Appingedam er een bewustzijn aan het ontstaan is dat krimp invloed heeft op hun omgeving. Vooral inwoners die over een koopwoning beschikken, zullen deze moeilijk kunnen verkopen, omdat de vraag naar woningen in een krimpregio negatief is (Leidemeijer & Marlet, 2011). Hierdoor kunnen zij niet verhuizen, terwijl zij dit misschien wel willen. Hoewel de bewoners niet kunnen verhuizen, zien zij wel in dat krimp niet alleen gevolgen heeft voor de huizenmarkt, maar ook voor de leefomgeving. Wanneer zij het belangrijk vinden om in een leefbare omgeving te wonen, lijkt het zo te zijn dat zij zich hiervoor ook willen inzetten door het aanjagen van initiatieven in hun leefomgeving. Hierdoor kan krimp een aanjager zijn om actief te worden als burger. Ook initiatiefnemer A (citizen funding) denkt dat de problematiek die krimp met zich mee brengt een *trigger* kan zijn om mensen actief te laten worden. Hij benoemt dat wanneer iets niet meer naar iemands zin is als gevolg van krimp, dat diegene dan kan gaan proberen om daar iets in te betekenen.

5.2. Burgerinitiatieven: motieven en barrières

Juist in krimpgebieden is het belangrijk dat burgers actief worden en zelf zorgen voor verbetering van hun leefomgeving. Ook de gemeente Appingedam hecht veel waarde aan actieve burgers die een burgerinitiatief opzetten en verwacht dit ook in steeds grotere mate van burgers. Daarom is het belangrijk om te weten wat de achterliggende motieven zijn voor burgers om actief te worden en tegen welke barrières zij aanlopen. Hier kan door gemeenten op ingespeeld worden wanneer zij burgers proberen te activeren om burgerinitiatieven te nemen. In de volgende paragrafen zullen zowel de motieven als de barrières verder worden uitgewerkt.

5.2.1. Motieven

De trekkers van de initiatieven is gevraagd waarom zij betrokken zijn geworden bij hun initiatief. Initiatief 3 (WijdeWijk) geeft aan dat het voortkomt uit betrokken zijn met en leefbaar houden van de wijk:

“Het betrokken zijn met de wijk. Wij wonen hier nou al 21 jaar en je ziet gewoon dat het niet meer zo is zoals het 30 jaar geleden was. Nou is de hele wereld veranderd, maar je ziet

gewoon dat er qua groenvoorziening de gemeente steeds minder doet en daar zullen we toch met elkaar het leefbaar moeten zien te houden” (Initiatiefnemer E, WijdeWijk).

Initiatiefnemer C (Damster stadscoöperatie) licht zijn motivatie om actief te zijn toe vanuit zijn intrinsieke waarde namelijk: *“Ik heb zelf voorliefde met duurzaamheid en mijn persoonlijke missie is ook om Nederland te helpen een stukje duurzamer te maken, en in het vermogen wat ik daar in heb als persoon.”* Als toevoeging hierop geeft initiatiefnemer B (citizen funding) aan dat het bij hem vooral persoonlijke interesse en enthousiasme is:

“Daar heb ik ook een beetje onderzoek naar gedaan, vrijwilligers; die worden niet vanuit financieel belang geïnteresseerd in een onderwerp, maar die zijn geïnteresseerd door hun persoonlijke motivatie. En die moet boven water blijven, anders raak je die kwijt. Dat moet je doen door waken en bewaken, maar dat heeft mij ook wel getriggerd” (Initiatiefnemer B).

In het ACTIE-model van Denters (2016) zijn motieven ook een van de verklarende factoren waarom burgers actief worden. In het geval van de initiatieven in Appingedam zijn deze motieven van actief burgerschap te vinden in het betrokken zijn bij de leefomgeving, intrinsieke waarden, persoonlijke interesse en enthousiasme over een bepaald onderwerp. Hieruit valt op te maken dat de onderzochte burgerinitiatieven binnen de gemeente Appingedam vooral actief zijn geworden als gevolg van persoonlijke en doelgerichte motieven, zoals onderscheiden door Denters et al. (2013). Het valt op dat de initiatiefnemers sociale motieven niet benoemen als reden waarom zij actief zijn geworden en zij dus niet zijn actief geworden met als achterliggende motivatie om samen met anderen acties te ondernemen. Vooral burgers die actief zijn geworden als gevolg van doelgerichte motieven zijn voor de gemeente Appingedam van belang in het aanpakken van de krimpproblematiek, omdat zij zich voornamelijk inzetten voor de kwaliteit van hun leefomgeving. Hierbij moet echter niet vergeten worden dat de achterliggende motieven om actief te worden vaak een combinatie zijn van verschillende motieven.

5.2.2. Barrières binnen de initiatieven

Tijdens de interviews zijn er door de initiatiefnemers verschillende punten benoemd waar zij tegen aan lopen in hun initiatief. Door deze barrières te benoemen kan het inzichtelijk worden gemaakt waar initiatiefneers tegen aan lopen en wordt het mogelijk om als gemeente hierop in te spelen. Zo kan de gemeente Appingedam de manieren waarop zij momenteel burgerinitiatieven faciliteren, ondersteunen en activeren aanpassen op de barrières waar burgers tegen aan lopen wanneer zij een initiatief nemen.

Gebrek aan expertise

Bij initiatief 2 (Damster stadscoöperatie) is er sprake van een initiatief dat zich verenigd in een coöperatie. Om deze coöperatie officieel op te richten moeten er statuten worden geschreven en deze moeten worden ingediend bij een notaris. Wanneer de coöperatie is opgericht zal er een bestuur van de coöperatie gevormd moeten worden en zal de coöperatie ook leden gaan krijgen. Initiatiefnemer C (Damster stadcoöperatie) benoemt echter dat er bij deze vorm van een burgerinitiatief meer komt kijken op organisatorisch niveau dan bij andere kleinere initiatieven:

“Dat merk ik wel bij een burgerinitiatief, hartstikke leuk dat mensen dat willen doen, maar ik zie op dit moment nog niet enorme grote bestuurlijke capaciteit daarin zitten. Het is meer vanuit liefhebberij, maar ja om dat straks te runnen moeten we wel gewoon, wordt het wel serious bussiness zeg maar. Het is geen breiclubje” (Initiatiefnemer C, Damster stadcoöperatie).

Initiatiefnemer C is vanuit zijn werk betrokken bij duurzaamheidsprojecten, waardoor hij een goed beeld heeft van wat een coöperatie inhoudt, maar voor andere leden van de groep is het soms lastig voor te stellen wat het betekent. Zij hebben aangegeven dat ze graag meedenken, maar hebben niet duidelijk voor ogen wat voor rol zij gaan spelen binnen de coöperatie. Als oplossing voor dit probleem draagt de initiatiefnemer aan om eventueel vacatures te plaatsen voor het bestuur, waar burgers van buiten het initiatief op kunnen solliciteren. Ook bij initiatief 3 (WijdeWijk) lopen ze tegen het probleem aan dat het lastig is om voor bepaalde functies geschikte kandidaten te vinden. Zij zijn op zoek naar iemand die de rol van penningmeester op zich zou willen nemen. Binnen de commissie is er wel iemand die het volgens de initiatiefnemers zou kunnen, echter geeft deze persoon zelf aan dat zij de expertise mist om deze functie goed te kunnen uitvoeren.

Bovendien geeft initiatiefnemer D (jachthavenontwikkeling) aan dat het ingewikkeld is om de juiste mensen te vinden wanneer zij wat van bepaalde instanties nodig hebben. Zo hebben zij contact proberen te zoeken met de Rijksdienst voor Wegverkeer (RDW) om bewegwijzeringborden langs de vaart te plaatsen richting de jachthaven van Appingedam. Daar werd aangegeven dat er meer organisaties bij komen kijken dan alleen de RDW, zoals het kadebeheer en iemand die over de borden gaat. Initiatiefnemer D zegt hier het volgende over:

“Zo zonde. Het is heel simpel, want ik denk joh het is maar een bord, maar als je dan nagaat en je gaat informeren hoeveel werk het eigenlijk is om alleen een simpel bord langs de vaart te krijgen” (Initiatiefnemer D, jachthavenontwikkeling).

Doordat het onduidelijk voor de initiatiefnemer is welke contactpersonen zij moet benaderen binnen deze organisaties, komt het plaatsen van de borden langs de vaart niet van de grond. Dit geldt echter niet voor elk initiatief, sommige initiatieven weten hun weg binnen de gemeente Appingedam en andere organisaties goed te vinden doordat zij hier contacten binnen hebben.

De gemeente Appingedam zou hier op in kunnen spelen door vanuit hun organisatie expertise te leveren aan de burgerinitiatieven. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door professionals aan te bieden aan de initiatieven op de vlakken waar zij expertise missen. Bovendien zouden zij meer ondersteuning kunnen bieden aan burgerinitiatieven door hen te begeleiden wanneer het niet duidelijk is hoe zij bepaalde organisaties of instanties kunnen bereiken. Dit kan gedaan worden vanuit het netwerk en de ervaring die de gemeente heeft met deze organisaties.

Gebrek aan andere actieve burgers

Initiatiefnemers E en F (WijdeWijk) benoemen dat zij opmerken dat het lastig is om andere burgers actief te krijgen. Zo hebben zij voorafgaand aan de burendag een opruimochtend georganiseerd waarbij de hele wijk was uitgenodigd om samen met het initiatief de wijk op te ruimen. Initiatiefnemer E zegt daarover het volgende:

“En iedereen klaagt en iedereen doet, en rotzooi en dit en dat. Nou dan gaan we met elkaar opruimen. En uhm, Jumbo die had zelfs helemaal een lunch geregeld voor iedereen die mee geholpen had. Maar dan komen er uiteindelijk, en dan heb ik het ook nog alleen maar van de organisatie zelf, een man of tien tot twaalf” (Initiatiefnemer E).

Initiatiefnemers E en F (WijdeWijk) geven aan dat het lastig is om andere burgers te bereiken. De vraag die dan ook regelmatig binnen het initiatief komt boven drijven is: wat moeten we doen om andere bewoners te bereiken? In het verleden is er al in de hele wijk geflyerd, de activiteiten van het initiatief staan geregeld in de krant en ze promoten via Facebook. Maar ondanks het inzetten van deze middelen blijft het lastig om andere burgers te bereiken. Volgens de initiatiefnemers is het een

kwestie van het hebben van een lange adem. De gemeente Appingedam zou hier een bijdrage aan kunnen leveren door zelf ook meer aandacht te besteden aan het activeren van burgers en te laten zien wat voor voordelen participeren heeft (Denters, 2016). Hierdoor zullen burgers eerder geneigd zijn om te participeren in initiatieven.

Gebrek aan tijd

Alle respondenten geven aan dat tijd een belangrijke factor is in het vallen of staan van het initiatief. De respondenten beschikken allemaal over een baan, waardoor zij soms aangeven het lastig te vinden om tijd vrij te maken voor het initiatief:

“Je moet echt vrije tijd ervoor pakken en er tijd voor in plannen en ik merk zelf ook, ik heb ook aangegeven van ja, het is heel leuk om dit allemaal te doen, maar om het te combineren met je eigen leven ernaast en je werk en huishouden, dat is best pittig. Ik wil het wel doorzetten en gelukkig zijn er nog meer die dat ook wel willen, maar stiekem willen we wel een wat grotere groep hebben” (initiatiefnemer D, jachthavenontwikkeling).

De initiatiefnemers van initiatief 1 (citizen funding) geven aan dat tijd het voornaamste punt is waarom het citizen funding platform nog niet van de grond is gekomen. Volgens hen hebben zij het onderschat hoeveel tijd het kost om het platform in de markt te zetten. *“We hebben ook iemand nodig die het voor ons bouwt. We hebben niet de tijd, omdat we ons huidige werk hebben om het te bouwen”* (initiatiefnemer A, citizen funding). Initiatiefnemer G (burgerkracht) benoemt dat hij als trekker van het initiatief bijna alles moet initiëren en dat het bijna van zijn agenda afhangt of het initiatief wel bijeen komt of niet.

De initiatiefnemers merken ook dat andere leden van hun groep tegen dit probleem aan lopen. Zo geven de initiatiefnemers van WijdeWijk aan dat mensen vaak enthousiast worden wanneer zij horen over het initiatief WijdeWijk. Sommige burgers geven aan ook graag actief te worden binnen het initiatief. Echter merken de initiatiefnemers dat ook bij de overige leden de beschikbare tijd een factor is waardoor burgers toch na enkele maanden terug krabbelen:

“En dan komen ze en dan zit je één keer in de twee weken bij elkaar, en dan ga je hiermee aan de gang en daarmee aan de gang en dan wordt het enthousiasme na twee/drie maanden toch al wat minder. Dan zeggen ze: Nee ik kan vanavond niet hoor, ik moet de kinderen helpen, en nee hoor want mijn schoonvader ligt in het ziekenhuis’ (Initiatiefnemer E, WijdeWijk).

Initiatiefnemer D (jachthavenontwikkeling) merkt dat het soms lastig is om de hele groep bij elkaar te krijgen. Hoewel volgens haar iedereen er vrij in is wanneer zij wel en niet kunnen, is het wel moeilijk om op deze manier het initiatief door te zetten. Daarom wordt er bij dit initiatief ook onderling afgesproken wanneer niet iedereen aanwezig kan zijn. Via de mail houden ze elkaar op de hoogte, want: *“Je moet constant wel een beetje contact houden met elkaar, want als er niks gezegd wordt, dan gebeurt er ook niks”* (Initiatiefnemer D, jachthavenontwikkeling).

Hoewel een gemeente er niet voor kan zorgen dat een persoon meer vrije tijd krijgt in zijn of haar agenda, kunnen zij er wel voor zorgen dat het participeren in burgerinitiatieven zo soepel mogelijk verloopt en hierdoor minder tijdrovend wordt. Wanneer gemeenten op de juiste manier faciliteren en ondersteunen zullen burgers zelf minder tijd hoeven te besteden aan bijvoorbeeld het inwinnen van informatie, het verkrijgen van budget of het contact leggen met andere organisaties.

Gebrek aan concretisering initiatief

Bij zowel initiatief 4 (jachthavenontwikkeling) als bij initiatief 5 (burgerkracht) is er gebrek aan de concretisering van het initiatief. Beide initiatieven richten zich op een groot onderwerp, waardoor het lastig is om binnen dit onderwerp een concreet thema op te pakken en hiermee aan de slag te gaan. Zo wil initiatief 4 (jachthavenontwikkeling) zich richten op de veiligheid van de jachthaven, de promotie van de jachthaven inclusief het verbeteren van de website, het betrekken van lokale ondernemers bij de jachthaven en het plaatsen van bewegwijzeringborden langs de vaart. Doordat dit initiatief zich op deze verschillende thema's richt is het lastig om ook daadwerkelijk met één onderwerp te beginnen. Bij initiatief 5 (burgerkracht) is het nog onduidelijk wat zij precies willen gaan uitvoeren. Ook in dit geval is het daardoor lastig om concreet met iets te beginnen, omdat het initiatief graag een overkoepelend orgaan voor burgerkracht zou willen opzetten, maar geen idee heeft hoe dit precies vormgegeven zou moeten worden. De gemeente Appingedam zou in deze gevallen mee kunnen denken met wat de eerste stappen kunnen zijn die het initiatief moet zetten om tot een concreter plan te komen of een plan van aanpak op te stellen. Dit zou bijvoorbeeld vormgegeven kunnen worden door het organiseren van een brainstormsessie met het initiatief.

5.3. Interactie met de gemeente

Alle onderzochte initiatieven komen in aanraking met de gemeente Appingedam en tijdens de interviews is gevraagd aan de initiatiefnemers wat zij vinden van de interactie tussen de gemeente en het initiatief. Door dit inzichtelijk te maken kunnen succesfactoren en barrières in deze interactie worden beschreven. Voor gemeenten is het belangrijk om te weten hoe burgers die actief zijn in burgerinitiatieven de werkwijze van een gemeente ervaren wanneer het gaat om burgerinitiatieven. Hierdoor zullen zij in staat zijn de manier waarop zij participeren in burgerinitiatieven te veranderen, wanneer blijkt dat er barrières zijn in de interactie tussen burger en gemeente.

5.3.1. Succesfactoren

Tijdens de interviews zijn er door de initiatiefnemers succesfactoren in de interactie tussen de gemeente en de initiatieven benoemd. Door deze factoren te benoemen wordt er inzicht geven op welke fronten de gemeente Appingedam successen boekt betreft het faciliteren, ondersteunen en activeren van burgerinitiatieven volgens de initiatiefnemers. Op deze punten scoort de gemeente Appingedam goed, waardoor zij de koers voort kunnen zetten.

Faciliteren

De gemeente Appingedam faciliteert bijeenkomsten, waar zowel alle leden van het initiatief bij aanwezig zijn, als koersgroep bijeenkomsten waar de voortrekkers van de initiatieven aanwezig zijn en afgevaardigden van de gemeente. In deze bijeenkomsten is het mogelijk om te delen waar de initiatieven tegen aan lopen en om samen te bespreken hoe een initiatief weer verder kan met datgene wat zij willen realiseren. Initiatiefnemer C (Damster stadscoöperatie) zegt hier het volgende over:

De gemeente ondersteunt en bewaakt in die zin dat het ook doorloopt, we hebben nu een koersgroep zoals dat heet, (...) om ook weer die werkgroepen bij elkaar te krijgen en dat dat ook blijft lopen. Dat is wel belangrijk hoe het met de andere werkgroepen gaat en dat te delen" (Initiatiefnemer C, Damster stadscoöperatie).

De respondenten geven aan dat deze bijeenkomsten een stok achter de deur zijn om verder te gaan met hun initiatief en dit ze gemotiveerd houdt. Bovendien zien zij deze bijeenkomsten als een makkelijke manier om met de gemeente in gesprek te komen wanneer zij vragen hebben of juist opmerkingen over de manier waarop de gemeente te werk gaat. Tevens komen de initiatieven met

elkaar in contact, waardoor zij elkaar ook weer verder kunnen helpen, erachter komen dat ze met dezelfde problematiek worden geconfronteerd of dat ze met hetzelfde onderwerp bezig zijn en hierin beter hun krachten kunnen bundelen.

De gemeente Appingedam faciliteert de initiatieven ook nog op andere manieren. De respondenten ervaren dit als prettig. Er wordt genoemd dat het aanbieden van vergaderruimte het gemakkelijker maakt om met de leden van het initiatief af te spreken, omdat het niet altijd even prettig is om bij de groepsleden thuis af te spreken. Ook het beschikbaar stellen van budget wordt door de respondenten als positief ervaren, zodat zij hiermee de doelen die zij voor ogen hebben ook daadwerkelijk kunnen realiseren.

Enthousiasme en behulpzaamheid

Er is aan de respondenten gevraagd hoe de gemeente Appingedam reageert op de plannen die zij met hun initiatieven maken, bedenken en willen uitvoeren. De respondenten reageren stuk voor stuk dat ze vinden dat de gemeente Appingedam enthousiast reageerde op de ideeën die zij hebben om hun initiatief te realiseren: *“Ja, alleen maar enthousiaste dingen over gehoord. Dus dat geeft een goede drive om verder te gaan”* (Initiatiefnemer A, citizen funding). Ook respondent C (Damster stadscoöperatie) geeft aan dat de gemeente Appingedam hun initiatief een warm hart toedraagt. Dit wordt door de respondent ook als belangrijk gezien, omdat het initiatief in zekere zin ook van toegevoegde waarde wil zijn voor de gemeente.

Tevens geven de respondenten aan dat personen die zij benaderen binnen de gemeente open en behulpzaam reageren. Zo heeft initiatief 4 (jachthavenontwikkeling) op een gegeven moment hulp gezocht bij een ambtenaar, omdat ze vastliepen in de ideeën die ze hadden:

“We hebben op den duur wel aan de bel getrokken: we weten niet hoe we moeten starten, toen zijn we uitgenodigd bij de gemeenten. Toen stuurde de ambtenaar ons ook een beetje in de goede richting en ze zei wel: het moet van jullie uitkomen, en dat wisten we ook wel, maar even een sturing meekrijgen, en die kregen we” (Initiatiefnemer D, jachthavenontwikkeling).

Het enthousiasme en de behulpzaamheid van de gemeente Appingedam is een van de drijfveren om het initiatief verder te ontwikkelen.

5.3.2. Barrières in samenwerking initiatieven en gemeente

Tijdens de interviews kwamen er verschillende punten naar voren waar de interactie tussen de gemeente en de initiatieven nog enigszins stroef verloopt. Door deze barrières te benoemen wordt er inzicht gegeven welke knelpunten er gevonden worden in het faciliteren, ondersteunen en activeren van burgerinitiatieven volgens de initiatiefnemers. Wanneer de gemeente Appingedam burgerinitiatieven willen stimuleren en deze een bijdrage willen laten leveren aan de verbetering van de leefomgeving, zullen zij rekening moeten houden met de barrières die initiatiefnemers voelen.

Gebrek aan visie van de gemeente Appingedam

De respondenten geven aan dat ze kunnen merken dat het onderwerp burgerinitiatieven voor de gemeente Appingedam relatief nieuw is. Volgens de respondenten lijkt het daardoor dat de gemeente niet duidelijk voor ogen heeft waar zij naar toe willen. Er wordt aangegeven dat de gemeente Appingedam bepaalde keuzes niet duidelijk heeft beargumenteerd, met betrekking tot het faciliteren, ondersteunen en activeren van de burgerinitiatieven. Dit roept bij de

initiatiefnemers vragen op. Zo heeft de gemeente Appingedam een bijeenkomst georganiseerd waarbij alle initiatieven die voortgekomen zijn uit de burgertop en andere geïnteresseerde initiatieven uitgenodigd waren. Hier werd de mogelijkheid geboden aan de initiatieven om hun initiatief te presenteren. Niet iedere respondent was even tevreden over deze vorm van de bijeenkomst:

“Je moet je aandacht wel vasthouden, zeg maar, en in onze groep werd ook gezegd, van leuk weer zo’n bijeenkomst, maar hoe zorg je ervoor dat het ook een beetje interactief is en dat als je weggaat je er ook wat aan hebt, van dit helpt ons ook verder. Dat zou ik ook willen meegeven, van prima om dat vast te houden en maak het een beetje interactief en zorg dat er ook meerwaarde uitkomt. In plaats van oké ik moet weer naar zo’n bijeenkomst” (Initiatiefnemer C, Damster stadcoöperatie).

Ook een respondent B (citizen funding) benoemt een soort gelijk punt: *“En daarom zeg ik ook onbewust onbekwaam. Ik weet niet hoe bewust zij de keuze hebben gemaakt. (...) maar het komt nu rommelig over”*. De initiatiefnemers voelen dus aan dat de gemeente Appingedam geen duidelijke visie heeft omtrent burgerinitiatieven. Hierdoor ontstaan er voor hen onduidelijkheden over de kaders waarbinnen zij kunnen bewegen en welke doelen de gemeente heeft met bepaalde acties die zij uitvoeren. Wanneer hier in de toekomst geen verandering in komt, zou dit uiteindelijk kunnen leiden tot de demotivatie van actieve burgers. Ook zou het gebrek aan visie en richting betreft overheidsparticipatie en burgerinitiatieven binnen de gemeente Appingedam voor niet-actieve burgers een reden kunnen zijn om ook non-actief te blijven. Het is daarom van belang dat de gemeente Appingedam een bepaald visie opstelt, zodat zij deze visie en ideeën kunnen uitdragen aan de initiatiefnemers.

Gebrek aan communicatie naar initiatiefnemers

Uit de interviews komt naar voren dat sommige initiatiefnemers verwachten van de gemeente dat zij te horen krijgen wat de gemeente van bepaalde ideeën van het initiatief vindt. Deze verwachting komt mede voort uit het gegeven dat de gemeente Appingedam de initiatieven een podium heeft gegeven om hun ideeën en voortgang te presenteren aan hen. Hierdoor is de verwachting bij sommige initiatieven gewekt dat zij terugkoppeling krijgen op hun presentatie. Initiatiefnemer D (jachthavenontwikkeling) geeft dan ook aan dat er beter gecommuniceerd kan worden vanuit de gemeente Appingedam naar de initiatiefnemers toe:

“Ja, zodat wij ook een beetje gemotiveerd blijven om dingen te ondernemen, of dat we wel op de goede weg zijn. Of dat ze denken dat is gewoon niet haalbaar, kap het maar. Dan schuif je het weg en dan zoek je misschien een ander uitgangspunt waar je wel wat verder in mee zou kunnen komen. Dat je gewoon even wat meer hoort, van we hebben die punten met elkaar eens besproken, dat we worden gehoord” (Initiatiefnemer D, jachthavenontwikkeling)

Bij dit initiatief gaat het voornamelijk om punten die voor het initiatief lastig zijn om op eigen kracht te realiseren. Ook initiatief 1 (citizen funding) loopt tegen dit probleem aan. Zij hebben een document met een idee van hun initiatief aangereikt aan de gemeente, waar zij graag terugkoppeling op willen zodat ze weten of zij verder kunnen gaan. Hierop is gereageerd vanuit de gemeente dat het document ontvangen is en dat het er prima en netjes eruitziet en het een leuk idee is. Echter hebben zij nog geen formeel akkoord van de gemeente ontvangen of gehoord wat voor vervolgstappen zijn die zij moeten nemen om het initiatief ook daadwerkelijk te realiseren. De initiatiefnemers verwachten enig budget van de gemeente en zouden daarom ook graag dit akkoord krijgen, zodat zij

weten of het haalbaar is om het initiatief te realiseren. Initiatiefnemer B (citizen funding) zegt hierover het volgende:

"Ik heb op dit moment een beetje het gevoel dat de gemeente zegt oké: we willen burgerparticipatie, we willen daarvoor openstaan en ze hebben burgers laten spreken, alleen (...) is er geen dialoog. Er is een one-way-traffic gevoel. De wereld kan eigenlijk, iedereen die alles bedenkt die kan en er zit geen rem op, dat is heerlijk, dat is geweldig, maar ze laten niet zien of er ook grenzen zijn. En misschien is dat voor de ontwikkeling ook niet goed dat je dat gelijk aangeeft, maar ik denk wel dat het nu tijd wordt dat ze er niet per se mee gaan bemoeien, maar dat er een samenspel gaat plaatsvinden of ontstaan" (Initiatiefnemer B, citizen funding).

Uit het bovenstaande blijkt dat de initiatiefnemer graag duidelijkheid zou willen over het kader waarbinnen het initiatief kan bewegen. Hoewel initiatiefnemer B (citizen funding) aangeeft dat hij niet per se wil dat de overheid zich gaat bemoeien met het initiatief, geeft deze initiatiefnemer wel aan het ook niet per se prettig te vinden om volledig los gelaten te worden. Dus in plaats van dat de gemeente zich zoveel mogelijk afzijdig houdt en de initiatieven loslaat, zullen zij duidelijker moeten communiceren over de behoeften van de initiatieven en samen gaan werken. Bovendien heeft de gemeente 25.000 euro beschikbaar gesteld om de initiatieven vooruit te helpen. De initiatiefnemers geven aan dat het voor hen onduidelijk is hoe zij dit budget kunnen verkrijgen. De initiatiefnemers zouden het dan ook fijn vinden als er vanuit de gemeente beter gecommuniceerd zou worden over welke acties zij moeten ondernemen of aan welke voorwaarden zij moeten voldoen om in aanmerking te komen voor dit budget.

Uit bovenstaande blijkt dat de initiatiefnemers duidelijke communicatie vanuit de gemeente naar de initiatiefnemers toe missen. De gemeente legt niet duidelijk uit waarom zij bepaalde stappen nemen, waar zij momenteel mee bezig zijn of waarom er niet gelijk akkoord wordt gegeven op bepaalde voorstellen. Het is daarom van belang dat de gemeente Appingedam de dialoog blijft aangaan met de initiatiefnemers, zodat zij bepaalde keuzes en stappen van de gemeente begrijpen. De koersgroep bijeenkomsten waar zowel de gemeente als initiatiefnemers bijeenkomen bieden om mogelijkheid om de dialoog aan te gaan.

Gemis van een duidelijke contactpersoon

De initiatiefnemers reageren verdeeld op de vraag of het duidelijk is met wie zij contact kunnen opnemen als zij vragen hebben. Volgens de meeste respondenten is het wel duidelijk naar welk persoon zij kunnen stappen voor algemene vragen, maar is het onduidelijk hoe zij personen binnen de gemeente kunnen bereiken voor meer inhoudelijke vragen. Ook voor nieuwe initiatiefnemers zou het onduidelijk zijn welk persoon zij moeten benaderen om meer informatie te verkrijgen of om vragen aan te stellen. Initiatiefnemer E (WijdeWijk) benoemt dat dit vooral lastig was voor hen toen zij begonnen met het initiatief:

"Nou toen wij begonnen, was het steeds de gemeente, de gemeente, de gemeente. Maar ja goed, dan zei ik op dat moment ook, we kunnen wel zeggen de gemeente, maar de gemeente bestaat uit een aantal mensen en we moeten gewoon weten bij wie we moeten zijn. En als je dat eenmaal weet, dan gaan er allerlei deuren voor je open. (...) En nou weten we zo langzamerhand bij wie we moeten zijn" (Initiatiefnemer E, WijdeWijk).

Ook respondent D (jachthavenontwikkeling) loopt tegen hetzelfde probleem aan. Volgens deze initiatiefnemer is het onduidelijk bij wie er aangeklopt kan worden, vooral als iemand zelf niet bekend is binnen de gemeente:

“Ik denk dat heel veel mensen daarin zoekende zijn, mensen die er jaren wonen weten wel welke wethouder of raadslid zij moeten aanspreken, maar dat is voor mij ook zo’n struikelpunt. Ik weet niet bij wie ik op de schouders kan kloppen. Zo van ik zit ergens mee en kan jij misschien gehoor geven of met mij meedenken” (Initiatiefnemer D, jachthavenontwikkeling).

Wel blijkt uit de interviews dat de mate waarin het initiatief bekend is met de gemeente kan verklaren waarom sommige initiatieven aangeven makkelijker in contact te komen met de gemeente dan anderen. Deze respondenten geven aan dat zij het gemeentelijk apparaat al kennen vanuit hun werk of vanuit persoonlijke relaties die zij hebben binnen de gemeente.

Tevens geven de initiatiefnemers aan dat er vanuit de gemeente één duidelijk contactpersoon aangesteld zou moeten worden die zich richt op het ondersteunen van burgerinitiatieven en die initiatieven verder kan helpen. Deze persoon zal dan voor elk initiatief als aanspreekpunt fungeren en kan de initiatiefnemers wijzen hoe ze financiering kunnen verkrijgen, weten wie de *keyplayers* zijn binnen het gemeentehuis en binnen de stad Appingedam. Bovendien zijn zij bekend met organisaties, verenigingen, stichtingen en andere vrijwilligers, zodat zij de initiatiefnemers hier ook wegwijs in kunnen maken. Bovendien zal het voor nieuwe initiatiefnemers gemakkelijker worden om richting de gemeente te stappen, omdat hier één duidelijk aangewezen persoon voor is.

Verdeling thema’s initiatieven

Zoals eerder genoemd, heeft de gemeente Appingedam om burgers te stimuleren om initiatieven te nemen in hun omgeving de burgertop georganiseerd. Van de vijf onderzochte initiatieven zijn drie initiatieven hieruit voortgekomen (jachthavenontwikkeling, burgerkracht en de Damster stadcoöperatie). Tijdens deze burgertop is er aan burgers gevraagd of zij na de burgertop bij zouden willen dragen aan de toekomst van Appingedam door middel van zelf oppakken van initiatieven binnen een bepaald thema. Hier kwamen veel verschillende ideeën uit, die allemaal bedacht waren door burgers. Naar aanleiding van deze burgertop bleken er ruim zeventig inwoners te zijn met concrete ideeën die hier ook wat mee wilden doen. Deze burgers zijn in een vervolg bijeenkomst van de burgertop weer opnieuw uitgenodigd. De gemeente had de onderwerpen waarin mensen hadden aangegeven het meest geïnteresseerd te zijn geïnventariseerd, waaruit vier verschillende thema’s zijn gekomen, namelijk: Burgerkracht en Burgerparticipatie, Zorg en Wonen, Cultuur, Recreatie en Toerisme en Duurzaamheid en Energie. Aan de hand van deze thema’s konden burgers in de vervolg bijeenkomst aangeven welk thema hen het meest aansprak en daar konden ze zich bij aansluiten. Over het creëren van deze thema’s zegt initiatiefnemer B (citizen funding) het volgende:

“Dat bundelen van het voor hun overzichtelijk maken van vijf groepen, die keuze hebben ze ons nooit uitgelegd. Dat is de enige bemoeienis die ik heb gezien. (...) Alleen dat er die keuze is gemaakt voor vijf onderwerpen. Het grappige of jammere is dat ik op dit moment wel ervaar, volgens mij stonden bij die eerste burgertop door al die mensen verzameld 120 initiatieven, dus hele concrete ideeën. En oké, zei de gemeente: daar kunnen we niet allemaal mee aan de gang, dus we gaan ze groeperen. Dus ze hebben niet gezegd we gaan met vijf onderwerpen bezig van die 120, maar we gaan die groeperen in thema’s”. Ook een andere respondent benoemt dezelfde problematiek: *“En er zijn meer dan 250 initiatieven*

op een groot bord gekomen (...). En vervolgens heeft de gemeente bedacht om dat in vijf themagroepen te zetten. En ik hoor ook wel geluiden uit anderen groepen, van wat is er nou gebeurd met al die andere 245 ideeën. Nou ja, dus misschien moeten we het daar eens over hebben” (Initiatiefnemer B, citizen funding).

Als voorbeeld van dit samenvoegen van ideeën wordt de groep zorg en wonen gegeven. Dit zijn grote onderwerpen die eigenlijk al twee verschillende thema's vertegenwoordigen, waardoor het voor deze groep extra lastig is zich op één bepaald onderwerp te focussen. Door het bundelen van al deze initiatieven in thema's heeft de gemeente Appingedam de regie willen houden. Dit heeft er echter wel in geresulteerd dat veel initiatieven verloren zijn gegaan en er initiatieven zijn ontstaan die zich bezig houden met brede onderwerpen. Net zoals blijkt uit de bevindingen van Uitermark en Van Beek (2010) wil ook de gemeente Appingedam de bal graag bij de burgers leggen, maar willen zij anderzijds ook graag de regie houden over de onderwerpen van de burgerinitiatieven. Wanneer zij een volgende burgertop of een andere bijeenkomst organiseren met als doel het activeren van burgers, zal de gemeente Appingedam over een vorm na kunnen denken waarbij al deze initiatieven een kans krijgen zich te ontwikkelen. Hierdoor is de kans kleiner dat er teleurstelling en demotivatie ontstaat bij de aanwezige burgers die zich niet kunnen vinden in de vijf opgestelde thema's.

Tevens heeft de gemeente Appingedam tegen de themagroepen gezegd dat er één voortrekker binnen het initiatief aangewezen moest worden. De respondenten zijn allemaal voortrekker van hun initiatief. Tijdens de interviews is hun rol als voortrekker ter sprake gekomen. Hieruit blijkt dat vooral degenen die al ervaring hadden met het onderwerp vanuit hun baan of hobbymatig aangewezen zijn door de groep als voortrekker. Er kwam echter tijdens de interviews ook naar voren dat doordat er een voortrekker aangewezen is, dat er bij sommige initiatieven sprake is dat de rest van het initiatief een afwachtende houding aanneemt tegenover de voortrekker. Hierdoor komt er voor dit persoon meer druk op te staan om dingen te initiëren en de groep te begeleiden. Het kan ook zijn dat wanneer de voortrekker een drukke agenda heeft, het initiatief helemaal stil komt te liggen. Initiatiefnemer B (citizen funding) geeft aan deze keuze van de gemeente Appingedam onhandig te vinden, omdat: *“Het zijn a. leden van de groep en b. vrijwilligers. En die zijn uit nood geboren. En die zijn niet gelijk communicatief vaardig of die zijn niet per definitie dus degenen die zo'n kar kunnen trekken”*. Het woord voortrekker impliceert dat deze persoon ook de leiding heeft over het initiatief en deze moet trekken. Wanneer een voortrekker aan het begin stadia van een initiatief wordt aangewezen kan dit ten kosten gaan van de dynamiek binnen het initiatief. De overige leden kunnen te veel gaan hangen aan deze trekker en hierdoor kan er druk ontstaan op deze persoon. Bovendien kan ook het gevaar ontstaan dat deze voortrekker een te grote stempel wil drukken op het initiatief. Vanuit communicatieve overwegingen is het begrijpelijk dat de gemeente Appingedam een voortrekker wil aanwijzen via wie het contact met het initiatief loopt. Zij zouden echter ook aan de initiatieven kunnen vragen of zij een contactpersoon willen aandragen waar de gemeente contact mee kan houden. Hierdoor wordt voorkomen dat er een voortrekker moet worden aangewezen.

Passiviteit in stimuleren niet-actieve burgers

De initiatiefnemers geven aan dat er naast de organisatie van de burgertop weinig andere manieren zijn waarop de gemeente niet actieve burgers probeert te stimuleren, terwijl zij wel aangeven het wel belangrijk te vinden dat ook andere burgers aangehaakt worden. Daarom wordt er geopperd om ook voor deze burgers sessies te organiseren waarbij getoond kan worden hoe leuk het nemen van initiatieven is aan de hand van al bestaande initiatieven. Bovendien wordt opgemerkt dat de

gemeente met betrekking tot stimulatie van actieve burgers nog niet samenwerkt met andere organisaties die ook een achterban hebben. Door samen te werken met deze organisaties zoals wijkverenigingen, woningcorporaties en welzijnsinstellingen kunnen volgens initiatiefnemer C (Damster stadcoöperatie) meer mensen bereikt worden dan voorheen. Tevens zou er volgens initiatiefnemer A (citizen funding) een duidelijk plan van aanpak gemaakt moeten worden waarin duidelijk wordt omschreven op welke manieren de gemeente Appingedam burgers probeert te activeren.

Bovendien wordt er door meerdere respondenten opgemerkt dat de communicatiemiddelen die de gemeente Appingedam inzet om burgers te bereiken wat ouderwets zijn. Zij gebruiken veelal fysieke communicatiemiddelen, zoals de lokale krant om te communiceren met burgers. Op *social media* zijn zij echter nog niet actief, waar verschillende respondenten nog kansen zien liggen om burgers te bereiken of juist bij elkaar te houden. Hierbij worden platformen zoals Twitter en Facebook genoemd. Ook wordt benoemd dat de website van de gemeente Appingedam wat verouderd is en deze aan verandering toe is. Hierdoor zal het voor de gemeente Appingedam gemakkelijker zijn om te communiceren met de burger. Tevens heeft een duidelijkere website voor burgers als voordeel dat zij eenvoudiger informatie kunnen verkrijgen over allerlei onderwerpen. Ook ligt hier een kans om actief burgerschap te promoten en te laten zien hoe burgers actief kunnen worden. Initiatiefnemer A (citizen funding) concludeert dat de gemeente Appingedam meer zou moeten nadenken over hoe zij willen communiceren naar niet actieve burgers:

“Daar moet je echt een plan voor maken, welke middelen zijn er allemaal, wat is er allemaal, er zijn ontzettend veel aanknopingspunten, wie kan je daarin helpen”.

Deelconclusie hoofdstuk 5

De initiatiefnemers geven aan dat zij vanuit zowel persoonlijke als doelgerichte motieven actief zijn geworden binnen de initiatieven. Vanuit hun enthousiasme, persoonlijke interesse en de wil om betrokken te zijn bij hun leefomgeving kunnen zij een bijdrage leveren aan de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Hoewel actieve burgers een bijdrage kunnen leveren aan een betere leefomgeving, moeten zij niet overschat worden. Zo blijkt dat op sommige fronten burgers expertise missen, waardoor sommige facetten van een initiatief lastig zijn om uit te voeren voor hen. Bovendien zijn er naast de personen die actief zijn in een initiatief (te) weinig andere actieve burgers. Initiatieven die iets organiseren waar zij ook andere burgers bij verwachten lopen tegen het feit aan dat er weinig animo is. Hierdoor kunnen hun ideeën niet optimaal uitgevoerd worden. Tevens hebben veel initiatiefnemers een druk privéleven, waardoor er weinig tijd over blijft om in initiatieven te stoppen. Gemeenten moeten er dus rekening mee houden dat burgers vanwege tijdsgebrek, gebrek aan expertise en gebrek aan andere actieve burgers niet voor alle problemen een oplossing kunnen bieden.

Bovendien komt uit dit hoofdstuk naar voren dat ook de gemeente Appingedam nog zoekende is naar de manier waarop zij omgaat met burgerinitiatieven. Zo zijn zij op de goede weg betreft het faciliteren van burgerinitiatieven en nemen zij een behulpzame en enthousiaste houding aan. Echter blijken er barrières te zijn waar de initiatiefnemers tegenaan lopen. Zo blijkt dat er door een gebrek aan dialoog tussen gemeente en initiatiefnemers er onduidelijkheden ontstaan bij de initiatiefnemers. Zo weten zij niet binnen welke kaders zij kunnen bewegen en waarom de gemeente Appingedam bepaalde keuzes maakt. Dit kan ook voortkomen uit het gegeven dat er geen intern gedeelde visie is omtrent burgerinitiatieven. Ook wordt er één duidelijk contactpersoon vanuit de

gemeente gemist voor de initiatieven, aan wie zij vragen kunnen stellen en bij wie zij aan kunnen kloppen als zij informatie nodig hebben. Wanneer er één vast contactpersoon zal komen, zal het zowel voor actieve initiatiefnemers als voor nieuwe initiatiefnemers duidelijker wie zij aan kunnen spreken. Dit zou ook voor nieuwe actieve burgers een reden kunnen zijn waardoor zij actief worden, omdat op deze manier de drempel wordt verlaagd om naar de gemeente te stappen, wanneer zij hierbinnen niemand kennen. Ook blijkt dat de gemeente Appingedam graag wil sturing wil geven aan burgerinitiatieven door het aanwijzen van bepaalde thema's waar zij zich op moeten richten. Dit kan er toe leiden dat bestaande ideeën voor een initiatief verdwijnen, initiatieven minder concreet zijn en dat burgers gemotiveerd raken om te participeren in een breed thema.

Naar aanleiding van de bevindingen is in tabel 7 overzichtelijk gemaakt welke verklarende factoren er zijn, waarom de initiatiefnemers actief zijn geworden. Daarnaast worden ook de barrières die zij ondervinden bij het actief zijn hierin aangegeven. Tevens zijn de ook de plus- en minpunten die de initiatiefnemers hebben benoemd met betrekking tot faciliteren, ondersteunen en stimuleren in deze tabel verwerkt. Door deze gegevens in het ACTIE-model op te nemen kan er inzicht worden verkregen op welke punten de gemeente Appingedam veranderingen moet doorvoeren volgens de initiatiefnemers.

Factor	Verklarende factor actief burgerschap voor onderzochte initiatieven plus barrières	Pluspunten en minpunten: Mobiliseren en faciliteren gemeente Appingedam volgens de initiatieven
Ambities en Doelen	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokken zijn leefomgeving (doelgericht) • Intrinsieke waarden (persoonlijk) • Persoonlijke interesse (persoonlijk) 	<ul style="list-style-type: none"> + Burgertop organisatie en vervolg bijeenkomsten - Verder geen tekenen van stimuleren actieve burgers en tonen van mogelijkheden hierin - Verouderde communicatie middelen
Contacten	<ul style="list-style-type: none"> + Gebruik maken van netwerk - Gebrek aan andere actieve burgers - Gebrek aan relevante contacten 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen samenwerking met andere organisaties binnen de gemeente om burgers te activeren
Talenten en Tijd	<ul style="list-style-type: none"> + Kennis vanuit arbeid + Kennis vanuit interesse/hobby - Gebrek aan expertise - Gebrek aan ervaring - Gebrek aan tijd 	<ul style="list-style-type: none"> + Financiële middelen bieden + Organiseren bijeenkomsten - Geen duidelijk contactpersoon - Geen terugkoppeling naar initiatieven - Gebrek aan bijstaan met kennis - Aanwijzen voortrekker initiatief
Institutionalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Organisatie burgertop 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen duidelijke visie betreft de onderwerpen overheidsparticipatie en burgerinitiatieven
Empathie en Verwachtingen	<ul style="list-style-type: none"> • Een warm hart vanuit de gemeente • Terugkoppeling over ideeën initiatief 	<ul style="list-style-type: none"> + Enthousiasme + Behulpzaamheid

Tabel 7: verklarende factoren voor actief burgerschap en barrières voor onderzochte initiatieven Appingedam en plus en minpunten in de wijze waarop de gemeente Appingedam initiatieven faciliteert en mobiliseert, gebaseerd op Denters (2016)

6. Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om inzicht te geven in welke succesfactoren en barrières er kunnen optreden in de interactie tussen burgerinitiatieven en de gemeente in krimpgebieden en hoe deze initiatieven bij kunnen dragen aan het verbeteren van een door krimp beïnvloede leefomgeving. Hierdoor kan dit onderzoek als advies dienen wanneer gemeenten burgerinitiatieven willen activeren, faciliteren en ondersteunen. Tevens geeft het inzicht in de manier waarop burgerinitiatieven een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de leefomgeving. Op basis van het theoretisch kader en de bevindingen die er zijn gedaan tijdens het kwalitatief onderzoek bij initiatieven in de gemeente Appingedam en bij de gemeente Appingedam zal er in dit hoofdstuk antwoord worden gegeven op de hoofdvraag:

Wat zijn de succesfactoren en barrières in de interactie tussen initiatiefnemers en gemeenten in krimpgebieden met betrekking tot burgerinitiatieven en hoe kunnen deze initiatieven bijdragen aan het verbeteren van een door krimp beïnvloede leefomgeving?

6.1 Burgerparticipatie en overheidsparticipatie in krimpgebied

Uit het theoretisch kader is gebleken dat van de drie generaties burgerparticipatie, burgerinitiatieven veel aandacht krijgen van overheden en beleidsmakers. Hoewel deze vorm van burgerparticipatie binnen heel Nederland omarmd lijkt te worden, is het in krimpgebieden van extra belang dat burgers zich inzetten voor hun leefomgeving. De krimpgerelateerde problemen zijn complex, waardoor gemeenten deze problematiek niet zonder de hulp van andere partijen kan oplossen. Daarom is het belangrijk dat in krimpgebieden burgers zelf een bijdrage leveren aan hun leefomgeving door middel van het nemen van initiatieven. Op deze manier kunnen burgers zelf ervoor zorgen dat ondanks de krimp, de leefbaarheid in een gebied van een dusdanige kwaliteit blijft dat burgers er willen blijven wonen. Deze vorm van burgerparticipatie is echter dermate verschillend voor gemeenten dan de vorige twee generaties burgerparticipatie. In plaats dat burgers participeren in overheidsprocessen moet de overheid gaan participeren in burgerinitiatieven. Woorden als faciliteren, ondersteunen en activeren komen kijken bij de nieuwe rol die overheden aan moeten nemen. Tevens zullen zij uitnodigend over moeten komen en een aanvulling zijn op burgerinitiatieven. Gemeenten zullen hun manier van werken aan moeten passen. Niet voor elke ambtenaar is het vervullen van deze rol even gemakkelijk. Het komt regelmatig voor dat zij zich vast klampen aan gemaakt beleid en het lastig vinden om de oude manier van werken los te laten. Omdat juist in krimpgebieden het van belang is dat burgers initiatieven nemen en op deze manier bijdragen aan de verbetering van de leefomgeving, zullen gemeenten zich bewust moeten worden op welke vlakken het faciliteren, ondersteunen en activeren van burgerinitiatieven al succesvol verloopt en welke aandachtspunten er nog zijn. Op deze manier kunnen gemeenten zo optimaal mogelijk sturen op actief burgerschap.

Uit de resultaten die voortgekomen zijn uit dit onderzoek, kan geconcludeerd worden dat er verschillende veranderingen plaats moeten vinden wanneer het nemen van burgerinitiatieven steeds belangrijker gaat worden binnen de samenleving. Deze veranderingen kunnen in drie categorieën worden opgedeeld, namelijk 1) organisatorische veranderingen, 2) veranderingen in de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers en 3) veranderingen bij burgers.

6.2 Organisatorische veranderingen

Het is gebleken dat wanneer de gemeente Appingedam een grote rol ziet weggelegd voor actieve burgers bij het verbeteren van de leefomgeving, zij verschillende organisatorische veranderingen moeten doormaken. Zo bleek het missen van een intern gedeelde visie zowel voor de betrokkenen van de gemeente Appingedam onduidelijkheden op te leveren als bij de initiatiefnemers. Wanneer de gemeente een breed gedragen visie creëert zal het voor ambtenaren duidelijk zijn hoe zij te werk kunnen gaan wanneer zij burgerinitiatieven faciliteren, ondersteunen en activeren. Bovendien zal hierdoor organisatorisch *commitment* worden gecreëerd (Denters, 2016) en zullen ambtenaren minder vaak terug vallen op het oude gemaakte beleid (Uitermarkt & Van Beek, 2010). Daarnaast kunnen zij daardoor ook 'burgergericht' gaan werken (Tonkens, 2011). Bovendien is gebleken dat niet alle medewerkers beschikken over de competenties die nodig zijn om in contact te staan met burgers, zoals empathisch en meedenkend vermogen (Denters, 2016). De medewerkers die veel in contact staan met burgers zouden dan ook meer gevoel moeten krijgen voor deze competenties. Door het aanbieden van educatie en trainingen zullen zij de kans krijgen om deze competenties te verbeteren.

6.3 Veranderingen in de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers

Dit onderzoek heeft aangetoond dat er successen zijn in de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers op het gebied van faciliteren en het tonen van enthousiasme. Zo wordt het door het aanbieden van vergaderruimte, het organiseren van bijeenkomsten en het vrijmaken van budget het voor initiatiefnemers gemakkelijker om hun initiatief verder te ontwikkelen. Ook de enthousiaste houding van de gemeente werkt als een motivatiemiddel. Deze factoren kunnen *triggers* zijn voor burgers om actief te worden (Denters, 2016). Echter zullen er ook veranderingen doorgevoerd moeten worden wil de interactie tussen gemeente en initiatiefnemers goed verlopen. De gemeente Appingedam zal de dialoog moeten blijven aangaan met de verschillende initiatieven in de gemeente, zodat duidelijk wordt wat de beide partijen van elkaar kunnen verwachten en hier geen miscommunicatie ontstaat. Hierdoor kan er voorkomen worden dat er een verkeerd signaal wordt afgegeven door gemeenten naar de burgerinitiatieven toe (Van Ankeren et al., 2010). Zo kunnen onduidelijkheden over bijvoorbeeld het verkrijgen van budget of de verwachting van het krijgen van een reactie uit de weg worden gegaan. Het aanwijzen van één duidelijk contactpersoon binnen de gemeente Appingedam kan een oplossing zijn in een verbeterde communicatie tussen initiatieven en de gemeente. Deze persoon weet wat er speelt bij de initiatieven en kan deze waar nodig ondersteunen met informatie, maar ook de dialoog met hen blijven aangaan. Hierdoor kunnen vooral hulpbehoevende en aanvullende relaties tussen initiatiefnemers en de gemeente worden verbeterd (Verhoeven, 2010a).

Tevens blijkt net zoals uit het onderzoek van Boelens en Boonstra (2010) dat de gemeente Appingedam het lastig vindt hun manier van werken los te laten en willen dan ook lichte sturing meegeven aan de initiatieven. Hoewel de burgertop een geschikt instrument is gebleken om burgers te activeren, zijn er ook veel initiatieven verloren gegaan tijdens deze dag. Wanneer de gemeente al deze burgerinitiatieven niet had gebundeld in vijf verschillende thema's, was de kans aanwezig geweest dat er meer dan vijf initiatieven voortgekomen waren uit de burgertop. De groep actieve burgers binnen de gemeente Appingedam was dan groter geweest.

Tot slot vervult de gemeente een faciliterende en ondersteunende rol. Zij geven echter ook aan dat zij er naar streven om uiteindelijk alle initiatieven los te laten, zoals ook door Oude Vrielink en Verhoeven (2011) als belangrijk wordt aangegeven. Uit dit onderzoek is gebleken dat dit daarentegen niet voor elke initiatief wenselijk is. Zo blijkt het ene initiatief meer ondersteuning nodig te hebben dan het andere initiatief. Daarom zal de gemeente per initiatief moeten beoordelen welke mate van ondersteuning een initiatief nodig heeft, zodat initiatiefnemers niet worden gedemotiveerd doordat zij niet de juiste hoeveelheid aan ondersteuning hebben gekregen (Oude Vrielink et al., 2013). Ook in dit geval is goede communicatie tussen beide partijen van belang om dit aan te voelen.

6.4 Veranderingen bij burgers

Uit dit onderzoek is gebleken dat de burgerinitiatieven een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van een door krimp beïnvloede leefomgeving (Haase et al., 2012). Zo kunnen initiatieven zich richten op duurzame (energie) ontwikkeling, het versterken van toerisme, de lokale economie en de leefbaarheid. Deze initiatieven richten zich vooral op het verbeteren fysieke kenmerken in de leefomgeving en in mindere mate op de symbolische kenmerken (Lansing & Marans, 1969). Echter blijkt ook dat burgers vaak een druk privéleven en hebben vaak tijdgebrek om zich volledig in te zetten voor een betere kwaliteit van de leefomgeving. Bovendien missen zij vaak de benodigde expertise om bepaalde initiatieven tot een goed einde te brengen. Ook kan worden opgemerkt dat er in de huidige samenleving een tekort is aan actieve burgers. Hoewel de burgerinitiatieven bestaan uit actieve burgers, zijn er naast de initiatieven niet genoeg andere burgers die bereid zijn om actief te worden. Veel andere burgers zien de urgentie nog niet om actief te worden en verwachten dat de gemeente bepaalde taken voor hen zal uitvoeren. Er zal dan ook een verandering in het gedachtegoed van burgers moeten plaatsvinden en zij zullen de urgentie moeten zien om zichzelf in te zetten voor een verbeterde leefomgeving. Burgers kunnen dus wel een bijdrage leveren aan het verbeteren van hun leefomgeving, maar gemeenten moeten ook realistisch blijven en niet te veel verantwoordelijkheden bij de burger willen leggen en hen niet moeten overvragen (Oude Vrielink et al., 2013).

7. Discussie, aanbeveling en reflectie

7.1. Discussie

Dit onderzoek geeft inzicht in de succesfactoren en barrières in de interactie tussen de gemeenten en initiatiefnemers in krimpgebieden en hoe burgers zelf kunnen bijdragen aan een verbeterde leefomgeving. De lezer moet echter in het achterhoofd houden dat er voor dit onderzoek één gemeente is geselecteerd waar het onderzoek uitgevoerd is. De resultaten zijn op deze gemeente gebaseerd. Hierdoor kan het zijn dat de uitkomsten van dit onderzoek niet van toepassing zijn op andere krimp gemeenten. Dit betekent echter niet dat andere (krimp) gemeente hier geen lering uit kunnen trekken. Voor vervolg onderzoek zou het dan ook interessant zijn om meerdere gemeente in krimpgebieden te onderzoeken.

Tevens moet er rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat de respondenten tijdens de interviews maatschappelijk gewenste antwoorden hebben gegeven. Zo kan het geval zijn dat de gemeentelijke respondenten hun antwoorden zo gevormd hebben dat kritische punten over de wijze waarop zij overheidsparticipatie inrichten achterwege hebben gelaten. Op deze manier kan er een te positief beeld geschetst zijn over de wijze waarop de gemeente Appingedam omgaat met burgerinitiatieven.

Binnen dit onderzoek zijn vijf verschillende initiatieven onderzocht. Deze initiatieven bevinden zich in verschillende fasen, zo bevinden drie initiatieven zich in de definitiefase, één in de overgang van definitie naar ontwerpfasen en één in de realisatiefase. Vier van de vijf initiatieven hebben nog niet alle fasen volledig doorlopen. Hierdoor kan het zijn dat wanneer de initiatieven meer ervaring op hadden gedaan in verdere fasen, zij een ander beeld van de gemeente gekregen hadden en andere succesfactoren en barrières genoemd hadden. Bovendien zijn drie van de vijf initiatieven ontstaan als gevolg van de burgertop die georganiseerd is door de gemeente Appingedam. Dit kan ook gevolgen hebben voor het beeld dat de initiatiefnemers hebben ten opzichte van initiatieven die zijn ontstaan zonder overheidsstimulatie.

Tot slot moet worden benoemd dat de gemeente Appingedam een krimp gemeente is, met kenmerken van krimp problematiek, maar dit door de inwoners niet als een grote bedreiging op hun leefomgeving wordt gezien. Daardoor kon er in dit onderzoek wel worden gekeken naar hoe actieve burgers nu al bedragen met hun initiatief aan de leefomgeving. Er is echter niet achterhaald of burgers ook de urgentie voelen om actief te worden wanneer zij de krimp problematiek ook als daadwerkelijke bedreiging van hun leefomgeving zien.

7.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek

- Op basis van dit onderzoek kunnen er vijf aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek:
- Dit onderzoek is uitgevoerd in een gemeente waar krimp een rol speelt. Het zou interessant zijn om hetzelfde onderzoek uit te voeren in een groeiende gemeente. Hierdoor kan er vergeleken worden of er verschillen en overeenkomsten te vinden zijn in de succesfactoren en barrières in de samenwerking tussen initiatiefnemers en gemeente op welke manier burgers daar een bijdrage leveren aan hun leefomgeving.

- De gemeente waarbinnen dit onderzoek uitgevoerd is heeft geen duidelijke visie of beleid. Het is interessant om te onderzoeken welke rol het hebben van wel of geen duidelijk beleid of visie kan spelen in de ervaringen die burgers met gemeenten met betrekking tot een initiatief.
- De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op een Nederlandse gemeente. Het zou interessant zijn om dit onderzoek ook uit te voeren binnen een buitenlandse krimpgemeente, zodat kan worden gekeken hoe er in een buitenlandse context wordt omgegaan met burgerinitiatieven en hoe deze gemeenten ze faciliteren, ondersteunen en stimuleren.
- Wanneer er meerdere gemeenten in krimpgebieden onderzocht zullen worden, kunnen deze met elkaar vergeleken worden. Hierdoor kunnen er mogelijk nog meer factoren uitgelicht worden waar gemeenten in krimpgebieden rekening mee moeten houden wanneer zij actief burgerschap willen stimuleren.
- In de theorie zijn verschillende motieven te vinden waarom burgers al dan niet actief worden binnen hun leefomgeving. Er is echter niet tot weinig onderzoek gedaan naar welke invloed krimp heeft op het al dan niet actief worden van burgers. Het zou van toegevoegde waarde zijn om te onderzoeken of burgers in krimpgebied juist meer geneigd zijn om te participeren in hun leefomgeving of juist worden ontmoedigd door de invloed van krimp.

7.3. Reflectie op het onderzoek

De theorieën uit het theoretisch kader zijn bruikbaar gebleken om deze in de empirie te verwerken. Vooral het ACTIE-model van Denters (2016) bleek een waardevolle toevoeging te zijn. De empirie bleek goed te verwerken in dit model. Hierdoor kon er goed inzichtelijk worden gemaakt aan welke punten binnen het ACTIE-model er aandacht besteed moet worden door de gemeenten Appingedam en op welke punten zij al voldoende doen.

De kwalitatieve onderzoeksbenadering die toegepast is op dit onderzoek is geschikt gebleken om antwoorden te verkrijgen op de hoofd- en deelvragen. Er is gebruikt van een combinatie drie soorten dataverzamelmethode, namelijk semigestructureerde interviews, participatieve observaties en documentenanalyse. Deze combinatie bleek zeer geschikt om een volledig beeld te krijgen van de onderzoekssituatie. Zo gaven de semigestructureerde interviews de mogelijkheid om door te vragen tijdens interviews en zo informatie te verkrijgen die anders achtergebleven was. De participatieve observaties en de documentenanalyse zijn gebruikt om een beter beeld te krijgen van de onderzoekssituatie en als aanvulling op de semigestructureerde interviews. Het aantal afgenomen interviews is voldoende gebleken om conclusies uit te kunnen trekken. Echter is er maar één interview afgenomen met een gemeenteraadslid, waardoor dit minder is dan in de andere lagen van de gemeente. Dit heeft erin geresulteerd dat het beeld van gemeenteraad minder goed kon worden meegenomen.

Doordat er verschillende bijeenkomsten bijgewoond zijn waar verschillende initiatiefnemers en betrokkenen van de gemeente Appingedam aanwezig waren, was het mogelijk om snel in contact te komen met respondenten. Hierdoor is het dataverzameling proces snel op gang gekomen. Hierdoor heeft echter de onderzoeker niet meer verder gezocht naar andere actieve initiatieven binnen de gemeente Appingedam die niet aanwezig waren bij deze bijeenkomsten. Achteraf is gebleken dat

hierdoor de data er veel overeenkomsten in de data was te vinden, wat het mogelijk maakte om de data te generaliseren. Echter, als er nog een paar andere initiatieven waren geselecteerd hadden eventuele andere inzichten van deze initiatieven ook meegenomen kunnen worden. Bovendien bleek achteraf dat de meeste initiatieven nog in de definitie en ontwerpfasen zitten. Hierdoor was het voor de initiatiefnemers vaak lastig om ervaringen te delen, omdat deze er vaak nog niet voldoende waren. Hoewel de gedeelde ervaringen die de initiatiefnemers tot nu toe hadden interessant waren om mee te nemen in het onderzoek, had er meer diepgang kunnen worden verkregen wanneer zij al langer interactie hadden met de gemeente Appingedam.

Verder had er naast de gemeente Appingedam nog een andere onderzoekscontext gekozen kunnen worden, waardoor er een meer generalistisch beeld had kunnen worden geschept over de successen en barrières in de interactie tussen initiatiefnemers en gemeenten in krimpgebied. Uit tijdoverwegingen is er voor gekozen om dit niet te doen. Hierdoor zijn er wellicht andere interessante bevindingen uitgebleven.

7.4 Bijdrage aan de planning theorie

Binnen de ruimtelijke ordening zal de bal steeds meer bij de burger worden gelegd. Ook zal er steeds meer ruimte komen voor initiatieven van burgers, mede door het ontstaan van de nieuwe Omgevingswet. Gemeenten zullen dus steeds vaker met actieve burgers in aanraking komen. Zij zullen een weg moeten vinden in de manier waarop zij burgers en hun initiatieven faciliteren en ondersteunen. Zoals uit dit onderzoek ook gebleken is, is dit geen gemakkelijke opgave. Door inzichtelijk te maken op welke punten er barrières optreden, maar ook door te kijken op welke punten het goed gaat, kunnen gemeenten hier rekening mee houden. Hierdoor zullen er in de toekomst minder barrières tussen initiatiefnemers en gemeente ontstaan en kunnen er meer succesfactoren optreden. Bovendien is krimp een actueel onderwerp in verschillende delen van Nederland, waaronder het Noordoosten van Groningen. Door te belichten op welke punten zelf een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in een krimpgebied, kunnen gemeenten hier ook op inspelen. Zij weten op welke punten initiatiefnemers barrières ervaren en op welke gebieden zij instaat zijn om zelf een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Hierdoor kunnen zij hun manier van faciliteren en ondersteunen daar op aanpassen en kunnen zij ervoor zorgen dat ze burgers niet overvragen.

Literatuur

Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal Of The American Institute Of Planners*. 35(4): 216-224.

Baarda, D.B., De Goede, M.P.M. & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Bakker, J., Denters, B. & Klok, P. (2011). Welke burger telt mee(r) in de doe-democratie? *Beleid en Maatschappij*, 38(4): 402-418.

Bayley, C. & French, S. (2008). Designing a Participatory Process for Stakeholder Involvement in a Societal Decision. *Group Decision And Negotiation : Published In Cooperation With The Institute For Operations Research And The Management Sciences And Its Section On Group Decision And Negotiation*, 17(3), 195-210.

Blumburg, B., Cooper, D.R. & Schindler, P.S. (2011). *Business Research Methods*. Berkshire: McGraw-Hill Education.

Boeije H. (2006). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs.

Boelens, L. (2010). Theorizing Practice and Practising Theory: Outlines for an Actor-Relational-Approach in Planning. *Planning Theory*, 9(1): 28-62.

Boonstra (2015). *Planning Strategies in an Age of Active Citizenship A Post-structuralist Agenda for Self-organization in Spatial Planning* (Proefschrift). Utrecht: Universiteit Utrecht.

Boonstra, B. & Boelens, L. (2011). Self-organization in urban development: towards a new perspective on spatial planning. *Urban Research & Practice*, 4(2): 99-122.

Bovaird (2007). Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services. *Public Administration Review*, 67(5): 846-860.

Burby, R.J. (2003). Making Plans that Matter: Citizen Involvement and Government Action. *Journal Of The American Planning Association*, 69(1), 33-49.

CBS (2016a). *Bevolking; geslacht, leeftijd burgerlijke staat en regio, 1 januari: Appingedam*.

Geraadpleegd op 7-11-2016 via

<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=03759ned&D1=0-2&D2=129-132&D3=91&D4=14-28&HDR=T&STB=G2,G3,G1&VW=T>.

CBS (2016b). Regionale prognose 2015-2040; bevolkingsontwikkeling, regio-indeling 2015.

Geraadpleegd op 10-11-2016 via

<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=83492ned&D1=a&D2=70&D3=a&HDR=T&STB=G1,G2&VW=T>.

Clifford, N., French, S. & Valentine, G. (2010). *Key Methods in Geography*. Londen: Sage.

Collegeprogramma gemeente Appingedam (2014). *Collegeprogramma gemeente Appingedam 2014-2018*. Appingedam: gemeente Appingedam.

- Cope, M. (2010). Coding Transcripts and Diaries, in: Clifford, N., French, S. & Valentine, G. (red). *Key Methods in Geography*. Londen: Sage.
- De Jong, M. (2015). Coalition Planning; Directive, collective and connective ways of working on the interface of institutions, networks and individual aspirations, in: L. Boelens & G. de Roo (ed.) *Spatial Planning in a Complex Unpredictable World of Change; towards a proactive co-evolutionary type of planning within the Eurodelta*. Groningen: InPlanning.
- De Jong, A. & Van Duin, C. (2009). *Regionale prognose 2009–2040: vergrijzing en omslag van groei naar krimp*. Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Denters, B. (2016). *Community self-organization: potentials and pitfalls*. In: Edelenbos, J. & Van Meerkerk, I. (Eds.), *Critical Reflections on Interactive Governance: Self-organization and Participation in Public Governance*. Edward Elgar Publishing, 230 - 253.
- Denters, B., Tonkes, E.H., Verhoeven, I. & Bakker, J.H.M. (2013). *Burgers maken hun buurt*. Den Haag: Platform 31.
- De Roo, G. & Porter, G. (2006) *Fuzzy Planning – Introducing actor-consulting as a means to address fuzziness in planning and decision-making*. Aldershot: Ashgate.
- Dinjens, M. (2010). *Burgerparticipatie in de lokale politiek*. Den Haag: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Duursma, S. & Maarsingh, H. (2016). *Advies integrale dienstverlening Appingedam*. CMO Stamm.
- Edelenbos, J. (2000). *Proces in vorm. Procesbegeleiding van interactieve beleidsvorming over lokale ruimtelijke projecten*, proefschrift Technische Universiteit Delft.
- Edelenbos, J. & Klijn, E. (2005). Planning Strategies in an Age of Active Citizenship A Post-structuralist Agenda for Self-organization in Spatial Planning. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 16(3): 417-446.
- Eemsdelta leeft (2016). *Woon- en Leefbaarheidplan uitgelegd*. Geraadpleegd op 24-10-2016 via http://www.appingedam.nl/eemsdeltaleeft/woon-en-leefbaarheidplan-uitgelegd_42488/.
- Gemeente Appingedam (2014a). *De geschiedenis van een Daam*. Geraadpleegd op 7-11-2016 via http://www.appingedam.nl/internet/geschiedenis_3176/item/de-geschiedenis-van-n-daam_202.html.
- Gemeente Appingedam (2014b). *Woon- en leefbaarheidsplan*. Geraadpleegd op 7-11-2016 via http://www.appingedam.nl/internet/samenwerkingen_3439/item/woon-en-leefbaarheidsplan_23625.html.
- Gemeente Appingedam (2016). *De Damster Burgertop komt eraan!* Geraadpleegd op 8-11-2016 via http://www.appingedam.nl/internet/burgertop_42728/item/de-damster-burgertop-komt-eraan_45547.html.

- Gerrits, L., & Edelenbos, J. (2004). Management of sediments through stakeholder involvement : The risks and value of engaging stakeholders when looking for solutions for sediment-related problems. *Journal Of Soils And Sediments*, 4(4), 239-246.
- Haase, A., Hospers, G.J. Pekelsma, S. & Rink, D. (2012). *Shrinking areas: front-runners in innovative citizen participation*. Den Haag: European Urban Knowledge Network.
- Haase, A. & Rink, D. (2012). Protest, Participation, Empowerment Civic Engagement in Shrinking Cities in Europe: The Example of Housing and Neighbourhood Development. In: Haase, A., Hospers, G. J., Pekelsma, S. & Rink, D. (red). *Shrinking areas: front-runners in innovative citizen participation*. Den Haag: European Urban Knowledge Network.
- Haarsten, T. & Venhorst, V. (2010). Planning for decline: anticipating on population decline in the Netherlands. *Journal of Economic and Social Geography*, 101(2): 218-227.
- Hart, C. (2001). *Doing a Literature Search: A Comprehensive Guide for the Social Sciences*. Thousand Oaks: SAGE.
- Healey, P. (1997). *Collaborative planning; shaping places in fragmented societies*. London: MacMillan.
- Hoogenboom, M. (2011). Particulier initiatief en overheid in historisch perspectief. *Beleid en Maatschappij*, 38(4): 388-401.
- Hospers, G. J. (2012). Urban Shrinkage and the Need for Civil Engagement. In: Haase, A., Hospers, G. J., Pekelsma, S. & Rink, D. (red). *Shrinking areas: front-runners in innovative citizen participation*. Den Haag: European Urban Knowledge Network.
- Hospers, G.J. & Reverda, N. (2014). *Managing population decline in Europe's urban and rural areas*. Cham: Springer.
- Hurenkamp, M. & Rooduin, M. (2009). Kleinschalige burgerinitiatieven in perspectief. In Dekker, P. & De Hart, J. (red.). *Vrijwilligerswerk in meervoud* (pp. 197-215). Den Haag: SCP.
- Hurenkamp, M., Tonkens, E. & Duyvendak, J.W. (2006). *Wat een burger bezielt*. Den Haag: NICIS.
- Innes, J.E. & Booher, D.E. (2004). Reframing public participation: strategies for the 21st century. *Planning Theory & Practice*, 5(4): 419-436.
- Irvin, R. A. & Stansbury, J. (2004). Citizen Participation in Decision Making: Is it Worth the Effort? *Public Administration Review*, 64(1): 55-65.
- Kilic, M. (2008). *Derde generatie burgerparticipatie: hoe doe je dat?* Amersfoort: Twynstra Gudde.
- Koning Willem-Alexander (2013). *Troonrede 17 september 2013*. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 02-09-2016 via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/toespraken/2013/09/17/troonrede-2013.html>.
- Lansing, J. B. & Marans, R. W. (1969). Evaluation of Neighborhood Quality. *Journal Of The American Institute Of Planners*, 35(3), 195-199.

Leidelmeijer, K. & Marlet, G. (2011). *Leefbaarheid in Krimpregio's; een verkenning van de relatie tussen bevolkingskrimp en leefbaarheid*. Amsterdam: RIGO.

Lingsma, T. & Moerkamp, J. (2015). *Ruimte voor initiatief - Nieuwe verhoudingen tussen bewoners en gemeenten in krimpregio's*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

LISA (2016). *Overzicht lisa-data per gemeente: Appingedam*. Geraadpleegd op 11-01-2017 via <http://www.lisa.nl/data/gratis-data/overzicht-lisa-data-per-gemeente>.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2013). *De doe-democratie: Kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving*. Den Haag: Rijksoverheid.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2014). *Staat van het Bestuur*. Den Haag: Rijksoverheid.

Müjde, A. & Daru, S. (2005). *Actieve burgers en vrijwilligersorganisaties*. Utrecht: CiviQ.

Nienhuis, I., van Dijk, T., & de Roo, G. (2011). Let's Collaborate! But Who's Really Collaborating? Individual Interests as a Leitmotiv for Urban Renewal and Regeneration Strategies. *Planning Theory & Practice*, 12(1): 95-109.

O'Leary, Z. (2010). *The Essential Guide To Doing Your Reserach Project*. Thousand Oaks: SAGE.

Oostra, M. & Meijer, S. (2015). Wie heeft het voor het zeggen? Pleidooi voor een nieuwe benadering. *Noorderbreedte*, 3(a): 18-19.

Oude Vrielink, M. & Tonkens, E. (2011). Bewonersinitiatieven: partnerschap tussen burgers en overheid. *Beleid en Maatschappij*, 38(4): 419-437.

Oude Vrielink, M. & Van de Wijdeven, T. (2011). Zichtlijnen in het faciliteren van burgerinitiatieven in de buurt. *Beleid en Maatschappij*, 38(4): 438-455.

Oude Vrielink, M. & Verhoeven, I. (2011). Burgerinitiatieven en de bescheiden overheid. *Beleid en Maatschappij*, 38(4): 377-387.

Oude Vrielink, M., Verhoeven, I. & Van den Wijdeven, T. (2013). Meedoen met de overheid? Over de stille beleidspraktijk van de doe-democratie. *Bestuurskunde*, 22(2): 13-22.

Pau (2007). *Toekomstperspectieven voor de Eemsdelta*. Bureau Pau.

Van den Peppel, R. (2001), Effecten van interactieve beleidsvorming, in: Edelenbos, J. & Monnikhof, R. (red.), *Lokale interactieve beleidsvorming. Een vergelijkend onderzoek naar de consequenties van interactieve beleidsvorming voor het functioneren van de lokale democratie*. Utrecht: Uitgeverij Lemma (p. 33 - 49)

Platform 31 (2012). *De ontwikkeling van burgerparticipatie tot overheidsparticipatie*. Geraadpleegd op 07-09-2016 via <http://kennisbank.platform31.nl/pages/28643/De-ontwikkeling-van-burgerparticipatie-tot-overheidsparticipatie.html>.

Putters, K. (2014). *Rijk geschakeerd: Op weg naar een participatiesamenleving*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Den Haag.

Rijksoverheid (2013). *Kabinet: overheidsparticipatie bij doe-democratie*. Geraadpleegd op 02-09-2016 via <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2013/07/09/kabinet-overheidsparticipatie-bij-doe-democratie>.

ROB (2004). *Burgers betrokken, betrokken burgers*. Den Haag.

ROB (2012). *Loslaten in Vertrouwen*. Den Haag.

Rutte, M (2014). *Participatiesamenleving. Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal*. Den Haag: Ministerie van Algemene Zaken.

Tonkens, E. (2009). *Tussen onderschatten en overvragen. Actief burgerschap en activerende instituties in de wijk*. Amsterdam: SUN Trancity.

Tonkens, E. & De Wilde, M. (2013). Als meedoen pijn doet. In Tonkens, E. & De Wilde, M. (red.) *Als meedoen pijn doet. Affectief burgerschap in de wijk*. Amsterdam: Van Genneep.

Tonkens, E. & Verhoeven, I. (2011). *Bewonersinitiatieven: proeftuin voor partnerschap tussen burgers en overheid*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Uitermark, J. (2015). Longing for Wikitopia. The study and politics of self-organization. *Urban Studies*, 52(13):2301-2312.

Uitermark, J. & Van Beek, K. (2010) Gesmoorde participatie. Over de schaduwkanten van 'meedoen' als staatsproject, pp. 227-240. In Verhoeven, I. & Ham, I. (red.) *Brave burgers gezocht. De grenzen van de activerende overheid*. Amsterdam: Van Genneep.

Van Ankeren, M., Tonkens, E.H. & Verhoeven, I. (2010). *Bewonersinitiatieven in de krachtwijken van Amsterdam: Een verkennende studie*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam / Universiteit van Amsterdam.

Van Dam, F., De Groot, C. & Verwest, F. (2006). *Krimp en ruimte: bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid*. Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.

Van de Wijdeven, T. & Hendriks, F. (2010). *Burgerschap in de doe-democratie*. Den Haag: NICIS.

Van de Wijdeven, T., De Graaf, L. & Hendriks, F. (2013). Actief burgerschap. *Lijnen in de literatuur*, 65: 1-65.

Van den Heuvel, J.H.J. & De Vries, M.S. (1995). Inspraak: de Assepoester van de democratie. In Van Kerbergen, K. & Pröpper, I.M.A.M. (red.). *Publiek debat en democratie* (pp. 117-127). Den Haag: SDU Uitgeverij.

Van Houwelingen, P., Boele, A., & Dekker, P. (2014). *Burgermacht op eigen kracht?: De brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie*. Sociaal en Cultureel Planbureau: Den Haag.

- Van Vliet, R. & Dijkstra, J. (2009). *Ontwikkelingsperspectief Appingedam | Delfzijl – Analyzenota*. College van B&W Appingedam en College van B&W Delfzijl.
- Van Zuylen, J., Schaap, K. & Blom, R. (2010). *Help een burger initiatief!* Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Veldheer, V., Jonker, J. Van Noije, L. & Vrooman, C. (2012). *Een beroep op de burger: Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid?* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Verhoeven, I. (2010a). *Ruimte geven aan initiatieven van burgers*. *Rooilijn*, 43(4): 239-245.
- Verhoeven, I. (2010b). Wij weten het beter: Spanningen tussen eigenzinnige burgers en politiek. In Verhoeven, I. & Ham, I. (red.) *Brave burgers gezocht. De grenzen van de activerende overheid*. Amsterdam: Van Gennep.
- Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2010). *Designing a Research Project*. Den Haag: Eleven International Publishing.
- Verwest, F. (2011). *Demographic decline and local government strategies: A study of policy change in the Netherlands*. Delft: Eburon.
- Wiechman, T. (2012). "Europe: islands of growth in a sea of shrinkage". In: Haase, A., Hospers, G. J., Pekelsma, S. & Rink, D. (red). *Shrinking areas: front-runners in innovative citizen participation*. Den Haag: European Urban Knowledge Network.
- WRR (2012). *Vertrouwen in burgers*. Amsterdam/ Den Haag: Amsterdam University Press.
- Woon- en Leefbaarheidplan Eemsdelta (2012). *Beter leven voor minder mensen*. Stuurgroep Wonen en Voorzieningen Eemsdelta.
- Woon- en Leefbaarheidplan 2017-2021 (2016). *Noord Groningen leeft!* Stuurgroep Plus Wonen en Voorzieningen, De Marne en Eemsdelta.
- Yin, R.K. (2014). *Case Study Research*. Thousand Oaks: SAGE.

Bijlage 1: Interviewgide initiatiefnemers

Interview initiatiefnemer

Vooraf:

- Introductie onderzoek en onderzoeker
- Anonimiteit en vertrouwelijkheid van gegevens
- Akkoord vragen voor het maken van een opname voor onderzoeksdoeleinden
- Mogelijkheid om vragen te stellen voor de respondent

Vragen over initiatief:

- Bij welk initiatief is de respondent betrokken?
- Wat doet het initiatief? En wat is het doel?
- Waarom is de respondent betrokken bij het initiatief?
- Van wie krijgt het initiatief hulp?
- Hoe ziet deze hulp eruit? En wordt er ook gefinancierd vanuit de gemeente?
- Hoeveel tijd besteedt u aan het initiatief? En wat vindt u hiervan?

Persoonlijke ervaring initiatief:

- Hoe bent u betrokken geraakt bij het initiatief?
- Waarom bent u betrokken bij het initiatief?
- Bent u eerder actief geweest binnen een initiatief of burgerparticipatie?
- Wat verwacht u van de gemeente met betrekking tot het initiatief?
- Zou u na dit initiatief nog een keer participeren in een initiatief en waarom wel/niet?

Contact met gemeente:

- Hoe reageerden ambtenaren op het initiatief?
- Hoe heeft u het contact ervaren?
- Hoe had dit anders gekund?
- Kan de respondent gemakkelijk in contact komen met de gemeente?
- Wat vindt u er van dat de gemeente steeds meer aan burgers over wil laten?

Betrokkenheid van de gemeente:

- Hoe is de gemeente betrokken bij het initiatief?
- In hoeverre bemoeit de gemeente zich met het initiatief?
- Wat vind de respondent hiervan, wenst deze juist meer of minder overheidsbemoeienis?
- Is de respondent tevreden over de hulp die het initiatief krijgt vanuit de gemeente?
- Is de respondent tevreden over de werkwijze van de gemeente?

Stimuleren burgerinitiatieven door de gemeente:

- Wat vindt u van de manier waarop de gemeente burgerinitiatieven stimuleert?
- Wat denkt u dat de gemeente moet doen om burgers te stimuleren?
- Zou eerder actief zijn geworden wanneer de gemeente op een andere manier burgerinitiatieven zou stimuleren?
- Wat kan de gemeente verbeteren?

Krimp en initiatief

- In hoeverre ziet u krimp als bedreiging van de leefomgeving?
- Wat merkt u van de krimp die speelt in de omgeving?
- In hoeverre leeft krimp onder burgers?

- Heeft u het gevoel dat door de krimp burgers actiever worden?
- Welke problemen die krimp met zich mee brengt zouden volgens u kunnen worden opgelost door burgers?
- Hoe zou uw initiatief hieraan bij kunnen dragen?

Afsluiten: mogelijkheid tot vragen stellen en bedanken voor interview

Bijlage 2: Interviewgide gemeente

Interview gemeente:

Vooraf:

- Introductie onderzoek en onderzoeker
- Anonimiteit en vertrouwelijkheid van gegevens
- Akkoord vragen voor het maken van een opname voor onderzoeksdoeleinden
- Mogelijkheid om vragen te stellen voor de respondent

Functie binnen gemeente

- Wat is de functie van de respondent binnen de gemeente?
- Kunt u uw werkzaamheden omschrijven?
- Op welke manier houdt u zich bezig met burgerinitiatieven?
- Wat vindt u ervan dat er steeds meer aan de burger overgelaten wordt?

Beleid

- Wat is het beleid van de gemeente ten opzichte van burgerparticipatie/burgerinitiatieven?
- Hoe wordt er gereageerd als een burger met een initiatief bij de gemeente komt aankloppen?
-

Faciliteren

- Hoeveel tijd en ruimte is er beschikbaar voor burgerinitiatieven?
- Op welke manieren steunt de gemeente burgerinitiatieven?
- Wordt er budget beschikbaar gesteld om burgerinitiatieven verder te helpen?
- Hoe kunnen initiatiefnemers dit budget verkrijgen?

Contact

- Hoe verloopt het contact met initiatiefnemers?
- Wat zou hierin anders/beter kunnen?
- Wat vindt u van het verloop van de samenwerking tussen gemeente en initiatiefnemers?
- Wat verwacht de gemeente van burgers?
- Wat zou er volgens u moeten veranderen in de manier waarop de gemeente omgaat met burgerinitiatieven?

Stimuleren

- Wat doet de gemeente om burgerinitiatieven/ actief burgerschap te stimuleren
- Wat vindt u hiervan? Moet dit anders of is het voldoende?

Organisatie

- Welke veranderingen moeten er binnen de gemeente plaatsvinden om goed om te kunnen met burgerinitiatieven? Denk hierbij aan procedures en organisatorisch commitment.
- Over welke competenties moeten medewerkers volgens u beschikken?

Initiatief en krimp

- Wat merkt u van de krimp?
- Verwacht u dat burgerinitiatieven een rol kunnen spelen bij een verbeterende leefomgeving? En waarom?
- Welke problemen van krimp zouden burgerinitiatieven volgens u kunnen oplossen?
- Ziet u dat ook terug in de initiatieven?
- Denkt u dat burgers eerder actief willen worden door de krimpproblematiek? En waarom?

Afsluiten: mogelijkheid tot vragen stellen en bedanken voor interview